

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Gudsbildets betydning i åndelig veiledning

Ingvar Gundersen: *Nattsvermer* 2011 (Gjengitt med tillatelse)

En undersøkelse av teologien hos William A. Barry S. J. og Martin Lønnebo med
tanke på åndelig veiledning

Sigurd Andreas Bakke

Veileder

Professor Leif Gunnar Engedal

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet, 2013 høst, og er godkjent som del av denne utdanningen

AVH8020: Erfaringsbasert master i praktisk teologi (30 ECTS)

Innhold

1. INNLEDNING	5
a. Horisont – bakgrunn - motivasjon.....	5
b. Problemstilling.....	7
i. Foregripende sammenfatning.....	8
c. Materiale.....	10
d. Hermeneutisk metode.....	13
i. Kildehenvisning og oppgavens omfang	15
2. WILLIAM A. BARRY, S. J.....	17
a. Introduksjon	17
i. Biografi.....	18
ii. Utvalgt litteratur.....	18
iii. Ignatius av Loyola	18
b. Innledning om åndelig veiledning	19
i. Hvordan bli oppmerksom på Gud?.....	21
c. Gudsilde	22
i. Gud som venn.....	22
ii. Gud som handlende i verden.....	24
iii. Gud som opplevelse: The affective principle and foundation.....	26
iv. What do you want?	27
v. Oppsummering og refleksjon	30
d. Gudsrelasjon.....	31
i. Gud er min aller beste venn	31
ii. Erfaring som møte.....	32
iii. Følelsene i erfaring	33
iv. Relasjon og motstand: Det kan være vanskelig å forholde seg til Gud	34
v. Tilknøytningserfaring som problem	35
vi. Gudsrelasjon som utfordring eller forening eller begge deler?.....	36
vii. Oppsummering.....	37
e. Bearbeiding av troserfaring	38
i. Innledning	38
ii. Motstand mot å bearbeide troserfaring.....	38
iii. Å jobbe med bearbeiding av troserfaring.....	40
iv. Egenskaper hos en som gir ÅV	41
v. Oppsummering og refleksjon	43
3. MARTIN LÖNNEBO	45
a. Introduksjon.....	45
i. Biografi.....	46

ii.	Utvalgt litteratur	46
iii.	En sammenfatning av Lönnebo sin teologi.....	47
b.	Innledning om åndelig veiledning	50
i.	Oppsummering.....	52
c.	Gudsbilde.....	53
i.	Innledende kommentar	53
ii.	"Du er gränslös"	54
iii.	"Du er nära"	56
iv.	"Du er ljus"	58
v.	"Jag er din"	59
vi.	"Tystnaden"	61
vii.	Oppsummerende refleksjon	63
d.	Gudsrelasjon.....	64
i.	Innledning	64
ii.	"Du är gränslös"	64
iii.	"Du är nära"	66
iv.	"Du är ljus"	67
v.	"Jag är din"	68
vi.	"Tystnaden"	70
vii.	Oppsummerende refleksjon	73
e.	Bearbeiding av troserfaring	73
i.	Innledning	74
ii.	Kristuskransen som bearbeiding av troserfaring.....	75
iii.	Perlene i Kristuskransen	77
iv.	Kulten som bearbeiding av troserfaring	80
v.	Handling som bearbeiding av troserfaring	81
vi.	"Dere er jo døde og deres live er skjult med Kristus i Gud"	82
vii.	Lönnebo sine egne mystiske opplevelser	84
viii.	Oppsummering.....	86
ix.	Sammenfatning	87
4.	GUDSBILDET I ÅNDELIG VEILEDNING: ET MØTE MELLOM BARRY OG LÖNNEBO .	88
a.	Innledning.....	88
b.	Apofatisk og katafatisk teologi.....	89
i.	Innledning.....	89
ii.	Apofatisk og katafatisk teologi.....	90
iii.	Barry.....	90
iv.	Lönnebo.....	92
v.	Oppsummering om katafatisk og apofatisk teologi	93

vi.	Stillhetens hensikt – hvorfor være stille?.....	94
vii.	Sammenfatning.....	96
c.	Bibelen i åndelig veiledning.....	97
d.	Forholdet til Guds verden	98
e.	Åndelig veiledning mellom dogmer og erfaring.....	99
f.	Åndelig veiledning vil vise at å finne seg selv er å finne Gud	101
5.	OPPSUMMERING MED FRAMBLIKK	104
6.	LITTERATURLISTE	106

1. INNLEDNING

a. Horisont - bakgrunn - motivasjon

Horisonten for denne oppgaven er et menneskes liv. Dette kan synes vidt, men i den store sammenheng er det kort og nesten ingen ting. Et menneskeliv er omtrent ikke noe i det hele tatt. Vi er som sandkorn i ørkenen eller som vanndråper i havet. Vi finnes i mengder. Det kan synes som om vi kommer og går uopphørlig, tilfeldig og uten stans. Et liv er kort og det forsvinner slik dugg gjør for solen. De fleste av oss blir ikke husket, men blir borte i glemselens hav.

Horisonten for denne oppgaven er mitt eget liv. Jeg er et menneske som nærmer meg 60 år og vil gjerne bruke litt tid før jeg runder av til å stille noen viktige spørsmål jeg er opptatt av. Jeg er et menneske og det er denne bevisstheten om å være til som gjør det mulig for meg å skrive. Tankene har vanskeligheter med å finne hvile. Uroen over hva vi driver på med stilner ikke. Jeg synes ikke det er lett å falle til ro og være stille. For hvem er jeg? Hva gjør vi her? Hva er da et menneske?

*Når jeg ser din himmel, et verk av dine fingre,
månen og stjernene som du har satt der,
hva er da et menneske – at du husker på det,
et menneskebarn – at du tar deg av det?*
(Salme 8, 4-5).

Da jeg gikk på gymnaset bestemte jeg meg for å bli prest. Det var det eneste jeg hadde lyst til. Som barn husker jeg at jeg tenkte at Gud må finnes. Jeg aner at jeg alltid har trodd på Gud. Livet er for absurd og dypest sett uten hensikt og retning hvis det er slik at vi er alene i universet. Er Gud død er alt tillat, sier Dostojevski. Det er kanskje en spissformulering. Men jeg mener vi ser mange konsekvenser av en slik tanke rundt oss. Uten troen på en Gud som elsker verden og som har en mening med den, er det uklart hva livet skal brukes til. Gudstroen setter en agenda for eksistensen og gir livet grenser og retning.

Det er viktig å spørre hva et menneske er uten Gud. Men et annet spørsmål henger sammen med dette. Hva betyr det for et menneske at Gud husker på det og tar seg av det? Hvordan er det mulig å tenke seg at Gud, som er større en noe, ja større enn det vi kan forestille oss relaterer til oss? Er det sant at Gud vil ha en relasjon til et menneske? Hvordan skal vi reflektere om det gåtefulle at Gud og jeg står i forhold til hverandre og at vi er skapt i Hans bilde?

Jeg bestemte meg for at jeg som prest ville jobbe med menneskers forhold til Gud. Jeg ønsket å fordype meg i hva et menneske er ved å bruke redskap og språk både fra psykologien og teologien. Er ikke et menneske *ett* menneske? Er ikke verden *en*? Jeg savner *ett* grep på det hele. *Ett* ståsted. *Ett* språk. *En* visjon. Grunnen er at det finnes *en* Gud og at vi lever i *en* verden.

Biskop Laila Riksåsen Dahl skrev for ca 15 år siden, den gang hun var lærer på Menighetsfakultetet, en leder i Lutherske kirketidende hvor hun stilte følgende spørsmål

i overskrifts form: *Hvor skal jeg gå for å få åndelig veiledning?* Jeg ble provosert av dette og hadde lyst til å ta kontakt for å tilby samtale. Jeg gjorde det aldri. Men intensjonen i hennes spørsmålsstilling ble allikevel hengende i luften. Hva mente hun? Hadde hun ikke nok av muligheter til åndelige samtaler hvor hun kunne få det hun trengte?

I 2005 fikk jeg 12 ukers studiepermisjon av biskop Kvarme. Jeg satte følgende agenda over disse ukene: *Naturen som åndelig veileder*. Jeg ønsket å utforske og utfordre begrepet *åndelig veiledning*. Det var uklart for meg hva åndelig veiledning bestod i og hva slags veiledning biskop Laila hadde behov for. Jeg tenkte at ved å være alene med meg selv og Gud ute i naturen, ville det bli tydeligere hvem jeg er og hva jeg trenger: "Hva er da et menneske"?

Hva brukte jeg disse ukene til? Jeg leste kristne mystikere. Jeg gikk pilegrimsvandring gjennom Sørmarka. Jeg besøkte et kloster i Italia. En uke tilbrakte jeg alene på en øde øy i Oslofjorden for å be.

Hvem skulle jeg gå til for å søke veiledning på et prosjekt som dette? Jeg turte ikke spørre noen jeg kjente. Hvem gir veiledning når naturen er den åndelige veileder? Jeg var redd for ikke å bli tatt alvorlig. Jeg reiste til Sverige for å søke råd hos Peter Halldorf. Han lo ikke av meg, men sa noe som for meg tydeliggjorde hva jeg drev på med. "*Det er svært ått prøva anderna*". For meg ble samtalen en bekreftelse på at mitt prosjekt var troverdig.

En ti dagers taus retreat på Lia gård gav meg også nye innspill. Her fikk jeg en ukjent form for veiledning av en anglikansk engelsk prest. Dette var ignatiansk åndelig veiledning. Et nytt landskap åpnet seg. Jeg skulle si til Gud hva jeg ønsket meg, være stille og vente på svar. I en daglig veiledningssamtale ble jeg oppfordret til å formulere mine spørsmål til Gud, så lytte til hvordan Gud svarer og slik ta meg selv og min opplevelse av Gud på alvor.

Jeg har vært på flere ignatianske retreats med samme metodikk: Samtale og kommunikasjon med Gud ved å kjenne etter, spørre, lytte og svare. Allikevel har jeg ikke falt til ro med denne bønnemetoden. Mine spørsmål har vært:

- *Er Guds tilnærming til meg avhengig av min evne til å bli bevisst meg selv?*
- *Finnes det ikke andre veier til Gud hvor jeg slipper tak i min egen opplevelse?*

Jeg søker å finne et grep, et ståsted hvorfra det er mulig å nærme meg hva ÅV kan forstås som. Slik vil jeg prøve å klargjøre hva innholdet i ÅV er. Det finnes ingen definisjon av ÅV som alle er enig om. Min erfaring er først og fremst hentet fra den ignatianske spiritualitetstradisjonen. Her finnes det gode definisjoner (se 2.e. om Barry). Ved siden av den ignatianske er det mange retninger som alle snakker om ÅV på sin egen måte.

Jeg hadde tenkt til å plukke ut tre tradisjoner til oppgaven i tillegg til den ignatianske. Jeg så først for meg en tradisjon representert ved Martin Laird sin bok: *Into the silent land, the practice of contemplation*. Her er en kontemplativ praksis utgangspunkt for ÅV.

Dernest ville jeg gå til ørkenfedrene representert ved professor Samuel Rubenson i Lund, som har sett på åndelig veiledning hos Evagrius av Pontus, en av ørkenens

eremitter. I en liten bok har han kalt Evagrius åndelige veiledning for *Omvändälsens väg. Att med fruktan och bävan arbeta på sin frälsning*. Boken ville jeg supplere ved å se på artikler av Rubenson i *Pilgrim* som er et tidsskrift for åndelig veiledning utgitt på Nya slottet Bjärka Säby, Peter Halldorf er redaktør. Som den tredje ville jeg velge Martin Lönnebo.

Jeg valgte til slutt å konsentrere meg kun om Lönnebo. Han er en forfatter som tar opp i seg mye av stoffet hos både Laird og hos ørkenfedrene. Samtidig representerer han kretsen rundt *Pilgrim*. Martin Lönnebo er med i referansegruppen for *Pilgrim* og skriver regelmessig i tidsskriftet. Dessuten har han en kontemplativ praksis og er opptatt av oldkirken.

Jeg konsentrerer meg slik om to teologer, prester og forfattere som begge er født i 1930.

- *William Barry* er amerikaner og jesuitt med irske foreldre. Han representerer kirkehistorisk sett en viktig, men forholdsvis ung tradisjon, den ignatianske. Den har sin begynnelse med Ignatius av Loyola som var samtidig med Martin Luther.
- *Martin Lönnebo* er luthersk biskop emeritus og fra nordlige del av Sverige. Jeg mener han er unik i vår sammenheng. Han gir uttrykk for å ha tydelige røtter som strekker seg til kirkens begynnelse samtidig som han integrerer mange forskjellige teologiske impulser i sin teologi.

b. Problemstilling

Barry og Lönnebo vektlegger begge erfaring som en vesentlig bestanddel av deres teologiske tenkning. Å forholde seg til Gud, som lar seg erfare, gir mulighet for utvikling og vekst i gudsforholdet. De mener begge at *Gud og jeg* er et realistisk og virkelighetsnært begrepspar.

Åndelig veiledning (ÅV) handler for dem begge om hjelp til å relatere til Gud som elsker mennesket og vil kommunisere med mennesket. I dette har de felles anliggende. Men når det gjelder relasjonen til Gud er det tydelige forskjeller i hvordan de forstår den. Likeledes i synet på hvordan de tenker om ÅV.

Er det mulig å sette navn på disse forskjellene? Hva handler ulikhetene om? Hva ligger i gudsbildebegrepet deres? Hva betyr det? Hvordan tenker de om hvem Gud er? Problemstillingen i oppgaven kan formuleres som følger:

Hvilken betydning har gudsbildet med tanke på bearbeiding av gudsrelasjonen i troserfaring, slik det skjer i åndelig veiledning hos William Barry og Martin Lönnebo?

Jeg vil først gå til Barry, dernest til Lönnebo. Hva er det jeg ønsker å undersøke? Jeg ønsker å tydeliggjøre Barrys måte å forstå ÅV på. Dernest å vise at hans metode bare er en av flere veier å gå når det gjelder bearbeiding av troserfaring. Barry er en pioner innenfor ignatiansk ÅV. Han er en god representant for denne tradisjonen. Hans lærebok i ÅV er klassisk og utbredt og brukes både i Norge og Sverige.

Barry eller ignatiansk ÅV har slik jeg ser det fått en slags sedvanerett hos oss til å innholdsbestemme hva ÅV er. Sagt på en annen måte, det virker for meg som om mange

forbinder ÅV i kristen sammenheng kun med det som jeg vil kalle *ignatiansk bønneveiledning*. Dette opplever jeg som kirkehistorisk ukorrekt og ingen teologisk innertier. En grunn til at dette har blitt slik kan være at ÅV ikke er noe presist begrep. En annen årsak kan være at ignatiansk spiritualiet har vært lettest tilgjengelig. Selv om ÅV har røtter langt tilbake i tid er bruken av denne veiledningen forholdsvis ny i norsk sammenheng.¹

Jeg vil vise hva som er Barrys metode ut fra hvordan han ser Gud (gudsbildet). Dernest hvordan han ut fra dette forstår hvordan det er godt og rett å forholde seg til Gud (gudsforholdet). Til sist vil jeg utvikle hvordan Barry praktiserer bearbeiding av troserfaring (åndelig veiledning).

Jeg vil bruke Lønnebo sin teologi og hans tanker om menneskets forhold til Gud til å utfordre eller utfylle Barry sine ideer om ÅV. Lønnebo kan gi et viktig korrektiv til ignatiansk bønneveiledning som etter min mening er meget målrettet og konkret når det gjelder å se, forstå og finne Guds mening med menneskelivet.

Lønnebo har andre innfallsvinkler og setter andre grep. Han har en stor produksjon bak seg av sjelesørgerisk litteratur og en teologisk dybde og tyngde med evne til refleksjon om temaer knyttet opp mot ÅV. Lønnebo bruker svært sjelden stoff fra den ignatianske tradisjonen. Jeg vil undersøke hva som er grunnen til dette, spesielt om det handler om gudsbildet.

Målet med oppgaven er å problematisere, nyansere og om mulig presisere hva ÅV kan forstås å være. Jeg mener Lønnebo gir vesentlig tilfang til dette. På samme måte som hos Barry vil jeg se på Lønnebo sitt gudsbilde og hvordan han tenker om gudsrelasjonen. Til slutt vil jeg analysere hvordan han ser på menneskets evne og mulighet til å bearbeide troserfaring.

Min problemstilling kan også formuleres slik: Hvorfor er ignatiansk bønneveiledning slik som Barry utvikler denne blitt så utbredt eller populær? Hva er det som gjør at den griper tak i mange prester i den norske kirke? (Kaufmann 2013, 147). Hva kan Lønnebo sin tenkning gi oss av substans når det gjelder å forstå hva ÅV handler om? Er gudsbildet utslagsgivende? Kan Lønnebo sitt bidrag gi hjelp til annen form for ÅV?

i. Foregripende sammenfatning

Jeg vil her gi en kort foregripende sammenfatning av hovedbegrepene i min oppgave slik jeg ser de hos Barry og Lønnebo. Dette kan tydeliggjøre hva jeg spør etter. Videre mener jeg det kan være nyttig for oversikten sin skyld og for lettere å kunne oppdage i prosessen hva som kan justeres og hvilke punkter eller problemstillinger det kan være fruktbart å ta opp i drøftingen.

Hva mener Barry med ÅV ut fra begrepene i min oppgavetekst?

¹ Ignatiansk ÅV ble introdusert av St Joseph søstrene på Nesøya, godt hjulpet av maristpatrene. Deres retreatsenter ble startet i 1988 (Barry & Connolly 2008,8).

Gudsbildet: En skapergud og frelsergud som bryr seg om mennesket mer enn mennesket aner. Gud er menneskets beste venn og medarbeider. Mennesket er tenkt å ha et intimt forhold til Gud, alle mennesker skal være som en familie og jobbe i familiebedriften. Jesus som forbilde er sentralt. "Jeg kaller dere venner", (Joh 15.15). Erfaring som grunnleggende kilde til å oppdage hvem Gud er. Det å se og å høre, det å oppfatte og bli oppmerksom på egen erfaring er en måte å møte Gud på. Gud kalles allikevel: Det mysteriet vi kaller Gud, overraskelsens Gud, den Gud du aldri kan forutsi eller forutse.

Gudsrelasjon: Å gå inn i et nært forhold til Gud, med vennskap og partnerskap. Samtale og kommunikasjon med Gud er avgjørende og sentralt. Forening med Gud på et dypt plan. "Here's my heart, here's my hand" (Barry 2009). Gjensidig sårbarhet, åpenhet og intimitet. Det betyr at mennesket ikke er skamfull over å være naken framfor Gud. Gud elsker mennesket selv om mennesket ikke føler seg verdig. Gud er håpløst forelsket i mennesket. Slik som Jesus led skal vi også lide. Relasjonen til Gud gir mer enn den koster.

Åndelig veiledning: Være oppmerksom på egen erfaring og si til Gud hva jeg opplever, tenker og føler og vente på svar. I bønn forsøker Barry å la Gud få greie på hvem han er og spør Gud om Gud kan gjøre det samme i relasjonen til han. Barry blir forandret av forholdet til Gud. Han begynner å ligne den han elsker, nemlig Gud. ÅV er å få hjelp til å utvikle vennskap med Gud, det handler om å veilede den enkelte til å samtale med Gud om seg selv og så få hjelp til å lytte til hva Gud sier i et intimt og åpent venne- og samarbeidsforhold.

Gudsbildet og gudsrelasjon hos Barry er erfart vennskap. Gud som far blir utvidet eller nesten erstattet av Gud som venn. Jeg vil spørre om hvilken hjelp gir dette i forholdet til Gud og hva mennesket oppnår ved å tenke slik. Jeg vil se på hva Barry signaliserer ved vennebegrepet og hvordan dette påvirker Barry sitt gudsbilde.

Deretter vil jeg beskrive hvordan Lønnebo forholder seg til begrepene jeg undersøker, om et annerledes gudsbilde gir seg andre utslag med tanke på gudsrelasjonen og i bearbeiding av troserfaring. Jeg vil se på hva Lønnebo mener med ÅV ut fra begrepene i min oppgavetekst.

Lønnebo er en sentral person i det skandinaviske kirkebildet. Han har en enorm litterær produksjon og har laget en bønnekrans. Han har vært hovedinnleder på kirkemøtet i Norge og snakket om klima og vårt ansvar for jorden. Jeg mener Lønnebo har et mye videre og helt annerledes tilfang av teologisk materiale og substans enn Barry. Det er mulig han har en større historisk filosofisk forståelse og en bredere kirkelig erfaring. En parallellføring eller sammenligning av dem ut fra oppgavetittel, kan gi meg noen fruktbare utgangspunkt for på nytt å nærme meg hva ÅV går ut på.

Gudsbilde: Lønnebo sitt hovedord når det gjelder gudsbildet er "gränslös". Dette kan forstås som et uttrykk for en apofatisk eller negativ teologi hvor det ikke er mulig å si hva eller hvem Gud er, bare si hva Gud ikke er. Samtidig kommer Gud så nær at Lønnebo i samme åndedrag sier "du är nära og jag er din". Det synes som om Lønnebo sitt mystiske og grenseløse gudsbilde gir mulighet til en trygg og nær, nesten intim relasjon

med Gud. Konsekvensene av dette trygge gudsbildet blir at krefter og energi ikke rettes mot å få et riktig forhold til Gud, men vendes utover mot menneskene og skapelsen.

Gudsrelasjon: Lönnebo er opptatt av å redde jorden og naturen fra menneskenes ødeleggelse. Perlene i *Kristuskransen* er et grep Lönnebo bruker for å tydeliggjøre menneskets forhold til Gud. Innholdet i boken *Veven* er på samme måte en hjelp for mennesket til å se hva gudsforholdet handler om. Ved å få visshet om at "jeg er Guds" ("*Jag är din*") og ved Lönnebo sitt fokus på *stillhet* blir krefter frigjort til innsats for verden. Kjærlighet fra Gud har som konsekvens kjærlighet til menneskene. En god og riktig utvikling er at mennesket først tenker "*jeg*", så sier mennesket "*vi*" og til slutt er fokuset bare "*du*".

Åndelig veiledning: Hos Lönnebo er begrepet ÅV ikke sentralt, men heller trening, øvelser eller modning. *Veven* kalles en treningsbok for sjelen. *Van Goghs rom* en reise i menneskelig modenhet. *Kristuskransen* er øvelser i livsmot, livslyst, selvbesinnelse og i å leve nær Gud. Målet er "Det odelade hjärtat" eller i siste instans "forening med Gud". For Lönnebo kan det virke som om *Kristiskransen* gir et mystisk og nesten sakramentalt grep på tilværelsen. Den tydeliggjør det som kan sies å være hans mystiske syn. Verden er korsmerket, det meste som skal gjøres er allerede gjort: "Kom for alt er ferdig".

Jeg vil undersøke hva tryggheten i Lönnebo sitt gudsbilde handler om. Om denne er teologisk betinget eller avhengig av hans personlighet og hvordan vi kan forstå Lönnebo sin teologi ut fra hans gudsbilde.

Barry og Lönnebo har tydelig sammenfallende trekk når det gjelder forholdet til erfaring. Jeg vil se på forskjellene mellom de to, om de snakker forskjellige dialekter eller forskjellige språk. I tillegg vil jeg diskutere hvilke temaer de ville tatt opp om de to hadde møttes.

c. Materiale

Jeg vil her gjøre rede for hvilke bøker jeg har valgt som materiale. William Barry er en av veteranene og pionerene innenfor Ignatiansk åndelig veiledning i USA. Han har skrevet omtrent 15 bøker og hans lærebok i ÅV er anerkjent og verdsatt og oversatt til en rekke språk. Jeg har valgt ut fire av bøkene hans som hovedmateriale.

The Practice of Spiritual Direction (1982). Den er senere revidert. Dens hovedsikte er å hjelpe mennesker til å utvikle sitt forhold til Gud. Den kom på norsk i 2008 med tittelen *Å gi åndelig veiledning*. Dette er naturligvis en hovedbok i min analyse av Barry.

Spiritual Direction and the Encounter with God, A Theological Inquiry (1992). Hensikten med boka er å gi en teologisk begrunnelse for læreboka i ÅV. Boka er viktig og gir et grunnlag for og viser hvordan Barry resonnerer. Hos Barry er det først etablert en praksis som er vist i hans lærebok om ÅV. Deretter har han lett etter en teologi for å begrunne hvordan han praktiserer åndelig ÅV. Slik er boka mer et tilsvarende på spørsmål enn et selvstendig uavhengig reflektert teologisk arbeid. Dette er en observasjon som kan si noe om at Barry primært er en praktiker som gjør og har en praksis mer enn han

er en teoretiker som reflekterer over teologi. Naturligvis er han begge deler, men hovedvekten er på praksis.

Dette er for øvrig ikke ulikt hans forbilde Ignatius av Loyola. Han utviklet heller aldri en selvstendig teologi. Hans praksis var en respons på hvordan han opplevde at Gud handlet med han gjennom det som skjedde i hans liv. Barry sine bøker består ellers av artikler eller meditasjoner som han har samlet sammen og bearbeidet ut fra foredrag og hva han har publisert i forskjellige sammenhenger.

Letting God Come Close. An Approach to the Ignatian Spiritual Exercises (1994) med en revidert utgave i 2001. Boka gir en grunnleggende innføring i Ignatius sine Åndelige øvelser og viser hva Barry legger vekt på når han som en veteran innenfor området veileder sine klienter.

A Friendship Like No Other. Experiencing God's Amazing Embrace kom (2008). Her utlegger og gjør Barry rede for sin grunntanke når det gjelder gudsbildet. Bønn er en personlig relasjon med Gud, men det er mer enn dette. Forholdet til Gud kan forstås som et vennskap. Det har tatt tid før Barry våget å skrive om forholdet til Gud på denne måten. Boka utlegger hans kongstanke: Forholdet til Gud er et vennskap ulikt alt annet.

Jeg har sett på de tre siste av hans bøker som i noen kapitler utdyper hva det betyr at Gud er min venn.

Here's My Heart, Here's My Hand. Living Fully in Friendship with God (2010). How do we foster a friendship with God and remain in it forever?

Changed Heart, Changed World The Transforming Freedom of Friendship with God (2011).

Praying the truth Deepening Your Friendship with God through Honest Prayer (2012).

Jeg henviser til andre av Barrys bøker når jeg mener at det er relevant. Det er de fire første bøkene nevnt her som analyseres grundig.

Martin Lönnebo er blant de fremste nålevende teologene i Norden og kanskje en av dem flest har lyttet til som sjelesørger og åndelig veileder. I følge han selv er det "själavård" som har vært hans hovedoppgave og hans hovedhensikt med det han har skrevet de siste årene (pers comm). Det er ingen enkel oppgave å gjøre et representativt utvalg av hans bøker som er nærmere 40, sammen med andre som medforfatter over 50.

Religionens fem språk. Om religionens mening og fornyelse (1975) er en hovedbok i vår sammenheng. Den kom ut da Lönnebo var 45 år. Han hadde, som han selv forteller, stått opp 2 timer tideligere i flere år for å arbeide med den. "Det er ingen beskjeden mann som har skrevet denne boka," sier han selvironisk på Stiftsgården i Linköping 2013. Han henviser stadig til den, senest i hans siste bok *Hjärtats sånger*. Han holdt foredrag om den så sent som januar 2013. Jeg mener det er all grunn til å tro at selv om boka er gammel og for lengst umulig å få tak i, så er den representativ for hva Lönnebo står for også i dag.

Frälsarkransen (1996) kalles en perlekrans som Lönnebo har utviklet, på norsk *Kristuskransen* eller *Livets perler*. Han har skrevet en bok knyttet til denne og opptil flere oppfølgingsbøker som kan leses sammen med *Kristuskransen*. *Kristuskransen* er slik jeg ser det genial. Den er en perlekrans som gir hjelp til bønn og meditasjon. Hver perle

bærer med seg en hemmelighet. En hemmelighet du kan gå inn i, som kan føre deg nærmere deg selv, andre mennesker og nærmere Gud. Samtidig representerer perlene viktige temaer i den kristne tro. *Kristuskransen* er slik den er utformet en hovedkilde til Lønnebo sin teologi. Den er en meget sentral i min oppgave.

Van Goghs rom (2005) er en reise i menneskelig modenhet. Den rommer dyptloddende tanker om eksistensen og å velge og å bli valgt. Den kan også leses sammen med *Kristuskransen* og *Veven*. Boken er på mange måter en mystisk og merkelig bok. Lønnebo vil hjelpe leseren til å oppdage sin egen virkelighet. Van Goghs rom er også en hovedkilde til kunnskap om Lønnebo. Den er en sentral bok i min analyse.

Veven (1999) og *Bibelens perler* (2007) er bøker Lønnebo har skrevet som kan brukes sammen med *Kristuskransen* eller de kan stå for seg selv. *Veven* er kanskje den mest utbredte og mest leste av alt Lønnebo har skrevet. Lønnebo sier: Jeg blir glad når ei dame i Norge skriver til meg og forteller at nå har hun lest *Veven* for 7. gang (pers comm). Bøkene er primært andaktsbøker med et poetisk språk i kategorien spirituelle tekster. Allikevel er stoffet egnet til å belyse vårt tema. Inn i mellom er det også analyser av mer informativ og saklig karakter. Jeg bruker *Veven* og *Bibelens perler* som et viktig supplement i det jeg skriver.

Hjärtats nycklar (2010) og *Hjärtats sånger* (2013) er Lønnebo sine to nyeste bøker. I den første av disse feirer Lønnebo sin åttiårsdag sammen med alle dem han har omgått som forfatter, venn, sjelesørger og forkynner, både levende og døde. Boken sammenfatter et langvarig og omfattende forfatterskap og er viktig for å skjønne Lønnebo. I den siste boka som er en andaktsbok for dem som vil lære å kjenne sin egen åndelighet, tydeliggjør Lønnebo to av sine favorittuttrykk om Gud og gudsrelasjonen² samt gir leseren bonusmateriale og kommentarer til sine hjertesanger. Her finnes vesentlig materiale som jeg refererer.

Det odelade hjärtat (1993) og *Den gudomliga tragedin* (1995) er to fiksjonaktige romaner Lønnebo har skrevet. Han har og skrevet noen bøker om ikoner.

I *Tidsskriften Pilegrim* (1994-2012) har Lønnebo skrevet flere artikler. Disse er verdifulle fordi de bringer tematiske, oppdaterte og tidsaktuelle fortattede uttrykk for hva Lønnebo mener.

Jeg vil videre sitere fra flere av Lønnebo sine bøker når disse kan belyse mitt anliggende ytterligere.

Albert Schweitzers etisk-religiösa ideal (1964) er Lønnebo sin doktoravhandling og omhandler Schweitzers grunnholdning *ærefrykt for livet*. Jeg har ikke lagt denne til

² Om Gud:

Du är gränslös

du är nära

du är ljus

och jag är din,

Om stillheten som veien til Gud:

O heliga tystnad Du er

havet

omkring Guds tron

det evig vilande och

lysande.

grunn, men synes det er viktig å nevne avhandlingen, da Lønnebo selv sier at han deler Schweitzer sin etiske religiøse holdning (Lønnebo 2013,272).

d. Hermeneutisk metode

De fleste av bøkene i mitt materiale inneholder stort sett spirituelle tekster. Spirituelle tekster i denne sammenheng er tekster som er skrevet av kristne forfattere. De retter ofte oppmerksomheten mot det konkrete livet som den enkelte kristne skal leve. De forsøker å forene forbindelsen mellom religionens troslære og praksisfeltet hvor det kristne livet leves. Tekstene kan ofte overraske og utfordre og har som mål å forandre leseren eller bidra til at en slik forandring kan finne sted.

Jeg gir her en grundig redegjørelse for hvordan jeg ser på *spirituelle tekster*. Grunnen er at disse spiller en stor rolle i min oppgave. Hvordan jeg forholder meg til spirituelle tekster gir klare føringer for hvordan jeg behandler stoffet og skriver oppgaven.

Spirituelle tekster appellerer til det indre livet med Gud, og retter oppmerksomheten mot en *transformativ* dimensjon, der målet er å *berøre, endre og forme* leseren. De kan gi hjelp til å forstå og kartlegge livets ulike dybder og sette disse i sammenheng med Guds plan i historien og Guds plan med verden i dag. I tillegg er slik tekster ofte preget av et uakademisk og lite avansert språk, med hyppig bruk av bilder, metaforer og appellative uttrykk og setninger som ofte berører og skaper gjenkjennelse hos leseren. Forfattere av slike tekster skriver seg ofte inn i eller opp mot konkrete erfaringer og skaper på denne måten en nærhet til dem gjennom fortelling og refleksjon (Kim Larsen 2012, note 3, 94).

I følge Larsen krever tilnærming til spirituelle tekster en åpenhet og villighet fra forskerens side til å la seg berøre, forme og endre av forskningsmaterialet. Dersom forskeren er villig til å la seg utsette for det transformative i teksten, tar han i stor grad hensyn til disse tekstenes egenart og sannhetskrav i tolkningsarbeidet (Larsen 2012, 83).

Å forske på spirituelle tekster har som overordnet mål å prøve å forstå innholdet og meningen i tekstene. Målet for en hermeneutisk tilnærming innenfor spiritualitetsforskningen, er ikke bare å reflektere eller teoretisere rundt forskningsmaterialet, men å nærme seg tekstene med en åpenhet og villighet til å la seg berøre og forandre av objektet for forskningen. Man utfordres til å lytte mer til *stillheten* i teksten, hva som ikke blir sagt og hva som forutsettes i materialet. En slik tilnærming til spirituelle tekster krever en mer langsom lesing. Det kan bety en *kontemplativ* tilnærming, i betydning mer passiv, som stiller seg åpen for tekstens budskap, hensikt og mening. Samtidig må en forsøke å unngå subjektive fallgruver i sin lesing. Dette kan gjøres ved å være seg bevisst de fordommer en bringer med seg i møte med teksten. Det kan være ens historisk kontekst, erfaringer i livet, verdier eller holdninger (Larsen 2012, 88).

For å forske på spirituelle tekster kreves det en villighet til å delta i forståelsens spill. Dette er beskrevet som "*self-implication*" (Lane 2006,53).

Dette innebærer at selv om forskeren forsøker å være objektiv, i betydningen nøytral og upartisk, kan hans egne erfaringer og egen praksis komme i veien for og/eller åpne opp for forståelsen av forskningsarbeidet. I arbeidet med kristen spiritualitet er det nødvendig at forskeren er seg bevisst at den virkelighet som skal undersøkes også til tider er forskerens virkelighet. Forskeren blir ofte utfordret til å finne sin egen identitet i relasjon til tekstens budskap om forandring. Det blir viktig at forskeren i stor grad reflekterer rundt sin egen, tro, praksis og historie siden denne kan være med på å forme både motivasjon for å forske på det aktuelle område og de spørsmål som stilles til materialet (Larsen 2012,89).

I følge Larsen tar flere til orde for at spiritualitetsforskning i stor grad er self-implicating. Dette betyr at forskeren i møte med spirituelle tekster risikerer en eller annen form for transformasjon i sin søken etter kunnskap og forståelse (Larsen 2012,90).

Philip Sheldrake, professor i kristen spiritualitet ved universitetet i Durham, vil mene at spørsmålet ikke først og fremst er knyttet til *om* personlige religiøse erfaringer har betydning, men i hvilken grad disse kan bli integrert på en god og produktiv måte i forskningsarbeidet:

"To do theology" implies becoming a theological person rather than simply using theological tools effectively." Og videre: *To think about God, is to think of God and therefore to become involved with God* (Sheldrake 2006,25).

Forskningsarbeidet knyttet til spiritualitet er i sitt vesen å *delta* (Lane, 2006,53).

Forskeren gjør seg sårbar overfor tekstens sannhet og lar seg utfordre av dens perspektiver som i mange tilfeller kan sette ens egne perspektiver i spill. Dette betyr at forskeren blir grepet av teksten og dens sannhetskrav. Slik får teksten en mulighet til å tale umiddelbart til meg. Hvis den ikke berører meg *eksistensielt*, er det vanskelig å forstå dens appellative karakter og dens transformative dimensjon. Dette kan synes for forskeren å være et vågestykke fordi det kan bety ukritisk hengivelse til tekstens innhold. Det er samtidig nødvendig med distanse, for det som skiller forskeren fra den vanlige leser er at han reflekterer over hva som skjer i tekstmøtet (Larsen 2012,91).

Målet innenfor denne type forskning er å søke etter visdommen eller sannheten som kommer til uttrykk i tekstene. En slik tilnærming har vokst ut fra erkjennelsen om at spirituelle tekster vesentlig er *transformative* og ikke bare informative. En spiritualitetsforsker må spørre: Hva vil teksten med meg som leser? En slik tilnærming til teksten vil sette *berøring og forandring* i fokus. En nærhet til materialet synes altså å være nødvendig, særlig i begynnelsen av forskningsarbeidet. Samtidig synes en balanse mellom nærhet og avstand, mellom deltakelse og en mer tilbaketrukket tilskuerrolle å være nødvendig hvis en ønsker å ta slike tekster på alvor (Larsen 2012,92).

Sheldrake spør om ikke denne måten å lese tekster på kan kalles en kontemplativ metode. Han sier: *"Contemporary theories of interpretation in the study of spirituality points to a form of contemplative practice that challenges exclusively analytical methods. Letting a text speak demands an intense presence to whatever we study. This sense of contemplative attention is reinforced by vulnerability opened up by interdisciplinarity and the transformation implied by self-implication"* (Sheldrake 2006,26).

Så henviser han til den klassiske *lectio divina* hvor lesing, meditasjon og bønn ender opp i *kontemplasjon* forstått som overgivelse på en slik måte at Gud kan trekke den som ber inn i sin guddommelige mystiske virkelighet. Dette skjer gjennom *lesing av en tekst*. Slik kan kontemplativ metode være nødvendig, ikke bare når det gjelder spiritualitet, men i teologien som helhet (Sheldrake 2006,27). Konsekvensen av dette kan vi si vil være at *det teologiske språket bare er ærlig når det er overgitt til Gud* (Rowan Williams). (Sheldrake 2006,28).

Jeg mener at hvis vi skal ta spirituelle tekster på alvor må de leses slik som antydnet for at egenarten skal bli bevart. Da blir det i denne oppgaven viktigere enn ellers å sitere større utdrag av tekstene. For hvis jeg stykker tekstene opp og bare analytisk summarisk refererer temaer, vil egenarten og innholdet i teksten lett gå tapt

Dette betyr at her vil det være avgjørende å *referere større tekstavsnitt* for slik å kunne presentere tekstene ut fra deres egenart. På den måten når jeg fram med tekstens budskap. Jeg har med dette argumentert for og vist nødvendigheten av å behandle spirituelle tekster slik jeg gjør i det følgende.

Jeg har til sist forsøkt å reflektere på denne måten i møte med Barry og Lönnebos tekster. Jeg blir fort dratt inn i Lönnebos poetiske språkform. Hans tekster virker sterkt på meg. Jeg har samtidig forsøkt å bevare en avstand til han. Dette er mulig ved å være klar over hva han ønsker å oppnå ved måten han skriver på. Det er viktig å være oppmerksom på hans teologiske sikte.

Med Barry kan det være omvendt. Hans noe enkle analogier, hans pludrete folkelige form og de fargerike omslagene på hans bøker kan fort få en til å tenke "American!" og ut fra dette få og ta avstand til hva han skriver. Dette mener jeg er avsporende for jeg tror at hans hovedanliggender har stor verdi.

Lönnebo og Barry sine tekster vil forandre de som tar dem på alvor. Den som leser deres tekster i oppgaven har bare lest dem i følge intensjonen hvis en stiller seg åpen for hva de har å si og lar seg berøre av dem.

i. Kildehenvisning og oppgavens omfang

Jeg vil her kommentere kort hvordan jeg refererer tekstene og noe om omfanget av oppgaven og om mengden av utvalget jeg har foretatt fra Barry og Lönnebo.

Barry skriver på engelsk. Hans lærebok *Å gi åndelig veiledning* (2008) er den eneste av bøkene hans som er oversatt til norsk. Jeg oversetter noen av hans engelske tekster til norsk og refererer noe på engelsk. Kursiv betyr direkte referat, ellers parafaserer jeg tekstene. Henvisningene følger i parentes etter tekstene både når jeg siterer og parafaserer.

Lönnebo skriver på svensk. Noen av hans bøker er oversatt til norsk. Her gjelder det samme som over nevnt. Stort sett har jeg oversatt fra svensk ved å parafasere. Der hvor det er direkte sitat fra svensk eller fra norske bøker står sitatet i kursiv. Henvisning følger i parentes også når det er parafasert. Noen steder er det avsnitt og henvisning kommer først i senere avsnitt.

Jeg refererer i min oppgave mer omfattende enn det er vanlig. Det er flere grunner til dette. En årsak er det før nevnte med stoffets egenart av spirituelle transformativ tekst. En annen grunn er stoffets karakter og de to forfatternes omfattende produksjon, dette gjelder i stor grad Lønnebo. En siste grunn er at jeg vil argumentere for at det er viktig at det blir skrevet en omfattende oppgave om Barry og ignatiansk spiritualitet generelt og om Martin Lønnebo spesielt.

2. WILLIAM A. BARRY, S. J.

“Sometimes, only half smilingly, I wonder whether I am trying to convince myself. Only a complete fool would be absolutely sure of anything he or she said about God. I am writing from my convictions, but I don’t think I am a fool. However, these are only my convictions and God is always greater than anything I or anyone else can think” (Barry 2009 xi).

“God wants our friendship, and in order for us to trust this experience of God as friend, we must move beyond our feelings of fear of God” (Barry 2008).

“Åndelig veiledning skal ikke produsere flittige kirkegjengere, men en relasjon, et kjærlighetsforhold” (Barry i intervju med *Strek* på MF juni 2011).

a. Introduksjon

Jeg vil i det som følger gi en analyse av sentrale begreper i det jeg mener er viktig i William Barry sin tenkning om *spiritual direction*, på norsk åndelig veiledning (ÅV). Mitt fokus springer ut fra Barry sin egenart og fra det jeg etterspør i min problemstilling. Hva er sammenhengen mellom hvordan Barry tenker om Gud (gudsbildet) og hvordan han forholder seg til Gud (gudsrelasjonen) med tanke på hvordan han praktiserer bearbeiding av troserfaring?

Barry er en veteran innenfor det som blir kalt ÅV. Dette er en veiledningstradisjon markedsført og utbredt fra begynnelsen av *Society of Jesus*, på norsk *Jesuittene*. Veiledningen har som bakgrunn og bygger på Ignatius av Loyola sine *Åndelige øvelser*. Noen vil hevde denne har røtter tilbake til kirkens første århundrer, til ørkenfedrene. Jeg vil forsøke å vise noen av premissene og forutsetningene for denne form for ÅV med utgangspunkt i Barry sine bøker.

Før jeg presenterer analysen gir jeg et sammendrag av den ignatianske spiritualitetstradisjonen som Barry tilhører med en biografisk fremstilling av Ignatius sitt liv. Jeg gir en kort skisse av Barry sin biografiske kontekst og forfatterskap. Ignatius sitt liv gir en viktig historisk og teologisk forståelseshorisont for Barry sin teologi.

Jeg gir en innføring i det jeg mener er Barry sin hovedintensjon med ÅV. Erfaring av Gud som en personlig venn er sentralt hos Barry med hensyn til gudsbilde og godsrelasjon. Dette vil bli drøftet. Ignatiansk spiritualitet med tilslutning fra Barry mener at det å se og høre, ja oppfatte og bli oppmerksom på vår erfaring er en måte å møte Gud på. Jeg ønsker å se på hva slags gudsbilde som dette gir. Barry ønsker i ignatiansk stil å lese bibelfortellinger på en slik måte at en lever seg inn i dem og så ut fra denne innlevelsen føre en samtale med Gud. Dette er et grep som sier noe om hvordan en oppfatter Gud. Til slutt gir jeg en avsluttende drøfting av Barry sin forståelse av bearbeiding av troserfaring.

i. Biografi

William A. Barry ble født i Worcester, MA 22. november 1930. Han var eldst av 4 søsken. Foreldrene immigrerte fra Irland i 1920-årene. Familien var fattig slik omtrent alle amerikanere var på den tiden. I 1948 begynte Barry college studier på Holy Cross i Worcester, en skole administrert av Society of Jesus. Barry ble med i Society of Jesus i 1950. Han studerte filosofi i Tyskland fra 1953 til 1956, teologi i USA på Weston College fra 1959 til 1963. Han ble ordinert prest i 1962. I 1968 fikk han en PhD i klinisk psykologi og året etter begynte han å undervise og gi psykoterapi og veiledning ved Weston School of Theology i Cambridge, MA. På den tiden gjenopplaget en gruppe jesuitter noe de kalte den opprinnelige måten å gi åndelig veiledning på, en til en framfor i gruppe. Barry oppdaget at han kunne bruke sin erfaring som psykolog til å få folk til å snakke om sine opplevelser av Gud. Året etter stiftet han og noen kolleger Center for Religious Development. 1971 ble han ansatt som direktør her. I 1978 ble han leder av utdanningen for The New England Jesuit Province. Barry var assisterende direktør for novisene (1985–89) samtidig var han rektor ved Boston College. Fra 1991 til 1997 var han leder av New England Jesuits. Etter dette var han co-director for The Jesuit Tertianship Program. Barry har i flere tiår ledet retreatere ved Campion Center i Weston, MA. Han har skrevet over 15 bøker og har vært en av de mest innflytelsesrike innenfor Ignatiansk åndelig veiledning (*Ignatian spirituality.com Loyola press*).

ii. Utvalgt litteratur

- 1982 *The Practice of Spiritual Direction*. Senere revidert og oppdatert. Klassisk lærebok i åndelig veiledning. Formål: Å hjelpe mennesker til å utvikle sitt forhold til Gud. På norsk: *Å gi åndelig veiledning* Efrem 2008.
- 1987 *God and You. Prayer as a Personal Relationship*. The most fruitful prayer is that which builds upon and enhances relationship. It shows how we can develop an intimate relationship with God.
- 1989 *Paying Attention to God. Discernment in Prayer*. The book is written to help people to pay attention to encounters with the Mystery we call God, to engage people in a direct relation with God.
- 1989 (2009) *Seek My Face. Prayer as Personal Relationship in Scripture*.
- 1991 *finding God in all things. A Companion to the Spiritual Exercises of St. Ignatius*.
- 1992 *Spiritual Direction and the Encounter with God. A Theological Inquiry*.
- 1994(2001) *Letting God Come Close. An Approach to the Ignatian Spiritual Exercises*.
- 1994 *What do I want in Prayer?* The Spiritual Exercises as a form of prayer to develop a relationship with God.
- 1996 *Who Do You Say I Am? Meeting the historical Jesus in Prayer*.
- 1999 *With an Everlasting Love: Developing and Intimate Relationship with God*.
- 2008 *A Friendship Like No Other. Experiencing Gods Amazing Embrace*.
- 2008 *God's Passionate Desire*. Wanting and resisting a relationship with God.
- 2009 *Here's My Heart, Here's My Hand. Living Fully in Friendship with God*.
How do we foster a friendship with God and remain in it forever.
- 2011 *Changed Heart, Changed World. The Transforming Freedom of Friendship with God*.
- 2012 *Praying the Truth. Deepening Your Friendship with God through Honest Prayer*.

iii. Ignatius av Loyola

Det kan være vesentlig å gi en skisse av Ignatius sitt liv fordi hans teologi og liv henger nøye sammen. Dette fordi Barry er jesuitt og sterkt influert av Jesuittene og Ignatius sin måte å tenke teologi på (Barry 2004,xii). Slik er det sannsynlig at å se på Ignatius sitt liv og hans biografi gir forståelse av hvordan Barry handler, tenker og gir veiledning.

Ignatius Loyola ble født 1491 i en baskisk adelsfamilie i Loyola ved Azpeitia i spansk Baskerland. Ignatius var den yngste av 11 søsken. Han ble oppdratt som ridder og hoffmann. Etter hvert ble han soldat og nådde kapteins rang før han i 1517 kom i krigstjeneste hos visekongen av Navarra. For hans åndelige vurderinger spiller det stor rolle at man på den tiden la stor vekt på verdslige dyder som korrekt oppførsel, grundig organisering, moral, pålitelighet og disiplin. Under forsvaret av den beleirede byen

Pamplona i 1521 ble han alvorlig såret, da en kanonkule knuste det høyre benet hans under kneet og skadet det venstre. Hans soldater overgav seg og de franske soldatene tok dem til fange. Da de beundret Ignatius sitt mot, spjelket de benet hans. Det viste seg snart at benet var spjelket galt, og Ignatius valgte på tross av legens advarsel å gjennomgå en meget smertefull operasjon for slik muligens å unngå å bli halt. Han fikk høy feber og var døden nær, men den 29. juni slapp feberen taket. Under rekonvalesensen som varte flere måneder ønsket han å lese ridderromaner, men det var ikke mulig å skaffe slike til ham. I stedet fikk han en samling helgenbiografier og en skildring av Jesu liv. I de neste ni månedene leste han disse flere ganger, og ble grepet av innholdet. Han bestemte seg for å omvende seg til et bedre liv i Kristi tjeneste. Han gav avkall på sin militære posisjon og sin formue, og bestemte seg for å reise som pilegrim til Det hellige land. Under reisen stoppet han i den lille byen Manresa, der han ville meditere og be i stillhet i noen dager. Betydningen av dette oppholdet kan ikke overvurderes. På grunn av overdreven askese ble han igjen alvorlig syk og holdt på å dø. Fromme kvinner i byen stelte ham, men først etter et år kunne han reise videre. I sin selvbiografi kaller han seg for «den syke pilegrimen» når han omtaler denne perioden. Det var under oppholdet i Manresa at han tenkte gjennom sine åndelige erfaringer og begynte å sette sammen det som etter hvert ble *De Åndelige øvelser*, en instruksjon til veiledere for meditative retreatere.

I 1525 begynte han å studere i Alcalá. Han levde av almisser, og virket som lærer og sjelesørger ved siden av studiene. Dette førte til at han ble mistenkt for heresi, ettersom han ikke var utdannet teolog. Han ble fengslet, og inkvisisjonen avhørte ham i 42 dager før de kom til at han var uskyldig og slapp ham fri. I 1528 reiste han til Paris for å studere ved det humanistiske lærestedet Sorbonne. Etter syv år tok han magistergraden. I denne perioden samlet han seks venner rundt seg, som skulle bli hans faste følgesvenner i årene som kom. Han lærte dem om sine åndelige øvelser, og de mediterte sammen. Den 15. august 1534 avla de private løfter om fattigdom og kyskhet. Ignatius ble ordinert 24. juni 1537 sammen med de andre i gruppen som ikke tidligere var presteviet. De syv reiste da til Roma, hvor pave Paul III tok imot dem. De fleste av dem ble ansatt på høyskoler, hvor de underviste i filosofi og teologi. Stadig flere unge prestere og studenter sluttet seg til Ignatius. I fastetiden 1539 diskuterte de syv fremtidsplanene. Etter påske hadde de kommet til at de måtte grunnlegge en ny orden. Som foreløpig navn valgte de Compagnie de Jésus. Dette var en betegnelse de hadde blitt hånet med av andre studenter i Paris. De fikk også tilnavnet jesuitter, sammensatt av Jesu og ite, som betyr «gå til Jesus». Ignatius selv ville ikke stifte en orden, men følgesvennene nøt det ham til å skrive ordensregler. 27. september 1540 ble reglene godkjent av Paul III, og ordenen ble opprettet under navnet Societas Jesu, «Jesu selskap». Ignatius ble i 1541 valgt som ordensgeneral. I 1550 ble den endelige forfatningen, *Constitutiones Societatis Jesu*, godkjent. Ordenens hovedoppgave var å fremme indre misjon og å reevangelisere samfunnet gjennom undervisning, preken og meditasjonskurs. Ordenen ble en av de fremste kreftene i den katolske motreformasjonen.

Jesuitordenens viktigste skrift er Loyolas *Åndelige øvelser (Exercitia spirituali)* fra 1532, som fremdeles har stor utbredelse. Boken angir en punktvis, fire ukers plan med meditative øvelser som skal utføres av den enkelte i taushet, under veiledning av en betrodd person. For Ignatius er veien til foreningen eller identifikasjonen med Kristus basert på at man mediterer over en serie konkrete, visualiserte «bilder» fra Jesu liv og lidelseshistorie. Målet er et direkte forhold til det guddommelige og en innsikt i Guds nærvær i alle ting. Ved å se seg selv som Guds tempel, oppgir man selvet og går inn i en lydighet overfor Guds vilje. Ignatius' åndelige program kan minne om kristen mystikk, men ligner mer på «disippeltrening» enn på mystikkens tradisjonelle «unio mystica», den åndelige foreningen med Gud.

Før Ignatius døde i Roma den 31. juli 1556, hadde ordenen fått mer enn 1600 medlemmer og var spredd til en rekke land. Ignatius ble saligkåret 27. juli 1609 av pave Paul V, og helligkåret av Gregor XV den 12. mars 1622. (*Innledning til Vestens mystikk*, Jan-Erik Ebbestad Hansen 2005, *Ignatius av Lloyola Mästare i andlig vägledning*, Stefan Kiechle, 2007)

b. Innledning om åndelig veiledning

Jeg vil her introdusere kort Barry sitt syn på hva ÅV handler om. Hvordan ÅV praktiseres varierer en del ut fra hvem det er som utøver veiledningen. Utgangspunktet for ÅV er Ignatius sine *Åndelige øvelser*. Disse er praktisert og tolket noe forskjellig opp igjennom

tidene. Rainer Carls SJ mener faren i dag er at øvelsene blir gitt på en for subjektivistisk-psykologiserende måte med et opplevelsesbetont terapeutisk sikte. Tidligere var de anvendt mer i en intellektualistisk form med tanke på trosformidling. Han mener at risikoen med et for terapeutisk sikte er at menneskets personlige forhold til Den levende Gud og hele den teologiske dimensjonen neglisjeres (Rainer 2013,11).

ÅV slik Barry praktiserer denne har som utgangspunkt at Guds hensikt og mening med våre liv kan erfares og tydeliggjøres (Barry 2004,2). Gud handler i verden og kan møtes og erfares. At Gud handler med menneskene mener Barry vi tydelig ser i GT og NT (Barry & Connolly 2008,49). Han nevner noen eksempler. Adam og Eva møter Gud i Edens hage (Gen 3,8). Abraham blir kalt av Gud til å forlate sitt hjemsted og reise til et land som Gud skal vise han (Gen 12). Gud kaller Moses til å lede folket ut av Egypt og taler med han på Sinai. Gud kaller profetene i GT. Guds stemme blir hørt ved Jesu dåp (Luk 3) og ved Jesus forvandling på forklaringens berg Tabor (Luk 9.). Den oppstandne Jesus viser seg for disiplene (Luk 24.36-49) og til sist for Paulus på veg til Damaskus (Apg 9,3-6). Barry mener her at det bibelske materiale vitner om en Gud som kommuniserer med menneskene, snakker med dem og møter dem personlig (Barry 2004,7).

Barry sier at vårt forhold til Gud er noe som *er*. Vi blir stadig talt til. Gud er vår skaper og kjenner meg som sitt barn enten jeg vet det eller ikke. Gud kommuniserer fortløpende med oss ved å skape og frelse oss (Barry & Connolly 2008,46). Gud ønsker å gå inn i et gjensidig forhold med oss, dette krever et svar fra mennesket. Han kaller på oss ved navn. Dette framkaller en reaksjon. Det finner vi mange eksempler på i bibelen. Dette fordrer en dialog som ikke er basert på direkte hørselsfenomener, men mer på fornemmelser og oppfatninger av hva Gud svarer (Barry & Connolly 2008,51).

Men hvordan kan vi forstå Guds tiltale og handlemåte? *Spiritual Direction and the Encounter with God* (1992) er skrevet som en teologisk veileder (companion) til boka *The Practice of Spiritual Direction*. Den siste lyder på norsk: *Å gi åndelig veiledning* (Barry & Connolly 2008) og brukes i Norge og i mange land som lærebok i ÅV.

ÅV defineres her slik: *Den hjelp som blir gitt av en kristen til en annen og som gjør den andre personen i stand til:*

- a. bli oppmerksom på Guds personlige kommunikasjon
- b. svare denne Gud som kommuniserer personlig
- c. vokse i fortrolighet med Gud
- d. og å leve ut konsekvensene av forholdet (Barry 2004,2).

Fokus her er ikke ideer om Gud, men erfaring av Gud, den religiøse dimensjon i erfaring. Det vil si erfaring av *Den mystiske annen* som vi kaller Gud (Barry & Connolly 21). Hensikten med ÅV er at den som veiledes får hjelp til å fokusere på Guds personlige og unike tilstedeværelse hos den enkelte. Fokus er oppmerksomhet på den personlige dynamikk som handler om både motstand og tiltrekning i forhold til Gud. Hensikten er å utvikle en fortrolig relasjon til *Det mysteriet vi kaller Gud* (Barry 2004,5).

i. Hvordan bli oppmerksom på Gud?

Barry sier at det er vanskelig å være oppmerksom på andre enn seg selv. Desto vanskeligere kan det være å være oppmerksom på den usynlige, mystiske og allmektige Gud (Barry & Connolly 2008,61). Den bønn som folk er vant til, er vanligvis ikke kontemplativ og den fører ikke til en bevisst vekst i forholdet til Gud på samme måte som kontemplasjon gjør det. Kontemplasjon gir ifølge sin natur mer rom for Herren til å bli virkelig for oss (Barry & Connolly 2008,61). Barry bruker ikke begrepet kontemplasjon i den mystiske betydning. I stedet bruker han begrepet slik som Ignatius av Loyola gjør i *Åndelige øvelser* da han foreslo at en person bør betrakte Jesus slik han viser seg i evangeliets beretning og la seg bli oppslukt av hvordan han er, hva han bryr seg om og hva han gjør. Kontemplativ bønn slik Barry bruker begrepet er:

"Å være oppmerksom på og i alle fall til en viss grad bli oppslukt i Jesu person, i Gud eller i bibelske personer eller fremragende kristne (Barry & Connolly 2008,62).

Barry mener at å glemme seg selv og sine problemer i stedet for å være selvopptatt kan være en viktig skritt på vegen til en kontemplativ holdning. Det betyr å se på Kristus og oppdage det kjærlige blikk han ser på synderen med.

Det er to hovedproblemer som må overvinnnes når en skal lytte til noen. Det ene er at vi kategoriserer ut fra tidligere opplevelser og erfaringer. Det andre er at vi ser innover i stedet for utover, vi er opptatt av våre egne anliggender framfor andres (Barry & Connolly 2008,62).

Bønnen om hva en ønsker settes først i hver øvelse i *Åndelige øvelser*. Barry sier: Åndelige veiledere oppmuntrer sine konfidenter til å be Vår Herre om det de virkelig ønsker. En del av veilederens arbeid er å hjelpe konfidenten til å bli klar over og uttrykke hva de virkelig ønsker. Deretter kan konfidenten betrakte eller lytte til det som skjer i kontemplasjonen og slik rette oppmerksomheten mot den Ene som åpenbarer seg (Barry & Connolly 2008,65).

Barry forsetter

Å be om at Herren åpenbarer seg, åpner oss for den Annens mysterium. En slik åpenhet er helt motsatt av vår vanlige personlige virksomhet. Vi prøver å kontrollere våre inntrykk, vi trues av det nye og fremmede. Følgelig ser vi bare det vi ønsker å se. Å forsøke å betrakte betyr å forsøke å la den annen eller det andre være seg selv, forsøke å være åpen for overraskelser og det som er nytt, forsøke å la ens svar bli fremkalt av den annens virkelighet. Så når vi betrakter Gud, forsøker vi å la ham være seg selv og ikke vår projeksjon av ham, og å være vårt virkelige selv for ham (Barry & Connolly 2008,66).

Indre fenomener, sier Barry er utgangspunktet og grunnlaget for kommunikasjon med Herren. Det finnes to nøkkelspørsmål i ÅV:

1. Lytter du til Herren når du ber?
2. Sier du til han hvordan du føler deg når du lytter til han?

Skal dialog med Gud være kontinuerlig og langvarig må vi tillate oss å vise våre virkelige følelser og være ærlige overfor Gud. Vi må være "gjennomsiktige". Det kan ta tid å uttrykke en holdning overfor Gud. Det krever en fordypning (Barry & Connolly 2008,55).

Jeg har forsøkt kort å sammenfatte hvordan Barry praktiserer ÅV. Utgangspunktet er Ignatius sin ide om at Gud lar seg erfare i alle ting. ÅV hjelper en person til å bli oppmerksom på dette og bestemme seg for hvordan han vil svare Gud.

Jeg vil allerede her bemerke at det virker som om Barry mener at det er mulig å bli oppmerksom på Den mystiske Annen som er Gud, selv om han sier at vi ofte bare forholder oss til vår projeksjon av ham. Å mene seg å få et vennskapsforhold til Den levende Gud er å tro mye om menneskenes muligheter. Det kan virke i overkant naivt og svært positivistisk når den andre part er himmelens og jordens Herre. Jeg mener at gudsbildet kan stå i fare for å miste sin mystiske dimensjon.

Det spesielle veiledningsforholdet innebærer også risiko for en sterk binding mellom veileder og den veiledede (Se Brynjulf Norheim, *Veiledning som spiritualitet Et utenfrablikk på forholdet mellom Arbeidsveiledning og ÅV*, 12.12.2012). En veileder skal hjelpe den andre til å relatere til Gud. Samtidig vil veilederen få en viktig og avgjørende posisjon i dette. Det kreves stor grad av profesjonalitet hos den som veileder.

Kirken mange ganger har brukt læren til å markere autoritet. Hos Barry er det gudsrelasjonen som for den enkelte blir den avgjørende stemme. En fortrolig relasjon til Den levende Gud er hos jesuittene grunnlag for engasjement også når det gjelder kontroversielle standpunkter i sosialpolitiske sammenhenger.

Luther brukte og spilte på sin samvittighet som et redskap og et mål ut fra Guds ord og argumenterte mye på samme måte som Barry gjør når det gjelder Guds vilje. Et personlig forhold til Gud har i mange sammenhenger vært det avgjørende i forhold til viktige forandringer.

c. Gudsbilde

Gud er en skaper som er tilgjengelig for alle ut fra deres kapasitet (Barry 2001,68).

Jeg vil her ut fra forskjellige synsvinkler forsøke å tydeliggjøre hvordan Barry tenker seg at det er mulig å forestille seg Det Mystrium han kaller Gud. Hvordan innholdsbestemme det som er kjernen i Barry sitt gudsbegrep? Dette vil jeg gjøre ved å vise hvor sentralt opplevelsen av Gud og følelsene er hos Barry. Samtidig bærer det konkrete i alle ting med seg tydelige budskap fra Gud. Gud ønsker vennskap.

i. Gud som venn

Slik jeg forstår Barry har han et gudsbilde med et tyngdepunkt i det å erfare relasjonen med Gud som et vennskap og å utvikle denne relasjonen. Mystriet, Den treenige Gud, framstår som Barry sin aller beste venn (Barry 2008,xiv). Jeg mener at vekten i uttrykket *erfart vennskap* ligger på ordet *erfart*. Slik slutter Barry seg til den Ignatianske spiritualitetstradisjonen og sier:

Careful attention to inner experience therefore, is a hallmark of Ignatian spirituality, such attention is absolutely necessary if the individual wants to know God's desire for him or her

(Barry 2001,119). Jeg kommer tilbake til dette, men vil allerede her antyde hvor sentral erfaringen av Gud er når Barry snakker om å utvikle et sant gudsbilde (Barry 2009,170).

Hva ønsket Gud seg da han skapte oss? spør Barry og svarer at Gud ønsket vennskap, derfor skapte han mennesket (Barry 2008,xiv). For Barry var det en grunnleggende oppdagelse da han oppdaget at Gud ønsker vårt vennskap (Barry 2009,x). Hvilket innhold gir dette til hans gudsbilde? Hvem er Gud som ønsker vårt vennskap og hvilke egenskaper har en Gud som ønsker å være venn med menneskene?

Gud er ikke ensom sier Barry, det er ikke derfor han skapte mennesket. Gud ønsker vennskap fordi han har overflod av guddommelig livgivende fellesskap som Gud ønsker å dele med noen. Barry hadde brukt analogien om personlig forhold mellom to mennesker når det gjaldt å beskrive bønn som en utvikling i fellesskapet mellom Gud og mennesket i flere av sine bøker (Barry 1987, 1989).

Men: *The notion that God wants our friendship did not easily follow* (Barry 2008,xiv).

Barry er vokst opp med den vanlige katolske kateketiske standardformuleringen at Gud skapte meg for at jeg skulle kjenne han og elske han og tjene han i denne verden slik at jeg i den kommende verden skulle leve lykkelig sammen med han. Barry sin mor sa ofte om Gud at han er bedre enn sitt rykte. Det som de fleste kristne lærte om Gud da Barry vokste opp gjorde at de var redde for Gud i stedet for å påberope seg hans vennskap. Barry sier at han fremdeles møter flere mennesker som er redde for Gud enn de som har varme og vennlige følelser i møte med Gud (Barry 2008,xv). Men, sier Barry, er det å være redd Gud noe som Gud ønsker eller noe som "ytter Gud rettferdighet"? For Gud er kjærlighet (1. Joh4.8,16). Gud elsker verden (Joh 3.16).

At Gud ønsker vennskap er ikke et vanlig uttrykk i bibelen. Men, sier Barry, det er tradisjon i kirkehistorien for å definere *caritas* (kjærlighet, barmhjertighet, vennlighet) som vennskap og slik definere Gud som en som søker vennskap.

Abbott Rievaulx fra det 12. århundre en cistercienser munk oversetter 1. Joh. 4.16, Gud er kjærlighet slik: *"Skal vi si... Gud er vennskap"*.

Thomas Aquinas definerer *caritas* som vennskap. Begge visste at teksten på latin i Johannes første brev på latin lyder: *"Deus caritas est"*.

Barry sier at kanskje har tanken om Gud som venn blitt skjøvet til side gjennom århundrene fordi man var redd for at dette skulle minske ærefrykten for Gud og gjøre Gud mindre hellig. Derfor har man latt være å fokusere denne tanken. Tiden er nå kommer til igjen å ta opp dette begrepet. Å tenke på Gud som venn hjelper folk til ikke å frykte Gud og til å få et nærere forhold til han (Barry 2008,xvi).

I bibelen står det at man skal frykte Gud, hvordan forstå dette når det gjelder vennskap? I Salme 111.10 leser vi at å frykte Gud er opphav til visdom. Men sier Barry, dette er ikke skrevet for å holde folk unna Gud. Denne type gudsfrykt er annerledes enn den frykt som holder folk borte fra Gud. Han fortsetter:

Worse still the emphasis on hellfire and brimstone gives God a bad name. One can read the Bible as a story of the progressive revelation of God – a God of compassion. Jesus use of the tender word Abba – "dear Father" – for God is the culmination of this progressive revelation. The "fear of the Lord" that is the beginning of wisdom is a healthy realization of God's awesomeness. God is fascinating and awe-inspiring, even terrifying, as the theologian

Rudolf Otto put it. But suppose for a moment that God, who is Mystery itself- awesome, terrible, an unknowable- wants our friendship. Then the beginning of wisdom might be an acceptance of God's offer, even though accepting it proves to be daunting, challenging and even a bit frightening (Barry 2008,xviii).

Å erfare Gud som venn oppleves slik tittelen på følgende bok lyder: *Experiencing God's amazing embrace. A friendship like no other* (Barry 2008). Det er en helt unik form for vennskap. Barry bruker vennskap som en analogi og en metafor, som et sammenlignende bilde. Å tenke på en venn er slik ikke det samme som å tenke på Gud. Men en venn gir gode indikasjoner på hvordan en kan tenke om Gud. Jeg vil komme nærmere tilbake til hvordan vennskap med Gud praktiseres under gudsrelasjonen.

ii. Gud som handlende i verden

I sin bok om ÅV (Barry & Connolly 2008) snakker forfatterne om religiøs erfaring som å erfare Gud. Erfaring er i seg selv noe subjektivt. Allikevel fokuserer man i ÅV på erfaring og forutsetter at mennesker er i stand til å møte Gud (Barry 2004,3). Barry sier at det er en lang og god tradisjon for å erfare Gud gjennom kirkens historie. Men i boka gir han ingen teologisk forståelse av hva han mener med religiøs erfaring. Derfor skrev Barry en påfølgende bok: *"Spiritual Direction and the Encounter with God a Theological Inquiry"* (Barry 2004). Målet her var å utvikle en forståelse av hvordan Gud handler og er til stede i verden slik at en kan sannsynliggjøre gudserfaring (Barry 2004,2). Barry ønsket å utvikle en solid teori om den treenige Guds tilstedeværelse i verden slik at det bekreftet hans praksis i forhold til bønn og ÅV (Barry 2004,3).

John Macmurray (1891-1976) er en skotsk filosof. Han skrev og holdt foredrag og underviste om religion, utdanning og filosofi ved flere universiteter. Etter at han ble pensjonist sluttet han seg til kvekersamfunnet. Hovedtemaer i hans filosofi er at handling står over teori i det menneskelige liv og at menneskets vesen primært er relasjonelt. Macmurray summerer opp sin filosofi i følgende setning:

"All meaningful knowledge is for the sake of action, and all meaningful action for the sake of friendship".

Barry siterer ofte Macmurray når han vil grunngi og forklare sin teologi som handler om erfaring av Gud i ÅV. Macmurray tar avstand fra dualisme mellom kropp og tanke og argumenterer for at menneskes natur er personlig (personal) heller enn mekanisk. Han argumenterte for viktigheten av følelser som motivasjon for handling og fokuserte på barnet for å vise hvor universelt behov for fellesskap er for menneskelig utvikling (Wikipedia 28 May 2013 at 14:08).

Macmurray sier at mennesket ikke primært er en tenker, men en som handler. Det er ved å gjøre at vi forstår hvem vi er. Slik blir vi kjent med hva som finnes i verden. Handling er derfor innebygd i begrepet kunnskap. Å gjøre og det å vite at jeg gjør er to aspekter ved en og samme erfaring. Macmurray kaller dette *"knowledge of action"* (Barry 2004,9). Når jeg handler, vet jeg at jeg er til. Samtidig får jeg kunnskap om hva som ikke er meg og om at *den andre* finnes. Det er i handling at jeg møter *den andre*. Dette leder til følgende overraskende innsikt:

The primary sense is not sight, but touch. Touch is the primary sense by which I encounter the Other (Barry 2004,10).

Cogito, ergo sum»: *Jeg tenker, altså er jeg til.* Denne berømte setning er utgangspunktet for *Rene Descartes* sin filosofi. *Macmurray* begynner i opposisjon til *Descartes* i stedet med "*Jeg gjør*". Med dette utgangspunkt, sier han er den eneste logiske slutningen å tenke på verden som *en handling*. Hvis vi tenker om verden med utgangspunkt i at jeg gjør, blir det eneste meningsfulle å tenke at verden er *en handling*. Verden er ikke en mekanisk prosess, men en handling.

Hendelser er annerledes enn handlinger. Et jordskjelv er en hendelse. Men *jeg hender ikke* uten vilje og uten kontroll, *jeg handler*. Fordi jeg bevisst handler følger da at verden ikke er en mekanisk prosess som bare har hendt, men en bevisst handling. Når jeg handler tenker jeg på verden som ordnet, som en enhet. Ellers ville jeg ikke kunne handlet med en hensikt. Denne hensikten fører fram til at det må være en overordnet hensikt med verden, en *Skaper*. *Macmurray* formulerer seg slik:

There is, then only one way in which we can think our relation to the world, and that is to think it as a personal relation, through the form of the personal. We must think that the world is one action and that its impersonal aspect is the negative aspect of this unity of action, contained in it, subordinated within it, and necessary to its constitution. To conceive the world thus is to conceive it as the act of God, the creator of the world, and ourselves as created agents, with a limited and dependent freedom to determine the future which can be realized only on the condition that our intentions are in harmony with His intension, and must frustrate itself if they are not (Barry 2004,13).

Dette betyr, sier *Barry* at på samme måte som *Gud* er til stede i verden, som er forstått som *Guds* ene handling slik er vi også til stede i våre handlinger. *Gud* er ikke verden slik som vi heller ikke er våre handlinger. Men slik som vi er til stede i våre handlinger er *Gud* også til stede i sin verden som er *Guds* handling. Dette kan forklare hvordan vi erfarer *Gud* i verden slik vi gjør i bønn og ÅV.

I følge *Barry* er dette *Macmurray* i en sum:

Thought that has no relation to action is pure speculation that cannot be verified in action and is, therefore, meaningless. But meaningful action, must ultimately intend the fostering of community of friendship (Barry 2004,5).

Det er litt uklart for meg hva *Barry* her sikter mot. At refleksjon som ikke henger sammen med handling er verdiløs er å tenke svært operativt. Kanskje er poenget at det er handlingen som er det vesentlige og at i handlingen viser det seg om tanken var en fruktbar og god tanke? Det er tydelig at *Barry* ved å bruke *Macmurray* får bekreftet sitt syn på at *Gud* kan oppleves og erfares.

Jeg har forsøkt å vise hvordan *Barry* ved å gå til *Macmurray* forstår *Guds* tilstedeværelse i verden. På samme måte som vi er til stede i våre handlinger er *Gud* til stede i verden som er *Guds* ene handling. *Gud* er transendent og er ikke verden, slik som vi heller ikke er våre handlinger, men er til stede i dem. Allikevel er *Gud* immanent i verden i den ene handling *Gud* gjør som er verden, slik som vi og er immanent i hva vi gjør. På denne måten kan vi argumentere for at det er *Gud* vi møter (*Barry* 2004,18).

Det reises her en problemstilling om katafatisk og apofatisk teologi som jeg vil komme tilbake til i drøftingsdelen. Barry er i den katafatiske tradisjonen hvor man ikke er redd for positivt å legge vekt på at Gud oppleves og forklares ved og gjennom verden og det menneskelige (Barry 2004,29). Denne tradisjonen representerer Barry tungt når han bruker vennebegrepet om Gud og når han legger vekt på at Gud kan møtes og erfares i sin handling i verden.

Jeg har forsøkt å vise hvordan Barry forstår at vi kan møte Gud gjennom våre erfaringer. Ved å si at verden er Guds ene handling, vil enhver erfaring kunne være et møte med Gud (Barry 2004,31). Evne til slik erfaring synes å være en viktig del av Barrys gudsbilde.

iii. Gud som opplevelse: The affective principle and foundation

Følelsenes plass er viktig hos Barry. Han mener at når vi er i kontakt med våre dypeste lengsler og ønsker er det ikke bare våre egne følelser og vår egen eksistens vi er i kontakt med. Når vi når dypt nok i oss selv så er det Guds lengsel etter oss vi kjenner. Barry sier at enhver form for store og dype gjennomgripende gode opplevelser handler om at vi er så nær oss selv at det er Guds godhet og kjærlighet for oss vi opplever. I møte med slike opplevelser (*desires for "I know what"*) er det Guds skapernærvær vi aner. Det var Guds ønske som skapte mennesket. Når vi føler oss "slik ønsket," er det Gud vi erfarer (Barry 2001,58).

Typisk og karakteristisk for denne opplevelsen er at den skjer i nuet. Barry tolker dette slik at det er Guds fortsatte skapelse vi erfarer. Gud opprettholder verden innebefattet mitt liv. Når jeg er i kontakt med hvor ønskverdig livet mitt er, er det Guds ønske for mitt liv og verden jeg opplever (Barry 2001,62).

Et eksempel på dette finner vi i Ignatius sine *Åndelige øvelser* som strekker seg over 30 dager. Barry spør hvilken motivasjon skal til for å denne type "maraton retreat"?

Those who are ready for the full exercises must I believe have a strong desire to develop and deepen their relationship with God. Such desire, if they are real are based on strong and, positive experiences of God, experiences that I have come to call that affective Principle and Foundation (Barry 2001,4).

...experiences of the "enjoyment of God" elicit the desire to get to know God better and to let ones life be govern by one's relation to God ... Another way to describe this affective Principle and Foundation is to point to experience of desire "we know not what" periods of great well being accompanied by a yearning for Mystery itself. Sebastian Moore describes such occasions, explaining them as experiences of God's desiring us into being. This experiences of our creation immerse us into a great desire for the consummation of Gods own intension for the universe and for each one of us (Barry 2001,5).

For å forstå Barry er det viktig å undersøke hva han legger i "enjoyment of God". Dette kan kanskje oversettes med "å nyte Gud", eller "å glede seg i Herren". Det er en spesiell og sterk opplevelse som går ut over det å glede seg til vanlig. Det er en lengsel i dette som en ikke helt kan forklare. En lengsel etter noe en ikke vet hva er, som Barry kaller

Gud. Når denne opplevelsen er å oppleve Guds skaperkraft ligger det her en kilde til å oppleve Gud.

Ignatius viser til en slik erfaring når han sier i "Prinsipp og fundament" i *De åndelige øvelsene*: De ønsker å bli forent med Gud og slik få vite Guds drøm med dem (Barry 2001,6).

I de første dagene av øvelsene på en retreat vil Barry forsøke å få retreatdeltakerne til å huske på positive opplevelser de har hatt av Gud. Salme 8, 104 og 139 brukes for å få fram minnene og gode erfaringer. Barry forklarer: "*Experiences of being desired into existence and kept in existence by a loving Creator who has a dream for that person*" (Barry 2001,7).

Poenget her er å erfare på nytt på dypet Guds omsorg og forsyn for hele verden. Å erfare på nytt Guds skapelse og omsorg med meg. Erfaringen av å være elsket og ønsket er slik en grunnleggende forutsetning for Barry i hans gudsbilde. Denne opplevelsen som ikke er en vanlig opplevelse, men en opplevelse som sammenlignes med det å bli skapt kan kalles en skjellsettende opplevelse som setter varige spor. Det er en opplevelse av å være villet og elsket av Gud. Forutsetningen for denne opplevelsen er at man tror at mysteriet Gud vil meg vel og at en ikke frykter Herren, men ønsker nærhet og vennskap med Gud.

Barry sier at han på grunn av sin bakgrunn som utdannet klinisk psykolog ser dette mønsteret som et stadig dypere utviklet forhold analogt med et fortrolig menneskelig forhold (relationship). Forholdet mennesker i mellom blekner allikevel i møte med hva som skjer når Skaperen forholder seg til sin skapning (Barry 2001,25).

Barry understreker at vennskap med Gud ikke handler det samme som menneskelig vennskap. Men at metaforen vennskap skal hjelpe oss til å forstå og gå inn i forholdet til Gud. Begrensningen i metaforen er viktig. Fordi forholdet til Gud er annerledes, primært og konstituerende.

iv. What do you want?

Barry ser det som et hovedformål å la Skaperen handle direkte med sin skapning og slik hjelpe folk som søker Gud å stille sin hunger etter Gud (Barry 2001,xi). Forutsetningen som ligger til grunn for denne tanken er at Gud handler direkte med et menneske og at Gud kommuniserer med den enkelte. Det synes som om dette er hva Barry kaller bønn, en personlig Gud som vier tid og oppmerksomhet på et menneske i felles kommunikasjon.

Poenget slik jeg ser det er for Barry å åpne opp for at:
"The Creator to Deal Immediately with the creature and the Creature with Its Creator and Lord" (Barry 2001,1).

De Åndelige øvelsene har følgende formål sier Barry:
The Spiritual Exercises contain a method of encountering God's action in our universe in an ordered progression. People who have the prerequisites and desires can let God strip them of their inordinate affections so that they can find God's will and thus become more and

more attuned to God's redemption intention in creating this universe. Ignatius himself cites the purpose of his Spiritual Exercises as overcoming "oneself, and to order one's life, without reaching a decision through some disordered affection" (Fleming 22 n. 21).

Hvor nær er det mulig som menneske å komme Gud? Eller i hvilken grad kan et menneske bli en del av Guds vilje? Barry sier: *For Ignatius, union with God meant union with a God who is always actively bringing about God's reign in this universe. Union with God meant ordered desires and action (Barry 2001,2).*

For Barry er *De åndelige øvelsene* en måte å komme i direkte kontakt med det som er Guds frelsesplan med menneskene. Barry snakker om en forening med Gud som fører deg så nær Gud at det er mulig å finne Guds vilje med ditt liv. Ignatius maktet tilsynelatende dette og klarte å finne Gud når og hvor han ønsket hvis han var i tvil om hans handling var i samsvar med Guds vilje.

Hva ønsker du deg, hva leter du etter, hva vil du ha? Dette, sier Barry er grunnleggende spørsmål i ignatiansk bønn. Dette tematiseres som: *"The role of desire in prayer"*.

"If we know what we want in prayer, we are going to find our way. After a practical belief that God wants an intimate relationship with each one of us and that God is directly encountered in our experience, nothing is more important for the development of our relationship with God than knowledge of what we want and of what God wants" (Barry 2001,26). In the second week "I ask for interior knowledge of our Lord" (Barry 2001,27).

Barry mener at uten kontakt med hva vi lengter etter og ønsker oss fra Gud vil vi ikke kunne bli fortrolige med Gud. Barry sammenligner forholdet til Gud med et menneskelig forhold. I et hvert forhold vil hva vi ønsker være avgjørende og ligge under for utviklingen av forholdet. Selv om vi ikke bestandig er det bevisst, ligger det alltid under.

Unless we have some attraction toward God, some curiosity or hope or desire, we will not take the time to begin our side of the relationship (Barry 2001,30).

Det må være noe for oss i forholdet med Gud hvis det skal bli dypt og fortrolig. Er vi redd for Gud, eller ikke tror at Gud vil oss det beste, vil vi bare gjøre det vi mener Gud ønsker av oss eller bare forholde oss overflatisk.

Naturens underverker, våre egne liv, beretningene i GT og NT og at mennesker elsker oss og bryr seg om oss er alt sammen tegn på Guds gode ønsker for oss. Disse skal hjelpe oss til å la Gud få lov til å komme oss nær (Barry 2001,30).

Men sier Barry, Gud kan og vil ikke tvinge seg på oss. Hvis ikke vi har et ønske om å bli bedre kjent med Gud vil han ikke nærme seg oss.

....the creative touch of God that desires us into being arouses in us a desire for: "I know what", that is a desire for the Mystery we call God. This experience (understood as the experience as ones creation and continued creation) can be seen as the affective Principle and Foundation for the development of one's relationship with God. The desire for "I know what" is what makes our hearts restless until they rest in God. Many people need help to recognize that they have such a desire (Barry 2001,31).

Barry understreker viktigheten av å fortelle Gud direkte hva vi føler, vil eller har på hjertet. Om vi er sint, skuffet eller redd. Han viser gjennom en gjennomgang av bibelsteder at Jesus spør mennesker hva de vil at han skal gjøre for dem. De fleste helbredelser er avhengig av at de syke ønsker ble friske, deres egen vilje er en del av helbredelsen. (Barry 2001,36). Sinne kan være den mest ærlige måte å relatere til Gud på. Barry henviser til Job. Gud tåler vårt sinne (Barry 2001,33).

Joh. 1.38 blir av Barry pekt på som et viktig skriftsted som grunnlag for å spørre den enkelte hva han ønsker eller ser etter. Det lyder slik: *Jesus ... sa: «Hva leter dere etter?» De svarte: «Rabbi, hvor bor du?» ... «Kom og se!» sa Jesus..*

Spiritual Exercises are for Gods personal revelation, that God actually will be a felt presence. People expect to little of God and have an image of God as being more niggardly than God actually is. This image of God may stem from a sense that God cannot be bothered with the "likes of me". It may stem from a sense that God is a distant and almighty figure (Barry 2001,44).

Barry mener mange trenger et fornyet bilde av Gud. Dette kan de få hvis de får veiledning til å spørre Gud om hva de trenger. Mange trenger en erfaring av Gud som kan hjelpe dem slik at de blir i stand til å forvente seg store ting av Gud (Barry 2001,45).

I dette er frykt for Gud en grunnleggende problemstilling (Mer om dette under gudrelasjon).

Once again we recognize that the desire of the person is for a personal revelation of God, a revelation that will also disclose who he or she is before God. When such a desire is answered, then the person knows (in the Johannine sense that combines faith, knowledge, and love) that God is his or her God and that he or she is God's son or daughter. The person can affirm with inner conviction Ignatius's Principle and Foundation (Barry 2001,48).

Barry mener at Gud taler gjennom vår samvittighet. Bare Gud kan åpenbare vår syndighet for oss. Overbevisning om dette er en gave til oss fra Gud og et tegn på hans kjærlighet til oss (Salme 139.23-24) (Barry 2001,50).

Folk oppdager, sier Barry at synd ikke er så mye hva de gjør eller ikke gjør, men mer en uvilje mot å være åpen og ærlig i forhold til Gud. Synden består delvis i at de tror at Gud ikke vil tilgi dem eller at han ikke elsker syndere (Barry 2001,55).

Bønn handler om et forhold hvor intimitet er hovedsaken. Det er ikke snakk om å løse problemer eller å få til et bedre liv. Poenget er å vite at jeg ikke er alene, erfare at Gud er hos meg. Og at når jeg finner ut hva jeg lengter etter, er det bare Gud som kan stille denne lengselen. Gud ønsker spontan kjærlighet, ikke underkastelse og tvinger ingen. Ingen kan heller tvinges til noe i forhold til Gud. Vi er frie i forhold til Gud. Gud ønsker et voksent forhold til menneskene og dette handler om intimitet. Bønn er relasjonell (Barry 2001,56).

Samtidig er Gud den Ene som alltid er større, større enn vår oppfatninger og forventninger, den *virkelige* Gud (Barry 2008,152). Gud er et mysterium i den forstand at han er altfor rik, altfor dyp og altfor kjærlig til å kunne kjennes, og derfor er Gud (Barry 2008,157).

Barry oppsummerer sin teologi om Guds tilstedeværelse og ÅV på denne måten: *Reflection on our experience reveals the mysterious presence of God, who is always acting to draw us into community with the Trinity, and thus with one another, this community is the Kingdom of God, and its bond is the Holy Spirit poured out into our hearts. Fear and egocentrism lead us to resist God's action, and spiritual direction is a singularly appropriate ministry to help us to overcome our fears and egocentrism* (Barry 2004,5).

v. Oppsummering og refleksjon

Når det gjelder Barry sitt gudsbilde er det mulig å oppsummere på følgende måte:

- a. Gud handler alltid i verden og er til stede med sin skaperkraft.
- b. Gud ønsker kontakt med den enkelte og vil kommunisere personlig ved å svare på tiltale. Jeg er ønsket. Gud er en venn.
- c. Gud er mulig å erfare for den som ser, lytter og er til stede og oppmerksom.
- d. Gud er et mysterium som mennesket ikke kan forstå, fatte eller forutse.
- e. Gud vil kunne oppfattes skremmende fordi forholdet til Gud bringer menneske ut av kontroll.
- f. Gud elsker mennesket og mennesket hører til hos Gud, relasjon til Gud vil være det som er menneskelivets hensikt.

Følgende spørsmål kan være viktige å komme tilbake til. Hvilket gudsbilde ligger til grunn for at det er grunnleggende å si hva jeg trenger fra Gud, hva jeg ønsker fra han? Er dette i slekt med eller det samme som å si hva jeg lengter etter? Hvilket bilde gir dette av Gud når dybden i forholdet til Gud avhenger av å bli klar over hva jeg ønsker? Kan ikke Gud hjelpe meg hvis jeg ikke formulerer hva mine behov er? Det synes som om dette bildet av Gud avhenger av at jeg er i stand til å verbalisere eller bringe tydelig fram mine behov. Er ikke dette en Gud som ikke alle kan få et forhold til ut fra den personligheten de har? Kan ikke Gud åpenbare seg eller gripe inn uavhengig av meg og mine ønsker, uavhengig av meg selv?

På den andre siden er dette en måte å ta Guds skapelse med følelser og behov på alvor. En Gud som forholder seg til hele mennesket med følelser som noe grunnleggende og vesentlig. Erfaring og følelser og opplevelser er noe basalt ved det å leve som menneske. Det virker som om Barry legger hovedvekt på dette og kaller dette en forutsetning for å utvikle et nært forhold til Gud. Kanskje er følelser og erfaringer i mange tilfeller en kongsveg til Gud? Erfaring, følelser og opplevelse fremstår som svært viktig hos Barry med hensyn til gudsbildet, gudsrelasjonen og ÅV.

I følge Barry handler erfaring om å kjenne Gud slik som evangelisten Johannes taler om kjennskap til Gud. Det kan være å skue Gud eller å se Gud. Denne erfaringen er å kontemplere Gud i den forstand at det er den samme erfaringen som menneske hadde da det ble til. Det er Guds skaperkraft som erfares og slik er det Gud selv man kjenner. Det er dette Barry mener tror jeg når det er snakk om "affektive prinsipp og fundament". Det er kanskje også dette Ignatius mener med *Union with God*, å møte Guds skaperkraft i verden.

Jeg har fokusert på gudsbildet hos Barry ved å peke på metaforen Gud som venn. Samtidig har jeg forsøkt å vise hvor konkret Barry sitt gudsbilde er ved at Gud kan erfares som en Gud som handler i verden. Barry mener at det er mulig å oppleve Gud

ved at en opplever sin skapelse på nytt. En hovedveg til dette er å bli klar over sitt dypeste ønske som i siste instans er forening med Gud forstått som et handlende fellesskap med Det mysterium vi kaller Gud.

d. Gudsrelasjon

To need Experience of God to change the image of him in order to have great hopes and a great desire for God (Barry 2001,46).

Det er vanskelig å være oppmerksom på andre enn seg selv. Desto vanskeligere kan det være å være oppmerksom på den usynlige, mystiske og allmektige Gud (Barry 2008,61).

Jeg vil her beskrive videre hva som hos Barry kjennetegner relasjonen til Gud. Den grunnleggende metafor er Gud som venn og vennskap som kjennetegn på gudsforholdet. Barry sier at erfaring av Gud kjennetegnes ved at den kan kalles et møte. I alle møter og i alle forhold vil det oppstå motstand. Det gjelder å bli justert i forhold til det som er Guds skapervilje med mennesket. Dette handler om å oppleve og erfare at Gud elsker menneskene for deres egen skyld.

i. Gud er min aller beste venn

Hva betyr det for vårt forhold til Gud, for vår relasjon med den treenige Gud at Gud vil være vår venn? Barry bygger opp en forståelse av en relasjon til Gud ved å starte med hvordan mennesker er venner. Hvorfor er mennesker venner?, spør Barry. I følge en ordbok defineres venn som noen som er knyttet til hverandre ved følelser eller ved respekt. Det perfekte vennskap er et gjensidig forhold bygget på like verdier (Barry 2008,3).

Barry ønsker å reflektere over hvorfor vi kaller noen våre venner, fordi han vil bruke disse verdiene for å forstå vennskap med Gud. Han sier at vi kaller noen våre venner fordi vi liker dem og fordi vi stoler på dem. De er våre venner fordi vi tror de tåler hvem vi er og vil være trofaste i vennskap i både tykt og tynt (Barry 2008,4).

Noen ganger skjer det at folk du først ikke likte allikevel blir dine venner. Et vennskap blir utdypet ved at en tilbringer tid sammen og deler personlige ting. Men et vennskap er og et risikabelt foretak fordi vi ofte er redde og usikre mennesker. Kan et vennskap tåle gode og onde dager? Vil min venn fortsatt være min venn når det kommer for dagen hvordan jeg egentlig er eller hva jeg har drevet med? Svaret er ikke gitt, men alle venneforhold må i gjennom denne type problemstillinger, mener Barry (Barry 2008,6).

Når venner er kommet nær hverandre kan de bli knyttet sammen i et felles prosjekt som for eksempel ekteskap, felles aktiviteter eller arbeid. Til slutt må alle vennskap bli utsatt for sykdom eller død. Barry vil bruke vennsapsforholdet mellom to mennesker som en analogi eller metafor på menneskets forhold til Gud.

Han sier: God wants a friendship that is at least analogous with this description of a developing friendship. Once we get over the kind of fear of God engendered by early training, we enter something like a honeymoon period with God. This is followed by a

period of distance when we recognize how shameful short we have fallen of God's hopes for us. The distance is closed when we realize that God loves us, warts and sins and all, and the friendship is solidified. We are able to be over selves with God. Ultimately, we can become collaborators with God in Gods family business. For Christians, this stage of collaboration in the family business is called discipleship or friendship with Jesus of Nazareth. Finally friendship with Jesus, as all Christians knows, ultimately leads to facing with him his horrible death on the cross (Barry 2008,8).

Å være venn med Gud er ikke det samme som å være venn med mennesker. Barry bruker vennebegrepet som en analogi som skal vise noe om forholdet mellom Gud og mennesket. Det som er annerledes med Gud er at Gud er Gud og ikke noe menneske. Derfor er også Guds forhold til mennesket annerledes enn et vennskapsforhold mennesker i mellom. En vesentlig og grunnleggende forskjell er at mennesket er skapt av Gud. Forholdet til Gud er konstituerende for mennesket. Det er primært og enestående og kan slik ikke være likt et venneforhold mennesker i mellom (Barry 2008,14 og Mæland 2013,29).

ii. Erfaring som møte

Barry ønsker å finne en måte han kan anskueliggjøre den religiøse dimensjon i erfaring. Hvordan kan vi forstå at et menneske erfarer Gud for eksempel gjennom et vennskap med Gud? Med Macmurray har Barry konkludert at Gud er til stede i verden fordi verden er Guds ene handling. Hvordan kan vi forstå at vi snakker med Gud eller hører hva han sier? Barry går til den amerikanske filosofen John E. Smith. Smith bruker begrepet *Den religiøse dimensjon i erfaring* og han sier: *For the believer, any human experience can have a religious dimension, can be an encounter with God* (Barry 2004,21).

Smith omtaler erfaring som et møte. Erfaring er ikke noe som bare subjektivt foregår inne i noen, noe som bare foregår i menneskets tanke. Erfaring er en følge av et komplekst og mangeartet møte mellom noe som eksisterer og noe som har bevissthet. Slik er erfaring ikke bare et subjektivt begrep, men et møte som kan forstås som en kompleks prosess; Enhver menneskelig erfaring er et møte:

Experience is to be understood as a product of the intersection of something encountered and a being capable of having the encounter, apprehending it, and feeling itself in the encounter, and capable of interpreting the result (Barry 2004,21).

Den religiøse dimensjon i erfaring grunner seg på at verden er skapt som Guds ene handling. Slik møter mennesket Gud skaperen hvert øyeblikk i livet, fordi universet er hans handling. Så enten vi vet det eller ikke er Gud en del av enhver menneskelig erfaring (Barry 2004,25).

Hvis det er slik, spør Barry, hvordan kan vi forstå at vi erfarer *Den Totalt Andre*. Han siterer Smith som sier at åpenbaringen av Gud ikke er slik at det som hender er ekstraordinært. I stedet er det mennesket som deltar på en intensivert måte i erfaringen av det ordinære.

Whatever is totally different from all we can experience and apprehend must be something that we neither experience nor apprehend and, far from calling this God, we should rather call it nothing at all (Barry 2004,26).

Tro og erfaring forsterker hverandre, sier Barry. Jeg tror på Gud det er derfor jeg erfarer Gud. Bare den som tror kan ha en erfaring av Gud.³

Her ser vi hvordan Barry avviser en apofatisk forståelse og reflekterer katafatisk. Jeg vil komme tilbake til dette i drøftingen i siste del av oppgaven.

iii. Følelsene i erfaring

Hvor viktig er følelsene når vi skal finne Guds vilje, spør Barry. Følelser er sentrale i det vi erfarer. Den teologiske tradisjonen vi tilhører har ofte, slik jeg ser det konsentrert seg om læren og dogmatikken og påpekt at det er her tyngdepunktet ligger. Følelsene har i mange sammenhenger blitt sett på som underordnet fornuften. Det kognitive har vært opphøyet.

Macmurray mener, ofte i motsetning til tradisjonen i den vestlige verden at følelser er viktigere enn tankene:

"It is in the hands of feeling, not of thought, that the government of life should rest (Barry 2004,75).

Han mener det finnes en indre logikk i affektene som fører til sentrum av hva som er Guds ene handling, Guds vilje. Denne sier Barry, kan oppdages ved en disiplinert oppmerksomhet rettet mot våre følelser. Det er i kontakt med virkelige følelser at kjernen i virkeligheten klartest kan sees og gripes. Handling er alltid motivert av følelser (Barry 2004,76).

Hvilke følelser snakker Barry om? Han sier det er frykt som er den viktigste årsak til at vi holder avstand til mennesker. Dette mener han og kan være årsak i forhold til Gud. Barry nevner flere grunner til dette. En årsak kan være forstillinger og gudsbilder som en bringer med seg fra barndommen og som ofte er formet ut fra oppveksten med egne foreldre og andre autoriteter. Eller de kan ha sin kilde i forkynnelse (Barry 2008,32). En annen grunn kan være frykt for at hvis jeg nærmer meg Gud må jeg forandre livet mitt radikalt slik at jeg blir en totalt annen person enn det jeg er (Barry 1989,3). Videre kan forestillingen om å miste seg selv og kontrollen over livet være noe som skremmer (Barry 2004,73).

Hvordan overvinne vi den ambivalens vi føler overfor Gud? Barry beskriver en grunnleggende opplevelse hvor tillit og forventning til Gud overvinne frykten. Jeg har tidligere vært inne på dette under gudsbildet. Det er en grunnleggende god opplevelse av Guds berøring som fører til forventning og håp om hva en relasjon til Gud vil føre med seg. Denne opplevelsen er i følge Barry helt nødvendig hvis det skal utvikles et dypt og grunnleggende forhold til Gud. Forutsetningen for en vennsapsrelasjon er opplevelse av *"I know not what"*, hvor mennesket erfarer sin skapelse (*being desired into existence*) på nytt (Barry 2001,6).

Det er en opplevelse av at Gud har elsket oss fra begynnelsen av og at Gud har en grunnleggende kjærlighet til mennesket (Mæland 2013,33).

Å overvinne frykten for Gud og å leve i den grunnleggende følelsen av å være villet og elsket av Gud er forutsetningen for å utvikle videre vennskap med Gud. Barry bruker

³ (jmf. Augustine *On free choice of will*: Unless you believe, you will not understand)

igjen vennskapsmetaforen for å beskrive dette forholdet. Vennskap starter med en gjensidig tiltrekning før man så tilbringer tid sammen (Barry 2008,4). Etter hvert utvikler forholdet seg og Barry bruker begrepet *gjensidig selvåpenbaring* når mennesket og Gud deler vesentlige følelser, tanker og hendelser med hverandre (Barry 2008,5).

Så begynner den neste fasen som er mer risikofylt fordi man utforsker hverandre. Dette er en sårbar fase. Alle mennesker sier Barry, bærer med seg frykt, selvforakt og usikkerhet i møte med andre. Den grunnleggende frykten handler om det andre mennesket vil bli værende i relasjonen hvis det får innsikt i hvem jeg egentlig er eller hva jeg har gjort. Barry mener at alle vennskap går igjennom denne fasen fordi alle mennesker er sårbare, ufullkomne og redde (Barry 2008,7).

I forholdet til Gud handler dette om menneskets opplevelse av synd og skyld og av tilkortkommenhet. Barry beskriver Guds sårbarhet som Guds veg til verden ved å bli menneske gjennom Jesus liv, lidelse og død på korset. Gud er dermed også sårbar. Gjennom Jesu korsfestelse og oppstandelse viser Gud at ønsket om vennskap fra Guds side aldri blir trukket tilbake (Barry 2008,106).

Ved at mennesket erfarer at vennskap varer på tross av ufullkommenhet og utilstrekkelighet kan menneske og Gud samarbeide i det Barry kaller Guds *familijebuisness* (Barry 2008,100).

Dette betyr å arbeide sammen med Gud for en bedre verden (Barry 2008, 8). Til sist møter vennskapet døden. Men det betyr ikke slutten. Samarbeidet ender i endelig gjenforening gjennom menneskets død til oppstandelse og evig liv.

iv. Relasjon og motstand: Det kan være vanskelig å forholde seg til Gud

Hvorfor er det ofte problematisk å forholde seg til Gud?

Elisabeth Mæland forstår i sin masteroppgave Barry slik at vennskap betyr en *gjensidighet* i relasjonen med Gud. Denne gjensidighet innebærer attraksjon, selvåpenbaring og sårbarhet. Dette er nødvendig for å utvikle en personlig vennsapsrelasjon mellom Gud og mennesket.

I følge Barry er bønn å forstå som menneskets personlige vennsapsrelasjon med Gud hvor dialogen er sentral og hvor Gud og mennesket erfarer hverandres selvåpenbaring og sårbarhet. Dialogen preges av gjensidig lytting og medfølelse. I denne prosessen er det Guds Hellige Ånd som er veilederen (Mæland 2013,35).

Barry er opptatt av hva som hindrer og hva som muliggjør den troendes fordypping av vennskap med Gud. Jeg vil referere Barry sitt syn på dette og følger her i hovedtrekk Elisabeth Mæland (Mæland 2013,37).

I møte med Gud har mennesket med seg et mangfold av referanser og erfaringer. Når mennesket ber er opplevelsen av Gud preget av disse referansene. Barry sier først at den største hindringen for et ekte forhold til Gud er at vi tror at forholdet til syvende og sist er avhengig av vår innsats. Men hvis Gud ønsker vennskap med oss betyr det lite hvor uverdige vi føler oss (Barry 2008,93).

I *Paying attention to God* (1989) sier Barry at ambivalens og motstand i forhold til Gud dypest sett handler om menneskets motstand mot og unngåelsen av gode erfaringer av

og med Gud. Mennesket har motstand mot å forenes med Gud, en tendens Barry beskriver som ondartet og belastende for menneske (Barry 1989,31). Dette handler om å unngå smerte og miste kontrollen over eget liv. Denne redselen angår selvbilde og identitetsopplevelse. Dette fører til at mennesket tar avstand fra Gud (Barry 1989,34).

Videre omtaler Barry menneskets behov for stabilitet og forutsigbarhet som grunner til motstand. Han nevner også menneskets behov for å elske Gud slik Gud elsker oss og hvordan dette hindrer kontakt. Mennesket har lite erfaring med ekte betingelsesløs kjærlighet og er mest fortrolig med å gjøre seg fortjent (Barry 1989,40).

Barry beskriver også destruktive guds- og selvbilder, teologi og menneskets erfaring av gudsfravær som årsaker. Menneskets selvbilde kan og være en årsak til ambivalens og motstand. Andre kjenner på en grunnleggende følelse av mistillit, uverdighet og skam på grunn av tidligere relasjonelle erfaringer. Denne følelsen sier Barry aktiveres særlig i møte med Guds suverenitet som skaper og frelser. Dette fører til uærlighet og hemmelighold i gudsforholdet. Uten tilstrekkelig tillit til Gud skjuler menneske seg selv og sin sårbarhet overfor Gud (Barry 1989,16). Dette hindrer selvåpenbaring og utvikling av vennskap. Ærlighet beskrives som vennskapets grunnfjell (Barry 2012,5) og hemmeligholdelse som vennskapets gift (Barry 2012,17).

Som svar på menneskets motstand mot Gud inviterer Barry til følelsesmessig åpenhet og ærlighet overfor Gud. Dette er opplevelsen mennesket erfarte ved sin skapelse. Uten denne erfaringen opplever mennesket Gud som fjern og distansert (Barry 1989,64).

Menneskets relasjon til Gud gjør mennesket til et menneske. I denne relasjonen til Gud forteller mennesket sannheten om seg selv ved åpenhet og ærlighet i møte med Gud. Denne menneskeliggjøringen gjør mennesket mer lik Gud. Det var til dette Gud skapte mennesket (Barry 1989,103).

Gud som venn betyr at Gud ønsker kontakt og vennskap med mennesket. Dette kan forstås som Guds frelseshandling ved gjenoppretting av det som skjedde i skapelsen av mennesket. Men av forskjellige grunner frykter mennesket gjenoprettelsen av den brutte kontakten. En sterk følelsesmessig erfaring av Guds godhet og kjærlige skapervilje er nødvendig hvis menneske skal tro, våge og ville det som Gud ønsker. Gud ønsker å gjenoppta kontakten med mennesket i et vennskapsforhold. Gud tvinger seg ikke på mennesket. Gud bruker ikke makt. Mennesket står fritt til å velge. Ved å gjenoppta vennskap med Gud får mennesket kontakt med Gud på et stadig dypere plan. Til slutt blir gjenforeningen definitiv i oppstandelsen fra de døde. Dette forholdet forutsetter åpenhet når det gjelder følelser både fra Gud og fra menneskets side (Mæland 2013,38).

v. Tilknytningserfaring som problem

Barry mener at objektrelasjonsteori kan brukes til å forstå vårt forhold til Gud (Barry 2001,137). Vi bærer med oss tilknytningserfaringer. Menneskene erfarer aldri tingene "bart", det vil si, uten en form for organisering av erfaring, som skjer i den som erfarer den. Moderne kommunikasjons- og informasjonsteori er bygd på premisset at kommunikasjon av et budskap bare finner sted i den grad mottakeren er klar til å motta den. Vi kan bare ta opp i oss det vi har en slags forventning om å motta i en

kommunikasjon. Vi unngår å se det uventede og blir engstelige når det trenger seg på vår oppmerksomhet. Noe som ikke passer til våre forventninger er uforklarlig, i alle fall til å begynne med, og vår øyeblikkelige reaksjon er å forsøke å få det nye til å passe inn i en kategori vi kjenner til. Vi kan tåle at det finnes noe som vi ennå ikke kan forklare, men ikke at det er uforklarlig. Dette er hva vi kan kalle motstand. Dessuten innbefatter motstanden motstand mot å bli klar over denne struktureringen som vi foretar oss. . Fordi en slik oppmerksomhet vil gjøre oss åpne for det påfølgende spørsmål, som er om vi i det hele tatt er i kontakt med virkeligheten (Barry & Connolly 100-102).

Dette betyr videre at hvordan vi har blitt møtt av viktige personer i vårt liv, av far og mor former hvordan vi vil forholde oss til Gud. Mange lever med et bilde av Gud i sitt liv som er barnslig eller umodent. Det er derfor krevende for mange å etablere en dyp og varig tillit til Gud. Men hvordan Gud møter oss, sier Barry er alltid annerledes enn hvordan mennesker har møtt oss. Gjennom utvikling i vårt forhold til Gud kan vi få et mer realistisk bilde av oss selv og av Gud. Vi mister falske bilder og vi får nye bilder av Gud, vår neste og oss selv.

Hvorfor er det så vanskelig å se de sanne bildene av oss selv, vår neste og Gud? Barry mener at vår motstand mot å nærme oss Gud bunner i frykt for Gud. Dette er en hovedårsak til at vi ikke utvikler vårt forhold til Gud. Vi vokser som mennesker opp med uintegreert angst. Slik betinger og begrenser våre opplevelser med andre mennesker våre forventninger og muligheter til å forholde oss til Gud. Derfor er motstand i bønn ikke noe en bør beklage, men heller hilse velkommen som en indikasjon på at forholdet til Gud er i ferd med å bli bredere og dypere. Motstand mot Gud er en konsekvens av at jeg er et menneske og Gud er Gud (Barry 2004,59-60).

En årsak til å trekke seg tilbake fra Gud kan være en feilaktig oppfatning av hvem Gud er. En helt annen grunn til å trekke seg tilbake kan være hvem Gud virkelig er. Et menneske er et menneske og det å bli utsatt eller forholde seg til Gud som Gud fører i mange tilfeller til tilbaketrekning. I møte med Gud mister vi oss selv fordi vi som mennesker forsvinner i forhold til Gud. Det kan være utmattende og skremmende å være i kontakt med Det mysteriet vi kaller Gud. Etter en periode med intense gudsopplevelser kan det følge perioder med avstand til Gud. Det tar på et menneske å være nær det hellige mysteriet vi kaller Gud (Barry 2004,69-70).

Hvis det er slik at nærkontakt med mysteriet Gud kan føre til utmattelse, så gir det også grunn til å diskutere på hvilken måte gudsrelasjonen skal oppfattes. Dette kommer jeg tilbake til.

vi. Gudsrelasjon som utfordring eller forening eller begge deler?

I boka *Here's My Heart, Here's My Hand. Living Fully in Friendship with God*, har Barry en interessant artikkel som han kaller *Union with God or Finding God's Will?* (Barry 2009,63). Barry sin grunnleggende oppdagelse er at Gud ønsker vårt vennskap. Han spør: Er dette fordi Gud ønsker å oppnå et resultat med vennskapet eller er det bare fordi Gud vil vennskap?

Sagt på en annen måte. Er Guds kjærlighet til oss nyttig for Gud i det Gud har en spesiell hensikt med å elske oss. Eller er det slik at Guds kjærlighet setter oss fri, hvilket man kan

si er kjærlighetens kjerne? Barry sitt poeng er at Gud elsker oss ubetinget og uten noe annet mål enn å elske oss. Guds hensikt er fellesskap, det er nok for Gud. Dette betyr:

... we are not far from developing an image of God as lover who wants to hold us in embrace. This image worries people who believe that God wants us to try to make the world a better place (Barry 2009,64).

Barry spør om det ikke finnes en måte å forstå det kristne fellesskapet med Gud på som forener disse to forskjellige synspunkter som begge er representative og klassiske i den kristne tradisjon. Han hevder at Guds vilje ikke er en handling som hendte for lenge siden og som bare pågår uten Guds aktive deltakelse. Universet er skapt med en hensikt som en guddommelig handling. Gud deltar aktivt i denne fortsatte skapelsen og opprettholdelsen. Hele universet er avhengig av Guds ønske om å fortsette denne skapelsen. Hensikten med universet kan vi ikke forstå eller oppdage hvis ikke Gud åpenbarer det for oss. Gud alene kan åpenbare intensjonen. Gud vil ha vennskap og slik samarbeide om denne aktiviteten. Det er derfor Gud skapte menneskene for å samarbeide med oss i dette (Joh. 3.16-17).

I Joh. 17.3 brukes ordet *kjenne*. Det er likt det ordet som brukes i personlige gode forhold som vennskap: *Og dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du har sendt, Jesus Kristus.*

Å være Guds venn er i følge Barry er å bli klar over Guds vilje og å arbeide sammen med Gud om denne. Gud inviterer oss med i sin *family business* Det er ikke så mye snakk om å finne Guds vilje, heller handler det om en form for vennskap som er fellesskap. Dette vennskapet vil gjøre oss mer lik Gud. Jeg er skapt i Guds bilde til å bli Gud lik. Barry forsøker ved å beskrive gudsrelasjonen som vennskap å forene to forskjellige synspunkter: Det som sier at gudsrelasjonens formål ligger i hensikten ved hva en oppnår (tjenesten) og den som sier at foreningen med Gud er det sentrale. Ved å snakke om gudsrelasjonen som vennskap og som delaktighet i skapelsen argumenterer Barry for at arbeid og kjærlighet blir to sider av samme sak (Barry 2009, 66-78).

Dette er en klassisk og en sentral problemstilling. Ignatius er kjent for å finne Gud i alle ting. Kontemplasjon defineres ofte som å være sammen med Gud i arbeid og i handlingen.

Den andre tradisjonen snakker om kontemplasjon som noe Gud gir uten at en selv er aktivt delaktig i dette, mer mystisk eller ekstatisk forstått. Barry som jesuitt vil på denne måten forsøke å nærme seg den klassiske og eldste forståelsen. En kan spørre om dette er ønskelig eller mulig. Kan det være mer operativt å holde de to tradisjoner hver for seg og så se om de kan utfylle hverandre?

vii. Oppsummering

Jeg har forsøkt å beskrive det som jeg ser som det viktigste i hvordan Barry tenker seg menneskets relasjon til Gud. Hovedanliggende er at Gud elsker menneskene, men at mennesket ikke våger å nærme seg Gud på grunn av frykt. Frykten grunner seg i at menneske har gjort relasjonelle erfaringer i livet som fører til at det er vanskelig å gå inn i et ekte forhold til Gud. Mennesket er redd for å miste seg selv og kontrollen over sitt liv. Falske gudsbilder og manglende tro på Guds godhet gjør at det vanskelig for mennesket

å stole på at et nært forhold til Gud er noe å satse på. En grenseoverskridende opplevelse av Guds kjærlighet som skaper kan forandre dette.

Vi må spørre hva den motstand som Barry beskriver hos mennesket i forhold til Gud kan være. Barry ser den som negativ frykt for å bli oppslukt av Gud. Dette handler om et ukorrekt gudsbilde eller vonde opplevelser med kristne eller menneskelige autoriteter.

Kan det hende at å være "kamerat med Gud" eller å jobbe sammen med Mysteriet er å overvurdere menneskets kapasitet? Jeg er et menneske og Gud er noe helt annet. Kan det tenkes at fellesskapet skulle være beskrevet mer som en hvile eller en forening eller at Kristus lever i meg? Slik beskriver den negative teologien dette (se drøftingsdelen). Dette får tydeligere fram forskjellen mellom et menneske og Gud. Det kan virke som Barry tar vel sterkt i når han snakker om vennskap. Når Jesus kaller disiplene venner er det i motsetning til tjenere/treller.

Samtidig er det noe frigjørende i Barry sin bruk av vennskapsbegrepet. Å ha et personlig forhold til Gud som venn frigjør til tjeneste i gode og onde dager, under alle slags forhold. Jeg kommer tilbake til dette under drøftingen.

e. Bearbeiding av troserfaring

Det er to hovedproblemer som må overvinnnes når en skal lytte til noen. Det ene er at vi kategoriserer ut fra tidligere opplevelser og erfaringer. Det andre er at vi ser innover i stedet for utover, vi er opptatt av våre egne anliggender fremfor andres (Barry & Connolly 2008,62).

Det er bare når et menneske begynner å like og nyte noen av livets gaver og legge merke til at det gjør det, at bønn kan bli en takknemlig dialog med den Giver som elsker ham. Inntil dette skjer trenger en kanskje en videre og litt mer variert livserfaring, eller andre former for sjelesorg og rådgiving enn hyppig åndelig veiledning (Barry & Connolly 2008,88).

i. Innledning

Jeg vil her sammenfatte hva Barry ser som hovedutfordring når det gjelder bearbeiding av troserfaring. Hvilke egenskaper trenger en veileder? Hva er det som gjør det vanskelig for den som skal motta ÅV? Barry sin metode har terapeutiske anerkjente grunngrep. Det som hindrer den som mottar er uvilje mot å gå inn i en forandringsprosess hvor Gud er den som forandrer. Samtidig kreves det av veilederen en integrert bevissthet om Guds tilstedeværelse og en profesjonell distanse kombinert med et ekte engasjement. Her følger jeg Barry & Connolly (2008) og refererer dem. Dette avsnittet er sentralt i oppgaven og gjøres derfor utførlig.

ii. Motstand mot å bearbeide troserfaring

Mange mennesker synes å forholde seg til Gud som om han ikke skulle tåle at de var glade eller lykkelige. For dem vil tanken om å overgi seg til den kontemplative prosess vekke frykt

for at Gud vil hamre løs på dem og forlange at de skal gi avkall på alt, og de motstår en slik overgivelse av alle krefter (Barry & Connolly 2008,109).

Barry sier at de følelser en har i livet vil være de samme følelser en har i forhold til Gud. Kan konfidenten dele dette med Herren vil deres dypere affektive holdninger (deres mer grunnleggende ønsker, håp, kjærlighet, frykt, sinne skyld) komme opp i bevisstheten i bønn. Dette kan deles med Herren og relasjonen vil vokse i styrke (Barry & Connolly 2008,92).

Barry mener at relasjoner ikke utvikler seg smertefritt. Motstand er et kritisk element i et hvert forhold. Det er noe i oss som stritter mot utvikling. Samtidig er det noe i oss som ønsker å få vite mer om den andre. Det vil alltid være motstand mot bønn. Måten motstanden viser seg på er bare begrenset av oppfinnsomheten til den som ber. Motstand er en del av prosessen. Å danne og utvikle et ekte, nært forhold stiller store krav til et menneskets dypeste følelsesmessige og mentale ressurser. Menneske erfarer aldri tingene "bart". (Barry & Connolly 2008,100).

Erfaring som går i mot det vi forventer, sier Barry, vil bli motarbeidet, og skaper til og med en del angst. Vi unngår å se det uventede og blir engstelig når det trenger seg på vår oppmerksomhet. Noe som ikke passer til våre forventninger sees på som uforklarlig. Vi ønsker å få det inn i en kategori vi kjenner til. Vi kan tåle at det finnes noe vi ennå ikke kan forklare, men ikke at noe er uforklarlig (Barry & Connolly 2008,101).

En annen type motstand mener Barry er at vi ikke ønsker å bli klar over vår indre strukturering, for da må vi åpne oss opp for at vi kanskje ikke er i kontakt med virkeligheten. Vi frykter kaos. Å omkalfatre ens selvbylde kan true en person på ganske dypt nivå. En del av den forandring som må inntreffe hvis et nært forhold skal utvikles, er en forandring av selvbylde, i det minste i forholdet til den nære personen (Barry & Connolly 2008,104).

Barry mener at mange lever med et bilde av Gud som er barnslig eller umodent. De har ikke involvert Herren i et forhold som ble modnet samtidig med at de selv ble modnet. Å opprette tillit vil bli enda vanskeligere der selvbylde og gudsbildet også er fanget i et fiksert barn- og foreldrebylde. Hvis konfidentens indre bilder er uutviklet, kommer de til å trenge mye hjelp til å begynne med for å kunne la Gud komme inn i deres liv i et virkelig forhold. Motstanden som oppstår her kan være ganske sterk. Dette fordi konfidenten kan føle at alternativet til hans eller hennes selv/gudsbylde er et selv/alene bylde. Det vil si at vedkommende kan føle at han mister Gud fullstendig. Det eneste gudsbilde en slik person kjenner er barnslig og umodent. Å oppgi dette kan kjennes sterkt angstvekkende og vil frembringe motstand fordi det oppleves som å miste Gud. Gud er alltid større (*semper major*), å forholde seg til han vil bety at en åpner seg for stadig ny erfaring og derfor også vedvarende forandring av gudsbildet (Barry & Connolly 2008,105).

Å være åpen for en Gud som stadig blir større må hvile på et trygt fundament av grunnleggende tillit, som kanskje bare kan springe ut av at vi kan nyte (enjoy) Gud. Å nyte Gud burde være det høyeste mål for en åndelig teknikk; og det er ved å nyte Gud at vi føler at vi ikke bare er frelst i en evangelisk forstand. Men at vi også er trygge. Vi er oss bevist at vi tilhører Gud, og derfor aldri er alene (Barry & Connolly 2008,107).

Barry sier at en erfaring som denne synes å være nødvendig som grunnlag for utviklingen av relasjon. Selve personlighetsstrukturen er altså en universell kilde til motstand. Alle strukturer er konservative av vesen. ... De er også nødvendig for oss for uten dem ville all erfaring være meningsløs og kaotisk. Strukturer har en tendens til å motstå forandring, kanskje på grunn av trusselen om kaos.

Åndelig veiledning, som har som formål å utvikle relasjon til en stadig veldigere Gud, motarbeider en slik konservativ tendens, og kan derfor forvente å vekke motstand. Mangel på motstand mot bønn og åndelig veiledning er faktisk et varselsignal om at veiledningen og bønnen er på villspor. Motstand i bønn er ikke noe som bør fordømmes eller beklages, men heller hilses velkommen som en indikasjon på at forholdet til Gud er i ferd med å bli bredere og dypere (Barry & Connolly 2008,108).

Problemer eller hindringer for å bearbeide troserfaring kan være.

- manglende evne til å nyte (enjoy)
- det å overse forstyrrelser eller depresjon
- bare ville være lett til sinns
- unngå følelser
- mangler vilje eller evne til å være ærlig og innse egne svakheter og nederlag
- uvillighet til å merke seg hva som hender i bønnen
- benekting av sinne
- uvilje mot å uttrykke sine reaksjoner mot Gud (B&C 2008, 88).

Spesifikke kilder til motstand:

- Frykt for å miste forholdet til Gud
- Frykt for å miste seg selv, bli oppslukt av Guds uendelighet
- Frykt for å måtte forandre selvbilde
- Frykt for å miste kontrollen
- Frykt for forbudte følelser som sinne, misunnelse, sjalusi, seksualitet
- Frykt for sanselighet
- Bilde av Gud som evig, tidløs, uforanderlig, allvitende og kald
- Forholdet mellom veileder og konfident
- Benekting av at motstand er til stede, fordi motstand er et nødvendig ledsagerfenomen til enhver anstrengelse for å vokse
- Manglende evne til å svare på Guds handling med mer enn overfladisk følelser
- Frykt for nærhet til Gud
- Motstand mot å dele en spesiell hemmelighet med Herren(B&C 2008,108).

iii. Å jobbe med bearbeiding av troserfaring

For den som skal gi ÅV og arbeide med bearbeiding av troserfaring er følgende viktig:

- Timing når det gjelder konfrontasjon av motstand
- En god arbeidsallianse. Konfidenten har med vilje og frivillig satt seg i situasjonen hvor vekst i forholdet til Gud er formålet
- Veilederens kontemplative holdning, det vil si evne til å høre eller se konfidenten og reagere på ham i stedet for på sine egne bekymringer

- Tålmodighet er nødvendig, så vel som tillit til den kontemplative prosessen og arbeidsalliansen med konfidenten
- Være hos konfidenten på det nivå konfidenten befinner seg
- Utforske motstand sammen med konfidenten (Barry & Connolly 2008,114).

Mange forblir på et nivå med Gud og motstår slik Guds invitasjon til å gå dypere. Åndelig veiledning ser det som sin spesielle oppgave å fremme det personlige møte med Gud. Dette er den sentrale bevegelsen i det kristne liv. Det finnes ikke noe embete eller tjeneste som åndelig veileder i kirken. Den som driver med ÅV gir konfidenten en mulighet til å se på sitt forhold til Vår Herre og finne en vei gjennom sine illusjoner ved hjelp av et annet menneske i det kristne fellesskapet (Barry & Connolly 2008,141).

Hvilke karaktertrekk ved siden av å tilhøre et kristent fellesskap må en åndelig veileder ha? Modne personer som kan skape tillit hos andre vil kunne være åndelige veiledere. De må ha en tro som har opplevd at Gud kommuniserer med dem i deres virkelighet. Den må stamme fra deres egen erfaring med Gud. De har erfart at det er Gud som elsker dem først (1. Joh. 4.10). De har en rolig tillit til Gud. De er blitt mindre redd for virkelige mennesker og deres mørke sider, fordi de har opplevd en Gud som elsker og frelser virkelige mennesker som dem selv med alle deres skavanker (Barry & Connolly 2008,144).

Barry understreker at åndelige veiledere må være mennesker som har opplevd at de er syndere, men de har erfart Guds nåde og har derfor overskudd av varme. De må ærlig spørre om de virkelig er glad i så mange forskjellige mennesker som de vil møte. Liker jeg å være sammen med mennesker, kan jeg le og gråte sammen med dem? Makter jeg å lytte til deres bekymringer?(Barry & Connolly 2008,145).

Dette vil vise seg i 3 holdninger: *Forpliktelse, anstrengelse for å forstå og spontanitet.*

1. Forpliktelse betyr den åndelige veileders villighet til å hjelpe konfidenten til å vokse i relasjonen til Gud, og til å forplikte sin tid og sine ressurser og seg selv for dette formålet.
2. Anstrengelse for å forstå betyr at den åndelige veilederen forsøker å bevare en kontemplativ holdning overfor konfidenten og forsøker å oppfatte hvordan han eller hun erfarer Kristus og livet.
3. Spontanitet betyr at den åndelige veilederen selv ikke er kontrollert og hemmet av sin rolle som åndelig veileder, men er i stand til å uttrykke sine egne følelser, tanker og håp når det er til hjelp for konfidenten at han gjør det. Uten spontanitet vil "forpliktelse og anstrengelse for å forstå" virke kaldt, upersonlig og stereotyp (Barry & Caonnolly 2008,146).

iv. Egenskaper hos en som gir ÅV

Åndelige veiledere må være varme og interesserte mennesker, være glad i mennesker på en jordnær og ærlig måte. De må ha selvtillit for å holde ut i lange og smertefulle prosesser. De må forstå at de ofte står på hellig grunn. Derfor må de samtidig være ydmyke og ikke virke bråkjekke. De som frykter livet kan ikke fostre et åpent forhold til den levende Gud hos andre (Barry & Connolly 2008,148).

Barry sier det ikke er lett å lytte på en måte som her beskrives. Åndelige veiledere kan lytte bedre til sine konfidenter hvis de ikke er avhengig av dem for sin egen personlige tilfredsstillelse og trygghet. Å lytte krever en indre frihet fra frykt for hva autoriteter eller andre personer måtte mene. Og veilederen må for å kunne lytte på denne måten være relativt uredd for sterke og dype følelser, mystiske opplevelser og alt som er menneskelig. Hvis veilederen ikke tåler sterkt sinne verken i seg selv eller andre, vil han ikke være i stand til å lytte til dette hos konfidentene. Veilederen må også tåle smertefulle erfaringer både i seg selv og andre (Barry & Connolly 2008,150).

Åndelige veiledere kan være deprimerte, syke, sinte eller bekymrede. Hvis grunnholdningen er varme og tillit til Herren (prosessen) og hans evne til og ønske om å kommunisere, vil de være i stand til å leve med sine egne svakheter.

Videre nevner Barry bred livserfaring, en opplevelse av stadig dypere kontakt med Herren, ha opplevd seg selv som en synder som er elsket av Gud og utfordringen med å ha møtt Jesus som utfordrer til selvoppofrelse. Erfaring av en stadig dypere relasjon til Jesus er en forutsetning for å gå inn i et langtidsprosjekt som åndelig veileder. Likeledes kunnskap om bibelen, kirkens tro, spiritualitetens historie og litt kunnskap om moderne psykologi. Til slutt: La Gud alltid være større enn våre oppfatninger. Gud blir større og større. Å bli åndelig veileder er en livslang prosess (Barry & Connolly 2008,152).

Følgende verdier er klassiske i all samtale og nødvendige for en åndelig veileder:

- Empatisk lytting
- Oppmerksomhet
- Bekreftelse
- Hjelp til å klargjøre
- Stille spørsmål når konfidenten ønsker det
- Hjelp konfidenten til å bli klar over følelsesmessige holdninger som på virker hans eller hennes forhold til Gud

For å kunne fremme utviklingen av et annet menneskes relasjon til Gud må den åndelige veilederen være et sakramentalt tegn på Guds kjærlighet. Deres person, deres tro, håp og kjærlighet, deres evne til å forholde seg til andre blir avgjørende for det arbeidet de gjør (Barry & Connolly 2008,155).

Barry er tydelig på at han låner det han har lært fra psykologien og psykiatrien når det gjelder hva som kjennetegner relasjonen mellom hjelper og den som blir hjulpet. Samtidig er ÅV en hjelpende relasjon som er forskjellig fra psykoterapi og psykologisk rådgiving. Den har som formål å hjelpe mennesker til å forholde seg til Gud, la Gud forholde seg til dem, og gjøre dem i stand til å leve ut konsekvensene av denne relasjonen (Barry & Connolly 2008,156).

ÅV er et hjelpende forhold, men den hjelp som tilbys likner mer på hjelpen fra en ledsager på veien enn fra en ekspert som på forhånd gir råd om hvilke veier man bør følge, og svarer på den reisendes spørsmål. Ledsager forsøker å hjelpe den reisende med å lese kart, unngå blindveier og se etter huller i veien. Det mysterium vi kaller Gud er nettopp det – et mysterium; ikke et mysterium i betydningen noe ukjent som kan bli kjent, eller en fremmed, men et mysterium i den forstand at han er altfor dyp og altfor kjærlig til å kunne kjennes, og derfor er Gud. Åndelige veiledere er ledsagere som hjelper dem som ferdes på en slik Herres vei (Barry & Connolly 2008,157).

Den viktigste motivasjonsfaktor og egenskap hos veileder og konfident er ønsket om å utvikle et dypere forhold til Herren. Konfidenten forventer at veilederen vil opprettholde sin allianse med ønske i ham selv når han stritter i mot. Arbeidsalliansen i åndelig veiledning er med andre ord det aspektet ved forholdet mellom veileder og konfident som setter konfidenten i stand til å fortsette å arbeide mot oppfyllelsen av dette ønske, selv når han stritter imot. Arbeidsalliansen hviler på felles avtale om å arbeide mot å kjenne Herren bedre (Barry & Connolly 2008,158).

I ÅV forsøker veilederen å opprettholde alliansen på grunnlag av en gjensidig erkjennelse av at hensikten er å fremme konfidentens forhold til Gud, at Den Hellige Ånd er kilden til konfidentens ønske om, og anstrengelse for å utvikle forholdet, og at det finnes krefter i konfidenten som stritter i mot Åndens impuls. Åndelig veiledning erkjenner derfor uttrykkelig det som ofte bare er underforstått i andre former for pastoral omsorg, nemlig at konfidentens ønske om mer liv, mer integrasjon, mer forening med Gud har sitt opphav i Den Hellige Ånd og at Gud er den aktive andre i forholdet. Arbeidsalliansen er rotfestet i et mysterium og erkjenner eksplisitt at veien også er et mysterium (Barry & Connolly 2008,162).

ÅV er å forstå og utforske livserfaringer som noe som har med Gud å gjøre (Barry & Connolly 2008, 200). Det er å hjelpe mennesker til å finne sitt eget midtpunkt i Gud (Barry & Connolly 2008,216).

Barry hevder det er vanskelig å fokusere på religiøs erfaring. Kan en årsak være at vi har en vedvarende motstand fra vår side mot å være og forbli åpne mot den levende Gud? Å holde seg nær vår livserfaring og Gud kaller på våre dypeste ressurser i hjertet og sinn, og vår evne til å forholde seg til andre. Ingen av oss forstår til fulle sin egen eller andres erfaring (Barry & Connolly 2008,217).

v. Oppsummering og refleksjon

Jeg har her referert Barrys syn på hva som kreves av en som gir ÅV. En åndelig veileder ser det som sin spesielle oppgave å fremme det personlige møte med Gud. Jeg har vist at bearbeiding av troserfaring, slik Barry forstår dette, er et livslangt kall som fordrer spesielle kvaliteter hos dem som går inn i det. Grunnen er at det handler om å fostre et kjærlighetsforhold, en relasjon med den levende Gud.

Det viser seg at mange motsetter seg og har motstand mot å nærme seg Det mysteriet vi kaller Gud. Jeg har pekt på mulige grunner til dette og har vist hvilke egenskaper Barry mener som er nødvendig hos en som skal være åndelig veileder.

Vi må spørre om ikke denne måten å bearbeide troserfaring på i stor grad er en solid psykologisk metode. Kan dette kalles åndelig terapi? Konsekvensen kan være at resultatet av veiledningen ikke bare avhenger av Gud, men også av en dyktig åndelig veileder og en egnet klient. Blir følgen av dette at ÅV er ikke for alle, men bare for de som er flinke til dette? Barry sin form for ÅV fordrer åndelig integritet og profesjonell kapasitet hos veileder og gode resurser hos dem skal motta. Slik vil dette redskapet fordrer spesielle kvaliteter av begge parter.

På den andre siden synes det klart at forandring eller vekst er krevende. Psykologi og terapi er en måte Gud handler med menneskene på slik at hans gode vilje skjer. En terapeutisk tilnærming er mange ganger nødvendig for at Guds gode skapervilje eller frelseshensikt skal bli åpenbart. Barrys metode består etter min mening av psykologiske grep mer enn teologisk refleksjon. Dette behøver ikke være noe problem så sant ikke teologiske perspektiver blir borte. Et annet spørsmål er hvordan vi skal definere psykologiske grep sammenlignet med teologiske forutsetninger.

Uttrykket "å kjenne Herren bedre" blir ofte brukt av Barry. Men denne kjennskapen handler ikke om teologisk eller bibelsk kunnskap, men om mer følelsesmessig opplevelse og erfaring. Fokus er på å erfare Gud.

Vi vil komme tilbake til noe av dette i drøftingen og vil spørre: For hvem er det Barry driver med ÅV? Fører hans gudsbilde til en åndelig terapi som har til hensikt å forandre mennesker til en innsats i verden? Fordrer ÅV en spesiell type erfaring eller bevissthet som bare noen har evne til? Blir dette da en slags åndelig terapi for godt utdannede veiledere med egnede klienter? Blir denne form for veiledning i stor grad for en "åndelig elite"?

3. MARTIN LÖNNEBO

a. Introduksjon

Ordene du bruker når du nærmer deg et mysterium strekker seg ut over seg selv, de er symboler, metaforer og paradokser, de er skjelvende fingre som peker mot det uendelige. Du må hele tiden lete deg fram, for det ser ikke ut til at det skal være meningen at vi skal forstå livet, men leve det, lide det og gledes over det. Undring er det første du kjenner når du får et glimt av Du-et, den evige sommerfuglen. Den kan fly høyt. Middelalderteologen og filosofen Boethius skriver at den høyeste formen for kjennskap til Gud er tamquam ignotum, som Den ukjente (Lønnebo 2008,28).

Kristendom är enhetens språk (renat och upplyst) genom korset (Lønnebo 1975,244).

Vi behöver lära oss at se på nytt sätt. Inte finns Gud i ordets tre bokstäver eller i mina fromma känslor och kyrkliga tankar. En sådan obetydlig gud duger inte ens som avgud (Martin Lønnebo). (Min andliga resa med Martin Lønnebo 5).

Jeg gir her en oversikt over Lønnebo sitt liv og forfatterskap samt en sammenfatning av hans visjon og teologi. En slik visjon mener jeg vi finner i *Religionens fem språk*. Her tror jeg at Lønnebo uttrykker sin livsanskuelse og teologi i fortettet form. Dernest vil jeg, som jeg gjorde hos Barry se på hvordan Lønnebo praktiserer ÅV, hans gudsbilde, godsrelasjonen og hvordan han tenker seg bearbeiding av troserfaring.

Sentralt i min analyse blir *Kristuskransen* som er viktig hos Lønnebo og hans formulering av Gudspæren: *Du är gränslös, du är nära, du är ljus och jag är din*. Likeså *Van Goghs rom* som kan leses som et religionpsykologisk testamente til menneskeheten. Lønnebo sier selv at han er preget av den kristne mystikken. Hva dette betyr er det vesentlig å drøfte, da jeg mener det er uvanlig at en biskop og en akademisk kapasitet så tydelig tilkjennegir et slikt ståsted. Dessuten er det uklart hva det fører til. Lønnebo var først dosent i filosofi, så prest og prestelærer, dernest biskop i Linköping i 15 år. Dette har naturlig nok preget hans liv, hans fokus og hva han har skrevet.

Lønnebo har en større bokproduksjon enn Barry. Jeg har ikke gått inn på hans lærebok i *Homiletikk* (1972), heller ikke analysert *Kristendomens återkoms* (1982) eller *Det visa hjärtat*(1989). Jeg har måttet begrense mitt utvalg av bøker og mener at bøkene jeg har valgt gir et godt og dekkende tilfang til hva som er tema for min oppgave. Når det er sagt kan det hende at de to sistnevnte bøkene kunne ha gitt ytterligere dybde til analysen. Lønnebo sine bøker har et stort spenn i temaer og stil. Han har skrevet romaner, faglitteratur og andaktsbøker. Den siste perioden av sitt liv har han villet konsentrere skrivingen om sjelesørgeriske emner og andaktsbøker.

Lønnebo har et utpreget poetisk og litt gammelmodig språk med mange gamle og vakre ordsammensetninger. Han er en mester i å uttrykke seg. Han finner nye innfallsvinkler for å åpne opp tekster og velkjente formuleringer. Han makter å gi språket vinger (*Bönens trädgård* Lønnebo 2011a,9). Hans poetiske og billedrike form gjør at meningen ofte er tvetydig og uklar. Dette er ofte bevisst fra Lønnebo sin side, da han mener det

ikke er mulig å snakke klarere eller tydeligere om det som er utydelig. Gud og menneskets forhold til Gud er et mysterium. Tekstene er spirituelle og transformative..

i. Biografi

(Karl) Martin Lönnebo er født 27. februar 1930 i Storkågeträsk nåværende Skellefteå kommune i Västerbotten i Sverige som den yngste av 8 søsken.

Lönnebo studerte fra 1948 ved Johannelunds misjonsinstitutt i Stockholm. Han ble ordinert til prest i Uppsala domkirke i 1954 til å arbeide i Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens ytre misjon. Han ble fil. kand. i 1955 och teol. kand. i 1957 vid Uppsala universitet. 1964 disputerte han på doktoravhandlingen *Albert Schweitzers etisk-religiøse ideal* och blev docent i religionsfilosofi. Han var prest i Uppsala stift från 1959 och blev stiftskappelan der samme år. Han arbeidet der som studentprest og ble domkirkekappelan i Uppsala 1968, domprost i Härnösand 1977. Han ble valgt til biskop i Linköpings stift 1980 og ble emeritus 1995. Under sin tid i Uppsala var Lönnebo i mange år lærer i homiletikk ved det praktiske teologiske seminar for kommende prester. Et resultat av dette er hans innflytelsesrike bok *Homiletikk En introduktion i kyrkans förkunnelse*. I 1995 ble han filosofisk hedersdoktor ved Linköpings universitet.

I 1968 ved Kirkenes verdensråds møte i Uppsala hadde Lönnebo fått i oppdrag å fornye gudstjenesteordningen. Han fikk laget et lystre som hviler på en stor jordklode hvor en kunne tenne lys for hele verden. Dette var (så vidt jeg vet) den første gjeninnføring av lystenning i Skandinavia i lutherske kirker. Lystenning har spredd seg etter dette og lysgloben har blitt et utbredt inventar i lutherske kirker. Lönnebo er også skaperen av *Frälsarkransen*, en perlekrans av ulike perler som hver og en representerer forskjellige aspekter ved kristendommen. Han har skrevet en barnebok som heter "Tagge och Snagge" sammen med sin sønn Mattias Lönnebo.

ii. Utvalgt litteratur

- 1964 *Albert Schweitzers etisk-religiösa ideal* (doktoravhandling) Diakonstyrelsens Bokförlag Stockholm
- 1967 *Att finna sig själv, att finna Gud* Boken är dedicerad till de sekulariserade av den kristna tro beroende. Hur en modern människa kan tro. Verbum Stockholm
- 1970 *En vecka med Gud* Verbum Stockholm
- 1970 *Den första bönen* Verbum Stockholm
- 1972 *Homiletik* (En lærebok for den praktisk teologisk utdanningen av prester)
- 1872 *Livets djup* Verbum Stockholm
- 1975 *Religionens fem språk* (En bok om religionens vesen)
- 1976 *Rum för kyrkan* Verbum Stockholm
- 1978 *Om Petrus levte i dag* Verbum Stockholm
- 1979 *Betraktelser och böner* Verbum Stockholm
- 1980 *Vår frälsares väg til korset* Verbum Stockholm
- 1980 *Den underbara trädgården*, Artos Skellefteå
- 1982 *Kristendomens återkomst* (En bok om den første tiden som biskop i Linköping)
- 1983 *Frädsvägen* Verbum Stockholm
- 1985 *Ett gryningsfolk* Linköpings stift
- 1986 *Se människan* Linköpings stift
- 1987 *Ikonens spiritualitet* SKS (nuv. Sensus) Stockholm
- 1989 *Himlaboken* Verbum Stockholm
- 1989 *Det visa hjärtet* (Legender-Myter-Drömmar) Norstedts
- 1992 *Liv i ökenen* Libellus Linköping
- 1993 *Det odelade hjärtet* (Roman-Symposium på månen med jorden i fokus) Norstedts Stockholm
- 1995 *Den gudomliga tragedin* (En fabel om en forunderlig utflukt en natt i skjærgården) Norstedts Stockholm
- 1996 *Frälsarkransen* (Samt Radband) Verbum Stockholm
- 1999 *Ängeln* Verbum Stockholm
- 1999 *Själen* Verbum Stockholm
- 1999 *Skatten* Verbum Stockholm
- 1999 *Väven* (En grunnleggende bok om åndelig trening) Verbum Stockholm

- 2001 *Spegeln* Verbum Stockholm
 2002 *Dopängelen* Verbum Stockholm
 2002 *Fyra år med Martin Lönnebo Krönikor ur Amos* Prekner Svenska kyrkans press ab
 2004 *Om konsten att hänga handskarna på en solstråle* Stiftelsen Berget Rättvik
 2005 *Tröstängeln* Verbum Stockholm
 2005 *Van Gogs rum* (Om menneskets modning – Kan leses som åndelig testamente)
 Verbum Stockholm
 2005 *Väder, vind och livets allvar. En brevväxling* med Tomas Sjödin Cordia Ab
 2006 *Människan som ikon* (Om mennesket som avbild og om ikoner i Lönnebo sitt hjem)
 Sandelin förlag Stockholm
 2007 *Bibelens pärlor* (En bok om hvordan nåtidens mennesker skal kunne lese bibelen)
 Verbum Stockholm
 2008 *Kristuskransen* i ny revidert utgave (En helt ny bok, ML)
 2008 *Jordens och själens överlevnad En brevväxling från 2018* sammen med Stefan
 Edman Verbum Stockholm
 2010 *Hjärtats nycklar* (Lönnebo feirer sin 80 årsdag sammen med dem han har omgått)
 2013 *Hjärtats sånger* (En andaktsbok for dem som vil lære å kjenne sin åndelighet)

iii. En sammenfatning av Lönnebo sin teologi

Jeg vil her forsøke å antyde Lönnebo sin grunnleggende visjon om hva kristen tro og det kristne livet handler om. Det kan synes fra min side pretensiøst og lite presist formulert. Men Lönnebo har selv forsøkt dette i den kanskje mest teologisk omfattende og grunnleggende boken han har skrevet: *Religionens fem språk. Om religionens mening og fornyelse*. Den kom ut i 1975. Lönnebo er da 45 år gammel. Han er på høyden av sin akademiske karriere. 5 år senere blir han biskop i Linköping. Han forteller selv om prosessen rundt denne boken og at han i flere år sto opp to timer før han pleide for å skrive (Linköping januar 2013). Han kommer i senere bøker stadig tilbake til hovedsynspunkter fra *Religionens fem språk*, senest i *Hjärtats sånger* (Lönnebo 2013,264) og han holder foredrag om boka (Linköping jan 2013).⁴

I *Religionens fem språk* behandles tre personer som alle på sin måte, slik jeg vurderer det har hatt vesentlig betydning for Lönnebo sin utvikling.

Først *Albert Schweitzer* (1875 – 1965) som han skrev sin doktoravhandling om og som Lönnebo uttalt identifiserer seg med. Lönnebo sier om sitt liv: ”*Jag hade riktat mitt liv liv mot sökandet av Sanningen som kunskap og vishet, Skönheten som konst och skrivande, och Godheten som handliing och bön* (Lönnebo 2006,50)”. Dette er nesten som et ekko av Schweitzer sitt livsprogram: Søking etter sannhet ved bibelforskning blant annet om den historiske Jesus. Fokus på skjønnhet ved musikken, orgelspill og Bach. Vise godhet ved å reise ut i jungelen som lege og arbeide for å redde liv (*Universums ödmjuka tjänare. En biografi om Martin Lönnebo*, Thomas Lerner 29).

Lönnebo sier om Schweitzer at hans altomfattende intellektuelle lidelse var ”...att finna en syntes mellan kristen tro, andra religioner och livsåskådningar, samt vetenskapens

⁴ Alf Härdelin, da prest og middelalderforsker, senere professor i Uppsala, skrev en bokanmeldelse i 1975 av *Religionens fem språk* hvor han tre ganger gjentar at: Lönnebos bok är märklig på många sätt. Han sier blant annet at Lönnebo får Johannes av Korset nesten til å høres ut som en god lutheraner: Den spanske ärkekatoliken Johannes av Korset framställs här som helt ”evangelisk” i sin teologi, som en förebildlig själasörjare för svenska lutheraner. Noen av hans hovedinnvending er at han ikke får tak i hva som menes med enhetens språk og han ønsker mer diskusjon og klarere presisering av noen hovedbegreper i boka som for eksempel språk og erfaring (www.signum.se/archive/read.php?id=2341).

fakta (Lönnebo 1975,43). Han søkte intensivt etter en universell formel for den menneskelige livsholdning og fant: *Ærefrykt for livet*. Lönnebo mener at *Ærefrykt for livet* er en moderne formulering av Jesu kjærlighets bud, det er den gyldne regel. Livet står her for Guds skaperverk. Det er en ærefrykt for Gud selv (Lönnebo 1975,48). Jeg tror Schweitzer sitt prosjekt er noe Lönnebo selv har forsøkt å videreføre med sitt forfatterskap og i sitt liv.

Dernest den mystiske skomakeren *Hjalmer Ekström* (1885 – 1962), som var utdannet diakon og ble tilbudt presteordinasjon og som Lönnebo sier at ved siden av sitt yrke var ansatt som professor ved "Tystnadens, Ensamhetens och Lidandets högskola" (*Ljudet från drejskivan, Pilgrim* 1-2010,44). Ved å studere hans liv, samtale med hans døtre og ved å få tilgang til de mange tusen brev han skrev samt materiale fra hans hjem, mener jeg Lönnebo får en fordypet forståelse av sine egne mystiske opplevelser (Se behandling av disse i 3.e.vii).

Til sist *Dag Hammarskjöld* (1905 – 1961) som var FNs generalsekretær inntil sin tragiske og gåtefulle død i en flystyrt på jobboppdrag i Afrika. Lönnebo kaller han lærer i kristen mystikk, integritet og selvbesinnelse og sier han er et "moderne" eksempel på en svensk mystiker som går fra et profant til et hellig syn på tilværelsen. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til. Men Lönnebo skriver om han i en artikkel i *Pilgrim, Hur skulle Dag Hammarskjöld tänkt i dag? Integriteten formade hans ledarskap*. Her holder Lönnebo fram Hammarskjöld sitt gudsbilde og lar han si følgende: "Tro ej på en Gud som är människans avbild. Gud är icke human. Framtiden behöver den riktige Guden, som inta fuskar med måtten, varken i rättfärdighet eller i barmhjertighet. En sådan Gud kan du frukta och älska över allting" (*Pilgrim* I 2005,52).

Hva er tema i *Religionens fem språk*? Lönnebo sier i denne sentrale boken at han skriver om helligheten. Men at han absolutt vegrer seg for å popularisere denne. Han mener at dette ikke går. Helligheten er som den er. Den er alltid forbløffende enkel, men vegen til den er så lang og komplisert at vi alltid er langt borte fra den (Lönnebo 1975,7).

Så kommer han med en merkelig sammenligning som jeg mener er gjort så radikal og provoserende nettopp fordi den er vesentlig. Han sier først at kristen tro ikke er et lite område hvor man har full kontroll. Så siterer han fra en bok av *Patrick Whites* hvor hovedpersonen, som er i ferd med å dø, peker på en spyttklyse og sier: *Det der er Gud*. Dette tror jeg er å forstå slik at det viser Lönnebo sin visjon av virkeligheten og Gud:

Det var klart at Ett, och inget annat, är svaret på alla räknestycken (uthevet av Lönnebo).

Lönnebo fortsetter:

Jag ska försöka at dra fram i ljuset delvis okända och altför litet kända, ock missförstådda räknestycken som kommit fram til samma resultat. Uttrykt med et modernt ord är det fråga om en integrationsprocess som leder til peronlig mognad och en samlad livsåskådning. Mångfalden förs samman under en alt formande enhet. Gud er denne enhet. Denna innsikt har inte et uns att gjöra med det vi vanligen i intellektuella termer kallar för panteism. Föreningen är båda personlig, individuell och kosmisk (Lönnebo 1975,8). Så sier Lönnebo at han forsøker å vise at religionens fem språk framfor alt har en hensikt som viser til "helande og forening". Og at religionens språk er enhetens som

hviler på virkelig erfaring. Det han skriver om er opplevd virkelighet som er mulig å oppleve nå.

Religionens språk er det mest universelle da det formulerer de mest eksistensielle spørsmålene og derfor ikke kan erstattes av noe annet (Lønnebo 1975,8).

Det finnes noe i religionen som er mer enn menneskelig, på samme sett som det innerste i oss er mer enn oss selv. Sagt på en annen måte. *Religionens fem språk* handler om hvordan det for et menneske og et kollektiv er mulig å nå "*sitt maximum i mänsklighet*" (Lønnebo 1975,9).

Kristendommen har en tidsbundet utforming, men er samtidig og en åpenbaring. Den formidler en innsikt bortenfor alle delinnsikter. Denne grunnerfaringen får mennesket del i gjennom "*rening og "opplysning"* som i religionens verden blir uttrykt på fire ulike sett eller språk. Boken handler om dette. Det femte språket er et resultat av de fire.

Lønnebo har valgt mystikk som et begrep for personlig religiøs erfaring. Ordet misforstås ofte, sier han, men han finner ikke et bedre ord. Ordet er betegnende for en introspektiv erfaringsreligion. I vår tid sier han er mystikken både misforstått og ukjent for de fleste. Derfor vil kapittelet om dette være det mest omfattende i boka. Men personlig mener han at handlingen for tiden er mest viktig.

Guds handling i *renselsen og opplysningen* oppleves av det ufullkomne menneske på forskjellig vis. Ved hjelp av fire ulike språk søker mennesket både å nå fram til og skape denne (ene) opplevelsen. Det finnes flere språk, sier Lønnebo, men disse fire innebefatter det meste:

Erfaringens språk
Kultens språk
Handlingens språk
Lærens språk

Veien tilbake til fordypet menneskelighet og kristen tro går gjennom en ekte dyp opplevelse av renselse og opplysning via et av disse språkene. Enhetens språk er en samlebetegnelse for alle de fire språkene når de fungerer riktig. Menneske som har funnet seg selv taler enhetens språk (Lønnebo 1975,10).

Det religiøse språket sier Lønnebo har blitt oppløst og degradert og noen ganger til og med vulgarisert og forgiftet. Språkene må tas så alvorlig at de leder til renselse, opplysning og enhet. Der renselsen og opplysningen er dyp nok er språkene identiske. De er da enhetens språk.

Kristendommen viser slik fire veier til kunnskap om Gud, til hellighet og enhet.

- *Personlig erfaring* (Mystikk, profeti, karismatiske personer og bevegelser). Sentralt er en subjektiv bekreftelse av det objektive i bibel og tradisjon.
- *Kirkens gudstjeneste* (I sentrum er bønningen, ordet og sakramentene).
- *Handlingens vei* (Den folk flest synes mest om, men stort sett den minst brukte).
- *Kirkens lære* (Den formidler kunnskap om tradisjonen og det objektive betones). Denne veg er mest foraktet i samtiden(ikke uten grunn), men er allikevel uunnværlig for ekte kristendom.

Lönnebo sier i en parentes: Allerede når jeg skriver dette kjenner jeg hvor dødt det lærde teologiske språket er. Det må renses som gjennom ild om det skal skjerpes å få ny glans. Men mens vi venter på den helliggjorte intelligensen får vi vanlige teologer gjøre så godt vi kan. Det lærde teologiske språkets forfall har ført til at vi enda mer enn tidligere må anvende viktige (vitale) språk som bønn, meditasjon, musikk og billedkunst (Lönnebo 1975,12).

Lönnebo siterer to ord av Kristus for å tydeliggjøre at hans visjon også er bibelens anliggende:

Om dere ikke blir som barn, kan dere ikke komme inn i Guds rike.

Salige er de som er fattige i ånden, for himmelriket er til for dem (Lönnebo 1975,13).

Følgende mener jeg sammenfatter Lönnebo sitt budskap i *Religionens fem språk*:

Skapelsen er en fragmentert enhet som gjennom forsoning og skapende kjærlighet er på veg mot opprinnelsen. Hos mennesket er splittetheten og kampen ofte bevisst. Menneskets fragmentering har mange navn. Det "ødelagte" ordet synd brukes ofte i kirken for å beskrive denne forferdelige realitet. Ofte oversettes synd i NT med å bomme på målet. Dette er en bra sammenstilling av ord. Synd er å mislykkes i å nå målet. Målet er ingenting mindre enn Gud, alle tings opphav og mål.

Mennesket er skapt "til Guds avbild" og derfor er menneskets mål guddommeliggjøring. Et ord så sterkt at det nesten ikke er mulig å si det, heller ikke tenke det. Veggen til enheten, Gud, har mange navn. *Frelse* (forsoning, rettferdiggjørelse, helliggjørelse, fullkommengjøring) er et av dem. Andre ord for å beskrive denne prosessen hvor mennesket finner tilbake til seg selv er *død* og *liv* (å dø og oppstå med Kristus) eller ikke så sjelden *renselse* og *opplysning* (Lönnebo 1975,9).

Jeg har her forsøkt å vise hva Lönnebo ønsker å få frem i *Religionens fem språk*. Dette har jeg gjort fordi jeg mener boka gir en forståelseshorisont og en tolkningsramme når det gjelder Lönnebo sin teologi. Jeg vil komme tilbake til mange enkeltheter. Men jeg aner at vi allerede nå har fått et godt innblikk i hvordan Lönnebo grunnleggende tenker om gudsbilde, gudsrelasjon og om hvordan vi kan modnes som kristne mennesker.

b. Innledning om åndelig veiledning

"... jag tycker inte längre att det är nödvändigt med pompösa tal till livet eller program för hur livet ska levas eller recept på livets mening. En loppa som sitter på en elefant och dirigerar är visserligen heroisk men också löjlig" (*Den gudomliga tragedin* Lönnebo 1995 omslaget).

"Jeg tror de fire viktigste veiene til menneskers livsnødvendige modning er Fornuften og Kjærligheten, Handlingen og Hvilen; disse er vårt håp (Lönnebo 2008,14).

Jeg vil her forsøke å tegne et bilde av hva Lönnebo legger i ÅV. Jeg ønsker sammenfattende å se på hvordan han forholder seg til det som i sak kan kalles ÅV. Så vidt jeg kan se bruker ikke Lönnebo begrepet ÅV noen steder i den litteraturen jeg har

undersøkt. Men han snakker ofte om øvelser (*Kristuskransen*) og å trene (*Veven og Hjærtats sånger*) eller modning (*Van Goghs rom, Bibelens perler og Hjærtats sånger*).

Veven er en treningsbok for sjelen, det gjelder å finne ditt hemmelige navn. Det er spørsmål om du vil veve ditt liv. Din åndelige trener og ditt forbilde er Kristus eller Den Hellige Ånd. Lönnebo har skrevet bøker hvor øvelsene står sentralt. *Veven* inneholder 52 meditasjonsøvelser. De bygger på et mønster for åndelig modning som man finner særlig fra kirkens tidligste tider. Øvelsene inneholder meditasjoner som fører fram til stillhet og modning (*Veven* 1999).

Kristuskransen (Sverige 1996, Norge 2000) er øvelsenes hensikt livsmot, livslyst, selvbesinnelse og å leve nær Gud. Perlekjedet *Kristuskransen* er en perlekrans for bønn og meditasjon. Den gir hjelp til å leve nær Gud, deg selv og andre mennesker.

Van Goghs rom (2005) henvender seg til alle som ønsker en reise i menneskelig modenhet. Den rommer dyptlodgende tanker om det å bli valgt, om vår innerste ensomhet og vår samhørighet med alt som finnes i eksistensens rom. Hensikten med boka er å hjelpe vandreren til å oppdage sin egen virkelighet og spørre: *Hvem er jeg?* Lönnebo ønsker å være en jordmor som ber oss legge merke til vår egen uro og vår lengsel. Menneskets spørsmål er sier Lönnebo: *Hva er mitt kall?* Hvordan kan jeg bosette meg i min egen integritet så jeg lærer meg kunsten å leve og å dø.

I bibelens perler (2008) lanserer Lönnebo en måte å lese bibelen på som han kaller *Bibelkoden PP-KTK*. Her gis en form for ÅV. En viktig poeng, sier Lönnebo, er at bibelen er en hellig tekst og den må ut fra dette leses eksistensielt. Hva betyr det?

Når du leser, sier Lönnebo, spør du: *Hva betyr dette for meg?*

Og når du leser kontemplativt sier du: *Jeg er hos deg.*

Framfor alt leser du ikke for å mestre, da møter du bare deg selv: *Du leser med tilbedelse.* Slik finner du veien til bibelens skattkammer.

Bibelens perler er en øvelse i personlig, åndelig lesing. Denne er ikke historisk – kritisk, men en *veiledning av sjelen* og bør bedømmes ut fra målsettingen (Lönnebo 2008,19).

Når du leser bibelen vil disse 5 punkter hjelpe deg:

P Presens. Åndeligheten er tidløs og i nået berører vi evigheten. Som åndelig veileder er Bibelen alltid en samtidig størrelse. For en søkende leser er Bibelen ikke tre tusen år gammel. Den er nyuttgitt.

P Person. Spør alltid: Hva vil du meg? Bibellesingen skal tjene til at hjertet blir berørt og Guds vilje skjer. Og hvis det ikke går slik, spør: Hva er det hos meg som hindrer?

K Kjærlighet. Testen er kjærligheten til Gud og vår neste. Øker kjærligheten, har du møtt Gud, minsker den, har du møtt Bedrageren. Som leser lytter du til hvordan det Guddommelige hjertet slår.

T Trøst. Testen er fred i hjertet, tro, sinnsro, gode frukter i livet. Øker trøsten, har du møtt den du lette etter. Disharmoni, kraftløshet, uro, utilfredshet, tyder derimot på at du har møtt Bedrageren.

K Kosmos. Det Evige som noen gang kalles Mytos eller Mysticos, skal være til stede. Som bibelbruker bør du søke det som er mer enn historie og mer enn jordisk, nemlig visdommen, det evige mønsteret i det tidsbundne (Lönnebo 2008,21).

Denne boken er et av de få stedene jeg kan se i det jeg har undersøkt at Lönnebo henviser til *Ignatius av Loyola* og hans *Åndelige øvelser (Ignatius av Loyola Andeliga övningar och tio brev, Artos 2005)*). Dette gjelder punktet *T Trøst* og evnen til å skjelne, *diakrisis*. Lönnebo henviser her til: Pater Loyola som inngående drøfter hva det er som er sann trøst, hva som bærer mer frukt og fører til større fred, alt med utgangspunkt i Guds vilje (Lönnebo 2008,24).

Lönnebo sin siste bok *Hjärtats sånger (2013)* er skrevet for dem som vil trene og lære å kjenne sin egen åndelighet. I første del av øvelsene vendes blikket mot det uendelige og tidløse. I neste del av øvelsen er fokus det begrensede og tidsbundne. Poenget er å selv bli mer lik et vakkert tre med frisk rot, stamme og krone, et tre plantet nær vann som bærer frukt i rett tid. *Övningarnas vackra frukt kan bli växande förundran, en känsla av gränslös tillhörighet och stärkt livsmot* (Lönnebo 2013,15). *Hjärtats sånger* er en andaktsbok som består av 60 meditasjoner. Lönnebo sier: *Läs et avsnitt i taget ur boken, gjerna en psalm varje dag, och ge dig tid att pröva. I din själ och kropp fullbordar du den psalm som boken har påbörjat* (Lönnebo 2013 permen).

Lönnebo har sagt om de bøker han har skrevet etter at han ble pensjonist at han har valgt å konsentrere seg om "själavård" (pers comm).

Han har skrevet regelmessig to ganger i året i over ti år det som kalles *Sandkorn* i *Pilgrim* som er et tidsskrift for ÅV. *Sandkorn* som Lönnebo skriver er nettopp det tidsskriftet sikter mot: Åndelig veiledning.

I Arne Reberg sin bok som han har kalt *Min andliga resa med Martin Lönnebo (2002)*, beskriver han en 4 måneders samtalerække med Lönnebo. Reberg sier i forordet om denne reisen:

"Med omärkliga rörelser visade han mig på vad jag bar i hjärtats tysta djup. Han såg mig, mina svagheter och möjligheter att söka mig innåt och bringa klarhet i en livsgåta som jag länge burit. Och jag upptäckte hans profetiska andlighet, hela hans uppenbarelse blev till slut en dementi av att Gud skulle vara en giktbruten åldring" (Reberg, 9).

ÅV er et begrep Lönnebo ikke forholder seg til. I stedet bruker han ordet sjelesorg. Den Ignatianske tradisjonen hvor ÅV er et hovedord er blitt gjenoppdaget forholdsvis nylig. Lönnebo har blikket vendt mot oldkirken og den udelte kristenhet. Det er blant annet herfra han henter mange av sine begreper, sin substans og sin tenkning (pers kom).

i. Oppsummering

Er det mulig med bakgrunn i det jeg nå har sagt å tegne et mer sammenfattende bilde av hva Lönnebo mener med ÅV? Med visse forbehold tror jeg dette kan være mulig. Nøkkelen ligger i hvordan Lönnebo bruker *Kristuskransen* og hvordan han utlegger denne. Flere av hans seneste bøker kan leses ved at *Kristuskransen* brukes som en del av lesningen. Dette gir en fordypet forståelse av tekstene i bøkene.

- *Kristuskransen* er øvelse i "å søke et hjerte" i den Store Helheten, Gud.
- Den er et hemmelig tegn på armen eller i lomma på at du ikke har gitt opp.
- Dens vei til tro er: Søk ikke religion, men relasjon.
- Gud ser på vår lengsel og ingenting kan skille oss fra Kristi kjærlighet.

Jeg mener at Lönnebo først og fremst i sin ÅV vil peke på Relasjonen, Guds relasjon til oss, som det mest grunnleggende. Det finnes noe i deg som er større enn du. Ved å berøre perlene i *Kristuskranen* så ømt som du stryker et lite barn over kinnet, kommer du i kontakt med det dypeste i deg selv som er det grenseløse i deg. Dette er Gud. Du kan gjøre ordene i *Gudsperlen* til dine egne når du relaterer til perlen ved å berøre dem å si: *Du er gränslös, du er nära, du er ljus och jag är din.*

Jeg tror Lönnebo ønsker å trøste. Han vil lære oss å slippe kontrollen. Vanndråpen vil til slutt nå fram til Det store lysende Havet.

*"Jeg er ingenting. Men i det Store hele er det alt". (Slutten av Hjärtats nycklar).
"Kjærligheten, som er Gud, kommer til å seire". (Se "Gud skal ikke forstås, men elskes", intervju med ML Halvårsskrift for praktisk teologi 2 – 2006,59).*

Sammenfattende vil jeg si at ÅV slik som Lönnebo formulerer den handler om det som *Kristuskranen* vil gi hjelp til: *Å leve nær Gud, deg selv og andre mennesker* (Lönnebo 2012 omslaget). Dette gir bestandig innhold til temaet for oppgaven. Jeg vil komme nærmere tilbake til hva ÅV er i drøftingsdelen og hvordan Lönnebo sitt gudsbilde får konsekvenser for dette.

c. Gudsbilde

"När du skal närma dig livsmysteriet, så föreställ dig att du är ett barn, stort som et myra, vilket längtar efter sin älskansvärda mor. Då är trösten nära. Föreställ dig sedan att du är ingenting och din Gud alt. Då får du frid, ty din Gud er även ditt innersta" (Den gudomliga tragedin omslaget Lönnebo 1995).

Likt de flesta svenskar kommer jag från landet, därför susar skogen i min själ och blänker sjöar. När jag var sju år gammal fick jag åka med bussen från Storkågeträsk de tre milen ner til Skellefteå. I Kåge, när det var en mil kvar, öppnade sig havet, jag såg en horisont utam gräns, fullständigt öppen, ren. Det var en andlig upplevelse. Så tänkte jag mig Gud. Så tänker jag mig Gud (Lönnebo 1994 "Den gudomliga tragedin" Tidsskriften Pilgrim 1-94).

i. Innledende kommentar

I den videre drøfting av Lönnebo sitt gudsbilde, gudsrelasjonen og hvordan han ser på bearbeiding av troserfaring vil jeg minne om følgende (se metodedelen) som vil være avgjørende for hvordan jeg går fram. Vi har hos Lönnebo å gjøre med mye poetisk, bilderikt og vakkert innholdsmettet stoff. Det meste av stoffet fordrer det som jeg har betegnet som "åndelig lesing". Dette betyr at forskningsarbeidet knyttet til spiritualitet i sitt vesen er å delta (Lane 2006,53). I møte med tekstens budskap utfordres forskeren til å gjøre seg sårbar overfor tekstens sannhet. På denne måten får teksten mulighet til å tale umiddelbart ut fra sin egenart (Larsen 2012,91).

Målet er slik å søke etter visdommen som kommer til uttrykk i tekstene. Denne tilnæringsmåten har vokst ut av erkjennelsen om at spirituelle tekster vesentlig er

transformative og ikke bare informative. En spiritualitetsforsker må spørre: Hva vil teksten med meg som leser? En slik tilnæringsmåte til teksten vil sette *berøring og forandring* i fokus.

Denne tilnæringsmåten vil etter min mening ha tre viktige konsekvenser for fortsettelsen:

- For å ikke gjøre vold på stoffet og for å ta det på alvor er det nødvendig å sitere større avsnitt slik det er skrevet for å la det tale for seg selv til den som leser.
- Det vil på grunn av stoffets karakter være glidende overganger i tematikken og derfor vil det være nødvendig å gjenta samme momenter, men da belyst ut fra den sammenheng stoffet er hentet fra og blir satt inn i.
- En tematisering og inndeling av stoffet er ønskelig og kanskje nødvendig, men krevende. Dette er grunnet i stoffets poetiske karakter og stoffets transformative budskap.

Jeg vil her forsøke å tematisere viktige momenter i Lønnebo sitt gudsbilde. Hvilket gudsbildet han har vil etter min mening være avgjørende for hvordan gudsrelasjonen kan beskrives og for hva som er i fokus når det gjelder bearbeiding av troserfaring.

Lønnebo slik jeg ser det, vegrer seg for å beskrive Gud klart med ord slik som alle i den apofatiske tradisjonen gjør. Han vil bevisst tale uklart om sentrale temaer. Man kan ikke beskrive det ubeskrivelige. Gud kan ikke beskrives, men kun snakkes om i negasjoner (negativ teologi). Men Gud kan snakkes om i bilder, i poetisk språk. Gud kan erfares.

Det kan være naturlig å konsentrere seg om "to poetiske uttrykk" som hjelp til å strukturere stoffet. Disse er i overveldende grad til stede hos Lønnebo.

- Det ene uttrykket er ordene i *Gudsperlen* som lyder: *Du er gränslös, du är nära, du er ljus och jag är din.*
- Det andre er det Lønnebo kaller "Stillheten" representert for eksempel ved de seks stillhetsperlene i *Kristuskransen*. *Stillhet brukes hele tiden hos Lønnebo som metafor og som et sentralt grep for å ane Gud. Dette ser vi for eksempel i Hjærtats sanger hvor "O heliga tystnad du er havet omkring Guds tron, det evigt vilande och lysande" er et fast ledd i meditasjonen (Lønnebo 2013).*

Slik vil jeg hevde at det kan være gagnlig ut fra min problemstilling å ordne stoffet etter begrepene i *Gudsperlen*. Samtidig mener jeg at *stillhet* for Lønnebo er et hovedtema.

ii. "Du er gränslös"

"... öppnade sig havet, jag såg en horisont utam gräns, fullständigt öppen, ren. Det var en andlig upplevelse. Så tänkte jag mig Gud. Så tänker jag mig Gud" (Lønnebo 1994, 34). Barndomsopplevelsen av havet som det grenseløse kommer Lønnebo tilbake til flere ganger. Det synes klart at havet er et viktig gudsbilde for han.

I *Bibelens perler* kommenterer Lønnebo: Allerede som barn opplevde jeg Gud som radikalt skjult og uendelig. Dette ble min avgjørende åndelige erfaring, og slik er det

fremdeles. Gud er Oseanet, alt annet er duggdråper. Dette er bibelsk. Uten at jeg visste det tenkte jeg bibelsk, paulinsk, mystisk, kontemplativt og oldkirkelig (apofatisk) om Gud. Altså: Gud kan ikke beskrives med menneskelige ord, men Guds hellige nærvær kan erfares (Lönnebo 2008,47).

Lönnebo sitt valgspråk som biskop ble *Rom 11. 33-36*. Dette er for han et svært sentralt bibelsted hvor han mener Paulus sin mystikk kommer til uttrykk. Dette gir et bibelsk feste til hans apofatiske gudsbilde. Det viser en Gud som er uransakelig og ufattelig. Det er en Gud ingen kan beskrive fullt ut eller tittle i kortene. Dette er den grenseløst store Gud: *For fra ham og ved ham og til ham er alle ting.*

Språket har sin egen poesi. Det har et uttrykk som ikke blir det samme når du skifter målføre. Den som skifter språk skifter sinn, er det sagt. Å oversette fra svensk til norsk kan derfor være vanskelig. Særlig gjelder dette poetiske og åndelige tekster. Følgende eksempel mener jeg er betegnende og viktig i vår sammenheng. I norsk oversettelse, se for eksempel *Kristuskransen*, lyder Lönnebo sine ord om *Gudsperlen* slik:

*Du er evig.
Du er nær meg.
Du er lys
og jeg er din.*

Den opprinnelige ordlyden på svensk slik Lönnebo har formulert den er denne:

*Du är gränslös.
Du är nära.
Du är ljus
och jag är din.*

Jeg mener at ved å bruke ordet "evig" i stedet for "gränslös" står oversetteren i fare for miste noen vesentlige betydninger i Lönnebo sitt gudsbilde. Ordet evig på norsk er ikke likt og betyr ikke det samme som ordet gränslös på svensk. På svensk har ordet gränslös følgende betydninger: Oändlig, omåttlig, kolossal, ubegrenset, uten begrensning, uten gräns, vidsträckt, oerhörd, bottenlös, himmelsvid, väldig.

På norsk er evig eller evighet en betegnelse om tid som aldri ender. Evighet brukes ofte i religiøse og filosofisk sammenhenger om et tidsrom uten begynnelse og uten avslutning. Den korrekte eller eksakte betydningen av evig kan være svært vanskelig å få tak i. I det daglige brukes ordet for å beskrive hendelser som tar uventet lang tid, ofte i negativ betydning: For all tid, når noe aldri tar slutt. At Gud er evig betyr da at Gud aldri tar slutt, Gud er bestandig. Mens gränslös er noe litt annet, nemlig veldig, kolossal, uten begrensning, uendelig. Ordene har samtidig også noe felles betydning.

Grunnen til oversettelsen fra gränslös til evig kan være at å være grenseløs har tydelig negative assosiasjoner på norsk (pers comm fra oversetteren). Men Gud er grenseløs i den forstand at han er veldig og kolossal og uten grenser.

Lönnebo kommer stadig tilbake til at det er viktig at vi ikke har en "for liten Gud". Det tror jeg kan være en årsak til han bruker ordet grenseløs. Ordet evig får ikke fram Lönnebo sin intensjon på samme måte.

Vi møter også en grenseløs Gud i måten Lønnebo omtaler *Gudsperlen* på. Han sier om *Gudsperlen i Kristuskransen*:

Det som stod igjen var altså noe som jeg forestilte meg som en stor gyllen perle, et tegn på tilværelsens ytterste verdi og mål, altså Gud. Det avgjørende var skjønne jeg, en fast overbevisning om at Gud finnes og at "det er i ham vi lever, beveger oss og er til" (Apg 17. 28) (Lønnebo 2012,32).

I begrepet grenseløs befinner seg også det ubegripelige:

Å tenke seg at alt skulle være umiddelbart begripelig, er ubegripelig dumt. Og veldig kjedelig. Da finnes det ikke lenger noen hemmeligheter. Og Skaperen ville ikke være klokere enn det han har skapt – en sørgelig tanke. Da er det ikke mye håp (Lønnebo 2012,26).

Lønnebo sier i siste utgave av *Kristuskransen* (Lønnebo 2012) at den første gyldne perlen "representerer" det Uutsigelige, det Uendelige, det Altomfattende, det vi kaller Gud. Så spør han om dette da ikke er det barnsligste man kan tenke seg? Det vi kaller Gud, ligner da ikke en perle, kanskje laget av glass, et par centimeter i diameter? Ingen tror på det? ... Gud ligner bare seg selv og intet annet. Derfor kan det være en fordel å velge et tegn for Gud som er så påfallende ulikt at selv et barn forstår at det er en lek (Lønnebo 2012,23).

Lønnebo siterer Albert Schweitzer som han føler seg nært beslektet med:

Å, jeg snakker alltid om Gud, det er derfor jeg har valgt ordet Respekt, Respekt for livet. Vi kaller Gud værens kilde, det som er verdt vår største respekt. ... Det grunnlaget for etikken jeg snakker om, er universelt, og slik berører vi Det uendelig store, det mer enn menneskelige. Vi lever vårt liv som atomer i Det store livsmysteriet (Lønnebo 2006,107).

Kristus sier: *"Elsk deres fiender og be for dem som forfølger dere, så dere kan være barn av deres Far i himmelen. For han lar sin sol gå opp over onde og gode og lar det regne over dem som gjør rett og dem som gjør urett"*.

Urkirken, sier Lønnebo var omgitt av en liten verden, men av en stor Gud, dagens kirke lever i et tilsynelatende grenseløst stort univers, men tankene våre om Gud synes meg ofte, om enn velmenende, å være små, av og til pinlige små, jeg holder det nesten ikke ut. Men i hjertet av den kristne tradisjonen fins det tilstrekkelig med store tanker som duger for framtiden. ...

Framtidens gode religion er:

- Praktisk, påvirker den måten vi føler, tenker og er mot hverandre
- Holder fast ved tanken på at universet er skjønt og godt, og at Gud er grenseløs, nær og god. De to siste egenskapene er de vanskeligste å uttale på en lidende jord under en himmel med utallige andre verdener.
- Religionens representanter trenger skapende hjerner og varme hjerter, mot og grenseløs barmhjertighet (Lønnebo 2006,185).

iii. "Du er nära"

Hva betyr det at Gud er nær?

Lønnebo sier at Gud har kommet nær i Jesus Kristus. Naturen og hos de fattige som lider er steder hvor Gud har vanskeligst for å skjule sin tilstedeværelse.

Lønnebo sier at vi må nødvendigvis bruke ord, språk når vi snakker om Gud:
For meg er en uoppnåelig – og vakker – drøm å kunne tale om Gud, "Den store hemmeligheten" og "Den uendelige godheten", på et språk som inkluderer alle, enten de er fromme eller ikke, jeg skulle gjerne ha talt et felles menneskelig språk. Vi mennesker har lært oss to "grunnspråk". Vi kan kalle dem "hellig" og "profant". .. De som ble "hellige", jeg tenker på helgener og mystikere, så at virkeligheten dypest sett var en og den samme. Oppsplittingen opphørte, Gud var like nær i kjøkkenet som ved nattverdbordet. ... Siden vi ikke kan forstå Gud kan det noen ganger være riktig å benytte ord om Gud som vi bare ganske dunkelt aner hva betyr. ... For: Når språket er som best, sammenfaller det profane med det hellige (Lønnebo 2012,25).

Alt språk er arvegods og bærer med seg minner fra våre aner. Det religiøse språket er, kanskje mer enn noe annet, bærere av et langt minne. Det er dessuten nødens, gledens og det grensesprengende fornemmelsens språk. Det gode religiøse språk er lett av lengsel og varmt av kjærlighet (Lønnebo 2012,27).

Hva betyr det at Gud er nær? Lønnebo kommer med overraskende svar når han forteller om sin opplevelse i ørkenen. Han gikk seg vill i ørkenen sammen med noen venner og fryktet for sitt liv. Han gikk avsides og våket under stjernen for å vente på morgens gry. Der hadde han to verdifulle opplevelser:

Det første er at i hjertets innerste kammer bor Relasjonen, og den dertil hørende Meningen, oppgaven, kallet. Mennesket er Relasjon og Mening. Den andre var da han søkte fellesskap med de galaksene som ligger nærmest Melkeveien. Han søkte selskap, men uten resultat.

"Det var det ikke-menneskelige som seiret, det som er helt annerledes kom inn i sjelen min. Den grenseløse Tomheten, Mørket, Mål hvor menneske ikke regnes med, Tid der klokken min gjerne kan stoppe, for min tid teller ikke. Og i alt dette en gysning foran det ikke-menneskelige, og i dette En stor ro. Gjennom Ensomheten fikk jeg en anelse om det grenseløse Fellesskapet. Jeg tenker på en velsignelse jeg helt siden ungdomsårene har avsluttet prekener med: "Slik må Guds fred, som overgår all forstand, bevare..."(Fil 4.7) (Lønnebo 2006,60).

Menneske er relasjon. Og meningen som hører til Relasjonen. ... Mennesket er relasjon og mening, men dersom vi våger å gå dypt nok inn i ensomheten, finner vi en åndens relasjon som er dypere enn kroppen og psykens, fordi ånden omfatter alt (Lønnebo 2006,61).

For Lønnebo er det ikke nødvendigvis noen motsetning mellom det nære og det grenseløse, han fortsetter:

Menneske er både Ensomhet og Samhørighet, i ett. ... Ensomheten, så å si sett fra utsiden, er det innerste i mennesket, det helt unike og evige, den er Gud inne i oss, som i tradisjonen har fått ulike navn, for eksempel Gudsgnisten, Sjelen, Gudsilde. Dette er det nærmeste vi klarer å komme bildet av den billedløse, Den Som Er. Ensomheten er dråpen fra havet inne i oss, en dråpe som reflekterer det grenseløse verdenshavet. Gud speiles i dråpen, men vi oppfatter det utenfra først som Intet, en ensomhetens ensomhet, for den er hinsides alle våre vanlige forestillinger, som alltid begrenser, skiller seg fra noe annet. Ensomhetens, dråpens lys, blender oss så vi bare ser mørke. Men Havet ligger

der og puster i Ikke-kunnskapens mørke ... dette mysteriet, det fins hos alle ... vi er dråpen som lengter mot havet ... Du og jeg og alle er Den ensomme, og det fins ingenting på jorden som kan fylle denne vår bunnløse ensomhet. Den er Guds ensomhet hos oss, som bare Gud selv kan fylle, litt i tiden, fullstendig i evigheten. Bare Intet kan fylles av Alt, bare Tomheten rommer Det uendelige (Lønnebo 2006,62).

Her mener jeg Lønnebo nærmer seg med ord å forklare hvordan Gud er nær og fjern på samme tid. Om relasjonen til oss selv og Gud sier Lønnebo:

Du trenger like mye som jeg, endelig å slippe taket overfor det overveldende Store som råder over oss og over og over alt, slukke psykens billedskjerm og nærme deg ditt eget innerste, som er døren til det ytterste. Det som fortsatt ser ut som Ensomhet er likevel dråpen som er havet i deg, som speiler Altet skjult i Ikke-kunnskapens mørke. Denne reisen til oss selv er en oppgave for hele livet... (Lønnebo 2006,64).

iv. "Du er ljus"

Lønnebo bruker lys som et bilde på den hellige Ånd. Ånden gjør oss seende. I følge Lønnebo lyder menneskets spørsmål: Hva er mitt kall? Han svarer selv: Kanskje min innerste lengsel kan fortelle meg det? Kanskje de to, kallet og lengselen er ett? (Lønnebo 2006,69).

For Lønnebo er tilværelsen bundet sammen i en universalisme. Derfor er *og* et vesentligere ord enn *eller*. Han sier: Den som velger "Og", altså foreningen av virkelig ulikhet, snakker med nødvendighet i særegne bilder om Motsetningenes forening, slike som den "gledeløse glede", det "lysende mørket", den "likegyldige lykkens pulserende stillhet", "veier som går", "målet er over alt". Og da er det ikke merkelig at "hjertets røde rose" kan slå ut, det er helt naturlig. Og den som aner hva Nåde er, som en svak duft fra Rosen vi ikke kan se, synes at veien bærer vandreren, og at begynnelsen ikke kan skilles fra slutten. Det er som i himmelen (Lønnebo 2006,71).

På Lønnebo sitt portrett i rekken av forgjengere står det: *Mennesket bør være som en horisont der man ikke ser hvor jorden slutter og himmelen begynner*. Dette sier han er en hyllest til den salige vekslingen mellom hellig og profant. Det er en lovprisning av *Og* (Lønnebo 2006,87).

Det hersker for det kristne menneske en uinnskrenket tro på det vi kaller det transcendent; en absolutt, oversanselig virkelighet, hellighet, evighet, udødelighet, skjønnhet, ærbødighet, kraft. For det modne *Homo religiosus* er dette oversanselige ikke en skygge av den materielle verden. Det åndelige er det mest virkelige. ... Det helliges verden bevarer og helliger den profane, og livets mening er for mennesket å følge de hellige mønstrene.

Gjennom Renselse, Opplysning og Forening kan sjelen gå fra skyggespillet ut i den skinnende solen, men det er ikke en rett veg fra et punkt til et annet, for i tiden lever mennesket både i det hellige og i det profane samtidig, og begge holdninger er legitime (Lønnebo 2006,72).

Kristendommen har en unik plass i religionenes verden med sitt syn på troen og på historiens spesielle rolle, sammen med jødedommen og islam. Korset med lidelsen og forsoningen er plassert i historien, men er samtidig kosmisk, hele menneskets liv tolkes gjennom dette tegnet for liv gjennom døden. *"Lammet var slaktet før tidens begynnelse"*, sier Åp (svensk bibeloversettelse). Hele universet fra evighet til evighet er altså i kristen tro merket med korsets tegn, lidelsen og døden har en skjult mening, en stor trøst for den som kan tro det. Kristus er da ikke bare tidlig, historisk, men også evig og kosmisk. Det er derfor Kierkegaard kan si at en sann kristen skal være samtidig med Kristus, nået er evighetens tidsregning. I de store ritene er dette påtakelig, for eksempel i dåpen og i nattverden, der er det evighetsnået som råder (Lønnebo 2006,80).

Lønnebo sier at Luther i sin toregimentslære la vekt på forbundet mellom de to verdener, hellig og profant, jordisk og himmelsk, fysisk og åndelig, skapelse og frelse. Hos han er de uadskillelig forbundet med hverandre. Med stor lidenskap søkte han i materien, i historien og i menneskenes vanlige liv, etter tegn på det åndelige og det guddommelige, det profane og det sublime sto hverandre nær (Lønnebo 2006,81).

Hva er det åndelige som så mange snakker om, spør en liten gutt Mester Eckhart. Lønnebo lar han svare: Ånden er lyset som reflekteres fra dråpen som er havet som er Guddommen i alt. Ånden, det er Guddommens pust over havet som med det kommer i bevegelse og fører alt med seg mot det fjerne målet. ... *Der mennesket i lydighet går ut av sitt jeg og frigjør seg fra det som er dets eget, der må Gud nødvendigvis nok en gang gå inn i det (Mester Eckhart) (Lønnebo 2006,95).*

v. "Jag er din"

Dette uttrykket kommer som et slags motsetningenes paradoks i Gudsperlens ord. Jeg hører til hos det grenseløse. Det er mulig fordi det grenseløse samtidig er nært.

*I hjertets dyp skimrer dråpen
som er havet i deg
Sverg troskap til det i deg selv
som er større enn du selv.
Når du er deg selv, har du glemt deg selv,
som vandrer blir du båret av den som bærer alt (Lønnebo 2006,91).*

Lønnebo bruker *Hjerte* som bilde flere steder og i flere boktitler: *Det odelade hjärtat, Det visa hjärtat, Hjärtats nycklar, Hjärtats sänger*. Han forteller også at han som barn var opptatt av Jesu ord i Bergprekenen Mat. 5. 8: *Salig er de rene av hjertet, for de skal se Gud*. Han ville gjerne ha et slikt hjerte for å kunne se Gud.

I *Bibelens perler* under overskriften Guds hjerte, sier Lønnebo: Bokens store bilde er Hjertet, symbol for de dypeste og innerste relasjonene, med troen, håpet og kjærligheten som de vakreste. Jeg har gode grunner til å velge dette menneskelige og personlige bildespråket, for hjertet er Bibelens og Kirkens kjennetegn framfor alle andre. Bildet har tre nivåer, et konkret og to symbolske.

"Hjerte" kan bety en konkret pumpe i ulik utførelse og tilstand.

"Hjerte" kan være et psykisk bilde på det innerste i mennesket, dets dypeste relasjoner, følelser og karakterer.

"Hjertet" kan dessuten være et åndelig bilde, som helt har forlatt det konkrete hjertet. Slik sett har til og med Gud et "hjerte", og da viser det til Guds "vesen", "vilje" og "relasjoner", ord som hever seg over seg selv og som, også de, til slutt tier i kontemplativ stillhet overfor det Utsigelige. Bibelens livgivende vann strømmer på dette tredje nivået. Derfor vil jeg i denne boken med henvisning til bibelen frimodig vise bildet "Guds hjerte" på universets uendelige lerret. Jeg tror dette bildet svarer til en "overpersonlig" virkelighet som kan oppleves av enhver som ikke er helt hjerteløse – noe intet menneske er (Lønnebo 2008,14).

Johannes av Korset som Lønnebo viet mye oppmerksomhet i *Religionens fem språk* skriver: *Tro er sjelens forening med Gud*. Lønnebo sier at dette er den eneste udødeligheten, for Gud alene er udødelig, udødeligheten tilhører ikke biologien, men mysteriene. I kirken er udødelighetens urt det hellige korset, det forbannede livets tre som fikk nytt liv ved det sonende blodet, og urtens gode lukt er den guddommelige barmhjertighet. Dåpen, døpefont eller døpegrav, er havet (Lønnebo 2006,116).

Hva er da et menneske, spør Lønnebo. Hvordan kan jeg si at "Jeg er din"? Han svarer: Den udødelighet vi må håpe på er åndelig, som er Guds eksistensform med alle verdener og vesener, de som alltid fins i Den eviges blikk. Der er ingenting forbi eller kommende, siden tiden ikke er. ... "Den første døden", har ikke noe med biologi å gjøre. Fysisk og psykisk er vi jo dødens slaver i og med at vi er tidens ... Det fins ikke noe vi kan forvente vil bestå i det fysiske. ...

Biologisk sett er menneske naturligvis et dyr. Valget gjelder: Er vi noe mer? Er mennesket et meningsfylt mikrokosmos og en del av mineralriket, planteriket, dyreriket og ånderiket? Har mennesket sjel? En samvittighet, en liten del av Den eviges viten? Bærer vi på et "gudsbilde" eller en "gudegnist"? Har vi en ånd som ikke kan bli til jord? Er mennesket på et vis ukrenkelig? Havet, sier Lønnebo er i dråpen, dråpen er din ånd, din sanne væren. Disse fire: Havet, Dråpen, Ånden, Væren er Ett i Motsetningenes hemmelige forening... slik er min tro. Kunnskapen sier ingenting, klokt nok siden den ikke vet (Lønnebo 2006,118).

For å kunne holde fast på det forunderlige at "jeg er din" kommer vi ikke utenom paradoksene. Et slikt uttrykk som Lønnebo bruker er *Den blendende mørkets engel*:

Kontrastene er store i Åndens verden i kirken, synagogen, moskeen, tempelet, lunden, universitetet, dette kan vi ikke rette på eller fjerne. Men vi kan søke det viktigste og det største i tradisjonene våre, og jo dypere, desto nærmere. Og kjærlighet til sannheten i alt. Vi bør søke det største, "Alt", selv om vi et kosmisk perspektiv nærmest er et "Intet", altså Motsetningenes sammenfall, *Coincidentia oppositorum*.

Hvis troen vår først og fremst ligner den romantiske engelen på bildet, som ikke tåler den brutale virkeligheten, blir den selv bare et glansbilde til pynt. Tross all velvilje forkynner den en for liten Gud, ikke den som "troner på Kjerubene" og "hvis tanker ikke er våre tanker". Bare en uendelig stor Gud, som vi nærmer oss med respekt og uro, kan styre i et grenseløst univers (Lønnebo 2006,205).

Lönnebo har holdt gudstjeneste for barn med fødselsskader og sterke funksjonshemninger. Da hendte det at han tenkte: "Hvorfor er Du ikke her?" Underforstått: I makt og herlighet. Og svaret i hjertet mitt ble alltid: "Jeg er her". Underforstått. Jeg er forhindret fra å komme i herlighet, men Jeg er her, skjult. Jeg finnes i hver celle, Jeg sitter i rullestolene. Jeg bor i de barmhjertige hjertene til pårørende og pleiere. Jeg vil være i blikket ditt, Jeg vil at du skal få mitt blikk, det som ser alle som om vi var en eneste. Lönnebo sier at svaret på hvor Gud er i lidelsen er tilliten til at skapelsen er korsmerket.

Han siterer så *Simone Weil: Fra Guds side er ikke skapelsen en utbredelse av hans vesen, men en frasigelse, en tilbaketrekning. .. Gjennom skapelsesakten har han fornektet seg selv, slik Kristus bød oss å fornekte oss selv ... Korset er alt* (Lönnebo 2006,206).

Lönnebo vil gi hjelp til å forstå gudsbildet når det gjelder lidelsens problem. Han sier: ... menneske får i skapelsen Den Hellig Ånd i førstegrødegave... Homo spiritus in spe, som er kallet til stadig tydeligere å avspeile Urbildet fra slekt til slekt, og dermed mer og mer glemme sitt eget lille bilde av seg selv som adskilt fra Den eneste. Menneske har fått en samvittighet. Vi hører an-ropene som kaller på oss til å bli an-svar. Vi øver oss på å dø før vi dør. Men engelen sitter og gråter... så mange offer? Disse utallige lidelsene, disse hjerteskjærende ropene ... Og Gud svarer ikke Det lysende mørkets engel, stillhet hviler over dypene.

Engelen tenker: den Allmektige kan ikke komme, for Han er allerede kommet. Han er forent med alt, Han er ikke noe annet enn Svar som blir tydelig i evigheten. Universets fullkomne skjønnhet er tegnet på Hans nærvær allerede nå. Når den siste høsten er moden, høres endelig Guds stemme: "Det er fullbyrdet. Jeg er midten. Omkrets fins ikke, derfor ikke ensomhet. Rommet fins ikke, derfor ikke fremmedfølelse, Tiden fins ikke, derfor ikke død. Kom for nå er alt klart" (Lönnebo 2006,207).

vi. "Tystnaden"

Lönnebo føler seg nært beslektet med mester Eckhart. Han lar han holde tale: "Med den hellige Augustin sier jeg at det vakreste mennesket kan gjøre for Gud er å tie. Tausheten stiger fram fra den indre rikdommens visdom. Menneske skal være stille og ikke klynke om Gud. ... Havet er Væren og Væren er alt, og det er hinsides alle navn; det er Guddommen selv, som er hinsides Gud, for det som er, er ikke-mangfold og kan derfor ikke gis ord som skiller ting fra hverandre. Dette gjelder for Den ene. Men menneske må også vise seg i mangfold, for ennå er det ikke Enfold; for å forstå hva vi bør si, bør vi tie...

Jeg sier dere mennesket er den skapningen som kan bli bevisst den skimrende dråpen i dypet i hjertet som er havet i deg, og slik finne hvile fra den splittelsens uro som er det Gudselskende menneskes plage. Guddommen er den væren som alltid bor i ditt innerste og som fødes evig; der er sjelens bürgelin (liten borg), der lyser fünkelin (sjelens gnist), der er urgrunnen og urverdensrommet, der er den klare kilden som er uten mangfold, der suser Guddommens åndedrett, der er ikke-jeg i forening mellom det tidlige og evige. Jeg sier til hver enkelt: Sverg troskap til det i deg selv som er større enn deg selv. Sannelig, når du er deg selv, har du glemte deg selv, som vandrer blir du båret av den som bærer alt (Lönnebo 2006,94).

Lønnebo sier at korset er det tegnet som hjelper han å se verdens forskrekkelighet uten helt å bli brent til aske eller forsteinet. Kirken sier han, er lokal og historisk, men samtidig kosmisk og evig, og heri ligger gaven til jordisk universalisme. Dette er tydelig i den unge kirken og hos Paulus, dens første store teolog ... Den kosmiske Kristus er en gave til dette millenniumet. I den åndelige søkingens mangfold er det bra med tilgang på ulike synsvinkler. Dette er ikke relativisme. Som Cusanus tror jeg på Motsetningens forening i den helt andre virkeligheten vi kaller Gud (Lønnebo 2006,183).

Lønnebo mener at akkurat nå er det krise i Vesten. Vi holder på å gi opp tanken om at sannheten kan forenes med helligheten. ... Lønnebo fortsetter med å si at det gjelder å holde ut og han har skrevet *Van Goghs rom* si for å si det samme som Simone Weil sier: *Sjelen må fortsette å elske i tomhet, eller den må i det minste ville elske, om enn bare med en aldri så liten brøkdel av seg selv. ... Men hvis sjelen slutter å elske, synker den allerede her på jorden ned i noe som er nesten likeverdig med helvete* (Lønnebo 2006,184).

Veieskiltet på informasjonstavlen i *Van Goghs rom* med de radikalt ulike budskapene "Intet – Alt" peker i samme retning. Men Lønnebo kan ikke se noen vei, det er kanskje på grunn av det blendende lyset, og informasjonstavlens budskap er virkelig ikke helt krystallklart. "Universet er den brennende busken, den eviges nærvær en kjærlighets flamme". Fins det ikke en avgjørende forskjell mellom alt og intet? Eller fullender de hverandre? Befinner vi oss i veiløst land?

Ved en av gravene står det en kardinal fra den kristne middelalderen. Han ser vennlig på leseren og sier: Dette er som det skal være, for Gud er *Docta ignorantia*. "Gud er midten overlatt, og periferi fins ikke." Forstår du? Leseren rister energisk på hodet. Kardinalen smiler og sier: Kan du tenke deg, det gjør ikke jeg heller, og det er jeg glad for, fordi det man forstår, er i hvert fall ikke Mysteriet. Så sier Lønnebo: Denne mannen som kalles Cusanus, kunne jeg ha kalt min spesielle læremester, blant alle lærere og forbilder. ... Hva er mitt kall? Leseren ser ned i bakken igjen og spør. Hva er mitt kall? (Lønnebo 2006,204).

Dette er avslutningsord av Lønnebo i *Bibelens perler*:

Opplevelsen av Landet der tankene faller til ro, er nok noe som må sies å overgå all forstand. Man kan erfare, men ikke forklare, denne gåtefulle opplevelsen av enhet, der tilværelsenes dype grunn viser seg som kjærlighet, fred og glede. Tiden og rommet har ikke lenger makten, men forsvinner i det evighetens øyeblikk vi kan ane i gudstjenesten og kontemplasjonen. Motsetningene som preger liver, ser ut til å kunne forenes. Dualismen er reell, men ikke det siste, det vi vet er sant, men likevel ikke det dypeste.

Når du etter meditasjonen over perlene sitter i stillhet og ber, kan du ane at verden er gjennomskinnelig. Du kan fornemme et indre lys og en sterk visshet. Dette er virkelig og det sanneste av alt. Men du kan ikke forklare det. Og det er som det skal, det du fornemmer er uutsigelig; den Gud du tilber, den Uutsigelige, er nå nær. ... Mer og mer begynner du å fatte hva Gudsperslens bønn betyr. *Du er evig. Du er nær meg. Du er lys og jeg er din* (Lønnebo 2008,245).

vii. Oppsummerende refleksjon

Jeg har under overskriften Gudsbildet forsøkt å vise det sentrale i det jeg oppfatter som kjernen i hvordan Lönnebo uttrykker hvem Gud er. Dette har jeg gjort ved 5 begreper: "Grenseløs", "nær (meg)", "lys", "jeg er din" og "stillheten".

Disse henger ikke logisk sammen og dette er nettopp poenget i Lönnebo sitt gudsbegrep. Motsetningene oppheves i Gud. Det vil derfor også være mulig å plassere beslektet eller tematisk likt stoff under forskjellige kategorier. Lönnebo er preget av en mystisk tenkning og vil slik jeg tolker han motsette seg kategoriseringer som utelukker sammenheng. Jeg vil komme tilbake til mye av det samme stoffet under gudsrelasjon.

Lönnebo sier selv at "grenseløs" handler om 1. trosartikkel (Gud er uten grenser), "nær" handler om 2. trosartikkel (Gud er nær i Jesus Kristus), "lys" handler om 3. trosartikkel (lys - ild er Den hellige Ånd). Først når du kan istemme dette om Gud kan du si det siste, "jeg er din" (pers kom). "Stillheten" (Tystnad) er tegnet for det dunkle, tomheten. Guds tale er oftest lydløs for vårt ytre øre. I stille nærværende oppmerksomhet kan Gud komme til ordet. Hos Lönnebo er Tomheten, det upersonlige og mørket Guds tomhet i oss som er Gud. Slik er Stillheten Gud i oss.

Gud er ikke human sier Lönnebo, han ligner ikke på oss. Han er ikke som vi. I åpenbaringen har han et ansikt, men i seg selv er Gud absolutt ansiktsløs og utenfor alle definisjoner eller bestemmelser. Han er radikalt skjult og uendelig. Han er det absolutte mysterium, i sitt vesen ukjent. Man kan bare snakke om Gud i symboler.

Et sentralt symbol for Gud hos Lönnebo er hjertet. Han fikk laget en bispestav for Linköping stift med et brennende hjerte i sentrum. En ild flammer opp ut fra hjertet. Den står for kjærlighet og forundring "Forundring åpner hjertets røde rose med blader hvite som lyset". Slik bruker Lönnebo symboler som taler om den Gud det ikke er mulig å definere. Gud finnes i det ubegrensede rommet og dette rommet finnes i alle mennesker. Samtidig bruker Lönnebo havet, fjellet, myrene og ørkenen og sier at dette er steder som hjelper oss til å oppdage at bildet av Gud finnes i oss alle. Vi ser her at også en apofatisk og mystisk teologi er avhengi av symboler. Dette vil jeg komme tilbake til i drøftingen hvor Barry og Lönnebo møtes til samtale om gudsbildet og ÅV.

For Lönnebo er det og viktig med språk om Gud som er ladet med følelser og poesi, framfor et konstruert teologisk språk. Luther var av ulike grunner, kanskje mest personlig og psykologisk, preget av datidens redsel for den skjulte Gud. Lönnebo mener vi må finne tilbake til tilliten og fortrøstningen til den Store Skjulte (Gud) uten å miste den Personlig Åpenbarte (Gud). Vi må spørre hva vil Kristus meg? Slik kommer spiritualiteten før dogmatikken! Kristus begynner alltid med å si: Følg meg. Det vil si: Følg meg inn i det ukjente, så skal du begynne å ane hvem jeg er.

Her ser vi tydelig at Lönnebo ikke forlater et personlig gudsbilde og hvilken vekt han legger på Guds ansikt, korset og Kristus i en personlig relasjon (jeg er din). Selv sier han at han ble født med tiltro til livet. Han har oppdaget etter hvert at menneskene er redd for svakhet, stillhet og for å kjenne seg avhengi. Dette gjør det vanskelig for mennesket å vokse på et indre eller åndelig plan. Her ser vi likhetstrekk med Barry sin oppfatning av nødvendigheten av en god erfaring (av Gud). Bare slik er det mulig å utvikle et personlig gudsforhold. Dette kommer jeg tilbake til i drøftingen.

d. Gudsrelasjon

"... den som färdas mot sitt väsens centrum är på väg mot himmelen belägen nära Guds hjärta. Ibland hör jag avlägset, som över stora vatten, ljudet av ett förunderligt dunkand." (Den gudomliga tragedin 1995 omslaget).

"Först är relationen, nu är relationen, sist är relationen. Kärlek är relation, liv är relation, världensaltet är relation; att vara är relatio Till slut är Relationen" (Lönnebo 2010,197).

i. Innledning

Når jeg nå skal beskrive hvordan Lönnebo tenker seg gudsrelasjonen erfarer jeg noe av den samme problemstilling som når det gjelder gudsbildet. Begrepene flyter inn i hverandre. Det virker nesten som om gudsrelasjonen er gudsbildet og omvendt. Følgene utdrag fra Lönnebo sin kanskje mest leste bok *Veven* mener jeg illustrerer mitt poeng:

"Det du søker er det som søker". Ordene skal ha blitt uttalt første gang av Frans av Assisi – Guds lille fattige – og har dype røtter ned i menneskenes visdom i ulike kulturer. Hvordan gikk det kjære venn med øvelsene dine? ... lyktes du med noe? ... om du mislyktes totalt kan det også være verdifullt. Øvelsene er ikke ment til å skape moralister, derfor er det nødvendig å mislykkes av og til. Den kristne troens hjerte er den flommende og gjenopprettende nåden. Apostelen Paulus er sikker på at Gud utvalgte det "som ingenting var". Det er en vidunderlig tanke. Det du søker etter er det som søker deg. Vi beveger oss tilsynelatende mot Gud, men den som har det riktige perspektivet, ser at det er Gud som beveger seg mot oss. Derfor skal du arbeide og streve som om alt var avhengi av deg og samtidig være lykkelig klar over at det slett ikke er slik. Den som søker deg, søker deg ved hjelp av din søken. ..

Du begynner å ane at det er en Annen som arbeider i deg innenfra. Din oppgave er ikke å hindre dette arbeidet. Passivitet kan være din viktigste aktivitet. Den fremste oppgaven er å være så passiv at du fullt og helt står til disposisjon for det som søker deg (Lönnebo 2003,109).

Vi ser her hvor tett og gjensidig, avhengig av hverandre, Lönnebo sitt gudsbilde og hvordan han tenker om gudsrelasjonen er. Jeg vil i det som følger forsøke å vise hvordan Lönnebo reflekterer når det gjelder gudsrelasjonen. For å tydeliggjøre mitt anliggende vil jeg anvende de samme hovedord til overskrift som under gudsbildet: "Gränslös", "Nära", "Ljus," "Jag är din", "Tystnaden". Slik vil jeg kanskje få muligheten til å utdype gjensidigheten mellom gudsbildet og gudsrelasjon.

Når jeg beskriver Lönnebo sin måte å tenke om Gud på, er det i det store hele ikke veldig annerledes enn hvordan han tenker seg menneskets forhold til Gud. Gudsrelasjonen hviler i Gud. Mennesket er *dypest sett* et bilde av Gud.

ii. "Du är gränslös"

Hvert eneste menneske, uten unntak, er skapt med et vindu mot det guddommelige (Lönnebo 2008,16). Hva betyr dette for menneskets forhold til Gud?

Slik beskriver Lönnebo dette i *Hjärtats nyckler*:

Mennesket er den religiøse primaten. Dette er uavhengig av om det river eller bygger altere, fordi mennesket vet forskjellen på hva som er hellig og hva som er profant. ... Mennesket er det eneste ulykkelige dyr på jorden fordi mennesket tilhører to verdener og føler seg ikke helt hjemme i noen av dem ... Mennesket er absolutt avhengig. I dette alene finner mennesket friheten (Lönnebo 2010,195).

Lönnebo beskriver barnets første smil som et mirakel eller et tegn fra Gud.

"Leendet är barnets andre födelse, fjärilen börjar krypa ur puppan. Leendet är det spontane jaet til Relasjonen, alltings Gyllene kedja. Dette leende är människans främste verk. Det är den vackra dörren till livsmodet" (Lönnebo 2010,55).

"Människan är den leende primaten i en värld av obegriplighet, nöd och död. Hon är den mest relationsskapande, långt bortom familjegrupp och art. Barnets första leenda är hoppet om att dette är sant. Leendet är, ja, det är mottagandet av existensen och förbundet med andra varelser, ett bekräftande av vårt beroende av varandra och en beredskap att bli delaktig i framtiden" (Lönnebo 2010,61).

Som mennesker er vi avhengige. Lydhørhet for at vi er avhengige av hverandre handler om at vi i siste instans er avhengige av Gud. Avhengighet er en grunnleggende egenskap hos den individuelle eksistensen i tid og rom. Vi er avhengig av tyngdekraften og av å få oksygen i neste andedrag. Ekstrem individualisme er ren dårskap (Lönnebo 2010,107).

Det er snakk om *ett* fellesskap, verden er en. Lönnebo lar professor Martin Buber, som han kaller Dag Hammarskjölds venn komme til ordet. Han resiterer *Shema*:

*Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én.
Du skal elske Herren din Gud
av hele ditt hjerte
og av hele din sjel
og av all din makt (5. Mos 6,4-5).*

Så fortsetter Buber å tale:

Det är fråga om *ett* enda, *en*, *ett* sammanhållande, som er ursprunget och målet, *en* jord, *ett* liv, *en* mänsklighet, *ett* mål för vår vandring. I hörsamheten sammansmälter lydnaden och plikten til en enhet som liknar kärleken. Av hela ditt *hjärta*. ... Det Stora hela är brännpunkten, det er hörsamhet mot Alltet, en kärlekens lydnad (Lönnebo 2010,108).

Jeg mener dette er å forstå slik at relasjonen peker på det grenseløse fellesskapet.

Mennesket er ikke skapt til å være alene, men til relasjon, til fellesskap.

Å forsøke å forbinde det empiriske språket med det religiøse språket, tror jeg man kan si er Lönnebo sitt prosjekt.

De fleste grunnleggende vurderinger, sier Lönnebo har sine røtter i det hellige. Han sier at han ikke tror Dostojevskijs ord: "Hvis Gud er død, er alt tillatt", bare er en grandios overdrivelse, ikke i det hele tatt, tenk på hva som har skjedd hittil!! ... Universet utenfor oss og universet inne i oss er begge mirakler, og de speiler hverandre. Universet ligner

kanskje mer på en symfoni enn på en maskin? Er det ikke rimeligere å snakke om et syngende univers, enn et som gnikser og stønner? (Lönnebo 2006,76).

Lönnebo spør: Hva skal mennesket gjøre med sitt liv? Hva er menneskets kall?

Løsningen er en:

"mot Gud hjelper bare Gud" Arthur Lundkvist (Lönnebo 2006,77).

Dette sitatet kan virke kryptisk, men er å forstå slik, tror jeg at mennesket har en grenseløs mulighet til transendens. Det er å gå ut over seg selv. Slik møter Gud Gud.

iii. "Du är nära"

Kristendomens renässans måste enligt min mening bestå i att det andliga upplevs som verklighet och en väg till verlighetens enda källa. Evigheten är lika verklig som tiden. Det är hovudsatsen i denna bok (Lönnebo 1975,236 i *Religionens fem språk*).

Hva betyr dette for Lönnebo? Hvordan er Gud nær i relasjonen? Hva betyr det at evigheten er like virkelig som tiden?

Lönnebo sier at det hersker (for Homo religiosus) en uinnskrenket tro på det vi kaller det transcendent; en absolutt, oversanselig virkelighet, hellighet, evighet, udødelighet, skjønnhet, ærbødighet, kraft. For det modne Homo religiosus er dette oversanselige ikke en skygge av den materielle verden, det åndelige er det mest virkelige. Det hender som hos Platon, at det materielle skildres som en skygge av det virkelige, som er det åndelige. Det helliges verden bevarer og helliger den profane, og livets mening er for mennesket å følge de hellige mønstrene. Gjennom Renselse, Opplysning og Forening kan sjelen gå fra skyggespillet ut i den skinnende solen, men det er ikke en rett veg fra et punkt til et annet, for i tiden lever mennesket både i det hellige og i det profane samtidig, og begge holdninger er legitime.

I den hellige verden er alt allerede ferdig, derfor er det egentlig ikke snakk om noen veg i det hele tatt: *"Når du starter vandringsen er du allerede framme"*. Dette forstår det dypt åndelige menneske mer og mer, og har kanskje alltid visst det. I denne guddommelige nådens verden spiller anstrengelsen ingen rolle og jeget er glemt, derfor trenger vi ikke lenger å beskytte og pynte på det. De store ordene er Forundring, Slippe taket, La skje, Overlate, Tillit, Nåde og Forening.

I den profane verden varer veiens strev hele livet. Å ta livet av jeget i psyke og kropp går ikke, det vil alltid bli igjen en rest. Oppgaven er å rense og opplyse jeget, slik at mennesket kan leve så riktig som mulig og til glede for Gud og menneskene og alt levende, de som kommer etter og jorden. Altså, ifølge denne oppfatningen er vi dømt til to måter å forholde oss på hele livet, men ikke i samme grad og ikke i evighet. Målet er det hellige som er Motsetningenes forening (Lönnebo 2006,72).

Et viktig bibelsted for den korsmerkede verden hos Lönnebo er Åp 13.8. Lönnebo sier at en tradisjonell oversettelse lyder at *Alle jordens innbyggere skal tilbe det ... lammet som er slaktet fra verdens begynnelse*. Han mener at ord som disse tyder på at den unge kristne menigheten mente at universet var korsmerket. Korset er ikke bare et tegn i tiden og historien, men også i evigheten og kosmos, korset er forent med det kosmiske

livets tre. Slik er min tro, sier Lønnebo. Det er til stor lindring for han at korset er et universelt tegn, som innebefatter alt, bare slik kan det være Gud til ære og gi skapningen mening (Lønnebo 2006,197).⁵

Hvordan er *Kristuskransen* et tegn på at Gud er nær?

Relasjonen mellom Jesus og disiplene, sier Lønnebo er som forholdet mellom vintreet og greinene. Dette sier Jesus i sin avskjedstale, i det femtende kapittel i Joh. Tro er ikke å ta stilling til teoretiske spørsmål, tro er liv som forenes (livsförening), slik greinen er føyd inn i stammen. Å være kristen er en måte å leve på. Det er å være sammen med Kristus og med alt som lever, i den virkelige verden. Kirkens sakramenter er tydelige uttrykk for dette. De er innvielser og handlinger som føyer sammen og forener: "*Bli i meg, så blir jeg i dere*" (Joh. 15.4).

Navnet "kirke" kommer av det greske ordet *kyriakos* som betyr å tilhøre Herren (Kristus). Kirkens vesen er å være en *Kristuskrans*. Å bære *Kristuskransen* er, eller bør være, et tegn på fellesskap, omtrent som ringer kan bære bud om en pakt mellom mennesker, eller et flagg er symbol for et land. Kransen står ikke bare for kristne, men for allmennmenneskelige verdier. Når du skaffer deg *Kristuskransen*, tar du en viktig beslutning. Den er tilegnet det umistelige, det som ikke er til salgs, det hellige. Derfor gjør du klokt i å bli stille og tenke etter. Hvis du vil, kan du innvie bønnekransen ved å legge den på alteret i en kirke mens dere feirer gudstjeneste.

Framfor alt bør du unne deg å samtale med din dypeste lengsel. Menneske er lengsel, du er lengsel. Skal du i gang med noe så alvorlig som dette, kan du ikke bare bygge på nysgjerrighet eller tapre forsett, kun på kjærlighet, om enn aldri så tvilende. Kjærlighet er en dyd som bor i viljens innerste rom. Er du klar til å betale prisen? Til å søke med utholdenhet, være åpen for svaret og ydmyk nok til å la deg forme? (Lønnebo 2012, 16).

Vi lever våre korte liv i to nødvendige verdener – i Systemverdenen der politikken, økonomien og byråkratiet bor, og i Livsverdenen, med våre følelser, drømmer, tro, håp og kjærlighet, fødsel og død. Vi trenger begge, men kransen er bunden for bruk i Livsverdenen. Jeg vil leve rett, slik at jeg kan dø fred. Jeg vil bli funnet, inkludert, fornyet og styrket av Guds hellige Ånd som puster i universet. Kransen er bønn og meditasjon i kristen tradisjon – åpen mot alle mennesker av god vilje (Lønnebo 2012,10).

iv. "Du är ljus"

Mysteriet är: Du vilar hele tiden i Guds famn (Lønnebo 2010,221).

Lyset hos Lønnebo er ofte, mener jeg bildet på at Guds Ånd alltid hviler over menneskene og jorden. Dette kan ikke forstås, men kan erfares.

⁵ Åp 13.8 er tydeligvis et vanskelig skriftsted å oversette. Det norske bibelselskapets oversettelse fra 2011 knytter ikke uttrykkene sammen på samme måte: *Og alle som bor på jorden, skal tilbe dyret, hver den som fra verdens grunnvoll ble lagt, ikke har fått sitt navn skrevet i livets bok hos Lammet som ble slaktet*

Lönnebo vil vie erfaringens språk betydelig oppmerksomhet. Han bruker stor plass på dette i *Religionens fem språk* (120 sider) og begrunner det med at dette er forsømt i vår sammenheng. Erfaring er derfor en meget sentral dimensjon i gudsrelasjonen slik Lönnebo hevder.

De personlige erfaringenes mennesker, sier Lönnebo er i spesiell grad profeter, karismatikere og mystikere. Han har valgt som prototype for det personlige erfaringspråket den introverte mystiker med dens konsentrasjon på grunnmønstrerensenselse og opplysning. Mystikeren er i eminent grad konsentrert om den indre opplevelse. Mystikerens betydning i religionens verden er svært stor. De sier at deres erfaring ytterst sett er ubeskrivbar.

Men ofte finnes det motsigelsesfulle beskrivninger om de store opplevelsene mystikerne har hatt. Gjennom symboler og antydninger vil de forsøke å løfte leseren ut over det empiriske språket mot et indre "skådande", en indre skuen. Det finnes ingen god definisjon av mystikk som man kan enest om. Lönnebo sier at mystikk i vår sammenheng kan defineres som *direkte erfaring av Gud eller det guddommelige eller det absolutte* (Lönnebo 1975,34).

Når det gjelder mystiske erfaringer er Lönnebo opptatt av hvordan disse virker hos mottakeren når det gjelder oppbyggingen av et grunnmønster i forhold til forandring av dette. Han mener at de to mest dominerende momentene i den mystiske opplevelsen hos en person som fører til et nytt grunnmønster er *renselse og opplysning*. Dypest sett er renselse og opplysning to sider av samme sak. De har samme funksjon. De skal skape et nytt grunnmønster og være en bro fra profan til religiøs eksistens. De er et middel for å skape det religiøse grunnmønsteret som er målet for renselse og opplysning.

Det er viktig å forstå, sier Lönnebo at renselse og opplysning ikke er eksklusive fenomener. I vid mening kan disse oppfattes allment menneskelige. Men hos mystikeren oppleves dette på en spesiell måte. Det handler om to faktorer. Dels ved det *tradisjonsmønster* som mystikeren tolker sine opplevelser gjennom. Dessuten med den *sensibilitet* som mystikeren registrerer sine erfaringer. Det er rimelig å anta at renselsens formål er å øke mottageligheten for nye inntrykk. De gamle tolkningsmønstrene brytes ned. Dermed er muligheten større for at en ny radikal tolkning av fenomenet kan skje (Lönnebo 1975,38).

Lönnebo hevder at Dag Hammarskjöld og Albert Schweitzer er to man kan kalle mystikere, i det minste har de klare mystiske trekk. De viser på hver sin måte dette grunnmønsteret hvor livsprosessen deres er preget av renselse og opplysning. Hos dem begge finnes en opplevelse av noe omfattende som kommer utenifra som radikalt forandrer deres syn på tilværelsen. Et nytt grunnmønster trer fram. En "ny" personlighet oppstår med større modning. De er på veg mot sine egne maksima i innsikt og menneskelighet. Mystikk hos disse to blir et mer alminnelig begrep som viser seg å være anvendelig som noe allment menneskelig. Lengselen etter enhet, enkelhet og stillhet er viktige verdier (Lönnebo 1975,40).

v. "Jag är din"

Lönnebo uttrykker hva det betyr at mennesket står i et forhold til Gud ved å beskrive *Jegperlen* i *Kristuskransen*. Her tydeliggjøres hva det menes med at: *Jag är din*.

Den perlemorskinnende *Jegperlen*, tro som medlidelse og medglede, på menneske som ikon, *eikon*. Riktignok er det ekte bildet av oss mennesker malt på forgjengelig materiale, sprukket og sotete, men likevel: vi er bildet av Bildet. (Lønnebo 2012,36).

Denne perlen er av perlemor, som speiler lyset, den er bildet på meg selv, slik Gud ser meg, hele meg og min dypeste vilje. I tidens mørke speiler denne perlen det Uskapt himmelske lyset. Jeg erfarer at min sanne identitet er skjult i troens mysterium. Jeg, et menneske, en ubetydelighet i kosmos, dette intet, er gjennomlyst av det som er Alt. Uendeligheten har rørt ved min endelighet. Dette er hemmelighetenes Hemmelighet. Dette er menneske som perle. Dette er menneskets høyhet og verdighet. Det som er Guds evige vilje med meg, kan uvitenhet og ufullkommenhet og synd skjule, men ikke utrydde. Takk Gud, for at din Uendelighet også speiles av i det som er lite og ubetydelig: O Barmhjertighet, o Skjønnhet, o Evighet (Lønnebo 2012,61).

Og videre om *Jegperlen*:

Det som hindrer oss skadede jordboere aller mest i å nå fram til en bevissthet om Allnærværet, er antakelig bevisstheten om oss selv. Vi ser ofte på oss selv som motsetningen til Allnærværet. Vi er Særnærværet. Vi er isolerte jeg, redde, frosne og sultne på ømhet. ... Derfor ville jeg at kransens minste perle – som sammen med den gylne også er den vakreste – skulle være bilde på den bedende. ... Den måtte være av perlemor, for gjenskinnet skyld. ..

Den sier: Du menneske er en skapning som krysser grenser. Du gjenspeiler det uendelige og Den uendelige. Derfor er du uendelig verdifull. Slutt å forakte deg selv. Se på deg selv med kjærlighet. Du er en perle blant andre perler. Møt alle med respekt, også deg selv. Du har rett til å leve med livslyst og livsmot, i kjærlighet og ansvar (Lønnebo 2012,33).

Van Goghs rom handler om menneskets modning. Om sjelens vandring gjennom tiden til evigheten. Boken fører leseren inn i eksistensens rom. Boka kan leses som Lønnebo sitt åndelige testamente (Lønnebo sitert i *Lars blogg* mai 2005 fra Lia gård og i Thomas Lerner 2007,131 *Universums ødmjuke tjånare*). Hensikten med boka er å hjelpe vandreren med å oppdage sin egen virkelighet.

Å spørre hvem jeg er, er begynnelsen til svaret på alt. *Er* kommer før *bør*. Jeg er ikke en ideolog, sier Lønnebo som forkynner tilsynekomsten av Det nye mennesket, de sporene er forferdelige. Jeg vil være en jordmor som sier: Kjenn deg selv, legg merke til riene, er det ikke snart på tide? Kroppen bærer på et Indre menneske som er deg selv, og som er mye vakrere enn du tror, og vet mer enn du aner. Lytt til uroen og lengselen, de som prøver å tolke budskapet, blottlegg varsomt det samvittigheten vet. Og ditt skrøpelige ytre duger, du trenger ikke skamme deg, du er et hellig kar for Guds nærvær i verden. Du er enda mer såret, forhindret, kuert og redd enn du tror, men ikke livstruende. Hvis du får god jordsmonn og kjærlig pleie, vil du blomstre og lukte godt... Menneskets verdi kan ikke sidestilles med dets prestasjoner. Når jeg derfor skriver om Menneskets spørsmål: Hva er mitt kall?, utelukker det ingen (Lønnebo 2006,13).

Lønnebo snakker om ikonet som et tegn på hvem et menneske er.

... ikonet, identitetens tegn, målets symbol, det helliges tegn, bildet som gjengir ditt hemmelige ansikt og Det Som Alltid Er Mer. Det skal hjelpe deg med å kjenne igjen deg

selv, slekten din og din innerste hemmelighet, den du til syvende og sist ligner... ditt sanne bilde er kanskje alles bilde selv om du ikke tror det ennå, og at dette ikke er en trussel mot din identitet, men et fantastisk løfte gitt av Den Som Er Alt I Alle. Din sanne identitet hører til i Væren. Men for tiden er kanskje Bildet hos oss ganske så sotet, og trenger en grundig rengjøring (Lønnebo 2006,14).

Hva er et menneske? Hvem er et menneske? spør Lønnebo og sier: Usynlig ved hvert veivalg fins Spørsmålet, innsiktens tegn, som er Menneskets spørsmål: Hva er mitt kall? Nåtidsmennesket kan være skeptisk til det, men jeg tror at det i dypet av hver sjel fins en anelse om et an-rop fra Noe og Noen. Viljen til mening er vår innerste drivkraft på randen av Intet. Du har et oppdrag å utrette i løpet av din tid på jorden. Det er forskjellig for hver og en, og verdien måles ikke etter makt og ære, men etter trofasthet og kjærlighet. Når du har fullført det lille du kan, får du fred. Menneskets spørsmål er et tre med fem grener: Hva er sant? Hva er skjønt? Hva er rett? Hva er godt? Hva er hellig? ... I sitt nølende, uvitende og forvirrede an-svar til dette evige og fullstendige an-rop aner menneske meningen med sitt korte liv (Lønnebo 2006,15).

Lønnebo beskriver perlene i *Kristuskransen* som et middel til kontakt med Gud og sier: *Ta på perlene i kransen slik du kjærlig berører et barn, en fuglunge eller brødet i den hellige nattverden – og du vil merke at hendene dine blir varme og varsomme. Du kjenner at de rører ved noe som er større enn deg selv. Tro er ikke å forstå seg på Gud, det er det ingen som kan. Tro er å bli stadig mer forent med Gud, og det kan vi, det er vi skapt til. Et lite barn forstår ikke det mamma sier, men kan likevel hvile trygt i fanget hennes. Slik er det med Gud* (Lønnebo 2012,11).

vi. "Tystnaden"

I det Stora hela är värden redan frälst (Lønnebo 2010,196).

Forsoningen i evolusjonen kalles av Lønnebo for *Mors mystica*.

Det ytterste spørsmålet er døden, og den fortvilelsen og tomheten den gir oss. Vi i moderniteten har vent oss til å se på fødselen som noe svært meningsfullt, men døden som helt meningsløs, noe som er en merkelig betraktningssmåte, for fødsel og død henger jo åpenbart sammen. Vi bør nok prøve å fordele glede og sorgen bedre.

Det "ytterste" svaret på spørsmålet om meningen med den kosmiske dødsdansen er *Mors mystica*, Den hemmelighetsfulle døden. Selv om *Mors mystica* er en av de store religionenes mest sentrale tanker, er den lite kjent og kanskje også vanskeligst å oppdage, og dermed trøster den ikke mange i denne dødens dal. Og mange, ja, de fleste av oss, tenker ikke gjerne på døden, og så må vi vandre videre mot natten i stor uro. Den er kanskje minst skjult i den kristne troen, ja, den er nesten åpenbar, for korset er jo Kirkens kjennetegn og det er også *Mors mysticas* tegn. *Mors mystica* er Kristi vei, og dermed en bevegelse i Gud. Den er det dødelige menneskets vei, den er hemmeligheten i bekjennelsen og i sakramentene, den er Fader Vår, den er Kirkens vesen, den er Universets åndelige vei. ...

Mors mystica er Homo spiritus sin vei. Det "gamle menneske" skal dø, og det "nye menneske" skal fødes. *Mors mystica* er modningens vei, lev slik at du dør før du dør, da bryter du den legemlige dødens brodd.

Åndelig sett utvikler vi oss på samme måte som sommerfuglen. *Mors mystica* er et mål, ikke bare for kristne, ikke i det hele tatt, den er menneskets vei og kanskje er den også veien for galakser og blåveis og for De to veldige: Tiden og Rommet.

... Det virker på meg som om skapelsen og dens utvikling kan være en bevegelse fra Intet til Materie, fra Materie til Liv, gjennom Liv til Psyke, gjennom Psyke til Ånd, gjennom Ånd til Fullbyrdelse, det aner meg at skapelsen er Guds messe, hvor Gud er den som ofrer, offeret og nattverd gjesten, inkluderer avslutningsordene: *Missa ite est*. Nå er universets reise fullbyrdet

Lønnebo siterer Gal 2.20 som handler om jegets død. Dette er bildet for det hellige korset, den stedfortredende lidelsen og forsoningens mysterium. Fra det moderne isolerte jeget til medlidelse og medfølelse. Et bilde for Kristi etterfølgelse. *Mors mystica* er i teologien et begrep for jegets død. Først og fremst, men ikke bare, tolket som selvopptatthets død, når menneske finner seg selv ved å lære seg å si du og vi. Et annet lignende bilde er hvetekornet som faller i jorden og dør. Bare slik kan kornet bære frukt og bli til det som det var tenkt å være.

Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Hvis ikke hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene kornet. Men hvis det dør, bærer det rik frukt (Joh 12.24)
(Lønnebo 2006,196-197).

Mors mystica er i den kristne tradisjon et bilde på det hellige korset og den stedfortredende lidelse og forsoningens mysterium. *Mors mystica* er gjennom sin vandring fra det moderne isolerte jeget, et bilde for medfølelse, framfor alt medlidelse som er den mest behøvde av alle dufter på jorden når det lir mot vår kultur sin høst. I kirken er dette et bilde på Kristi etterfølgelse. Universet er en åndelig vekstforedlingsanstalt: Fra intet til materie, til biologisk liv, til åndelig liv, til den usigelige virkelighet der *Unio mystica*, som betyr *Den hemmelighetsfulle forening* blomstrer. *Unio mystica* er slik bildet for sluttmålet for alt og alle, der Gud blir alt, overalt (1 Kor 15,28) (Lønnebo 2013,268).

Lønnebo sier at menneske er den eneste primat som vet at det skal dø og kan i blant finne fred på tross av dette. Innsikten om dødens mysterium er et tegn for den følelse som kalles visdom. Den vise er et menneske som ikke bare ser sitt lys, men også sin skygge og som begynner å forstå at til og med det som bryter ned på et skjult vis kan stå i livets tjeneste.

... *Mors mystica* handler først og fremst om egoismens død før kroppens død. Lykkelig er den som er død før døden. Menneskets åndelige utvikling er å forlate det lukkede (det slutna) og gå ut i det åpne.

I religionens verden betegner den mystiske døden og lignende begrep også det å dø bort fra alt som skiller sjelen fra Gud og det evige. Det mysterium som blir beskrevet i ulike bilder – døden, natten, modning, visdom, gjennombrudd, omvendelse, helliggjørelse, guds fødsel i sjelen – er menneskets vandring fra det stengte jeget til det store fellesskapet. ... Det som her skjer i menneskesjelen, har sitt motstykke i en større hendelse, i siste forstand handler dette om det universelle og evige, hvor *mors mystica* er tegn på hvordan det Store hele fremtrer.

Mors mystica første bolig er det etiske. Kunsten å dø er å leve rett og ikke være slave av sitt ego. De som får nåde til å gjøre verden mer beboelig og stole på det Store hele kan dø i fred.

Den andre rom er de religiøse seremoniene hvor menneske føres inn i mysteriet som påvirker sjelen. Dåpen er å dø og oppstå med Kristus. Julen er en øvelse i det å bli som et barn. Fasten og påsken er en modningens øvelse i overgivelse, tålmodighet i lidelsen, døden og oppstandelsen. Paulus skriver til menigheten i Kollosai: Dere har jo dødd og lever et usynlig liv sammen med Kristus hos Gud (Kol 3.3). Og til menigheten i Galatia: Jeg lever ikke lenger selv, men det er Kristus som lever i meg (Gal 2.20).

Mors mystica sitt tredje rom er meditasjonen. Hvor menneske følelsesmessig og intellektuelt grunner over eksistensens hemmeligheter og i bønn fremstiller sin lengsel og sitt håp og i sin forbønn omsorg for alt levende.

Det fjerde rom er kontemplasjonen der det store Hele stadig finnes i sentrum. Nå er *Mors mystica* en tolkning av kosmos. Dette er gestaltet på forskjellig vis i kulturene. I kristendommen finnes den i hvordan Guddommen er beskrevet: I treenighetstanken, i det å bli menneske, i forløsningen og oppstandelsen. Her forgår et kontinuerlig givende og mottaende. Eller så sees kosmos som en gestaltning av de guddommelige energiene, i en stadig død til liv. Verdener forvandles uopphørlig, dør og oppstår. Vår kropp består av stjernestoff som vi gir videre til nye liv. Her kles *Mors mystica* i velkjente klær som naturlover, kretsløp, høst og vinter, vår og sommer, puppe og sommerfugl, såkorn og aks. Jorden og stjernene underviser objektivt om det som formes av *Mors mystica*. Til slike saklige lærere bør menneske lytte for å få et klokt hjerte. Vær ikke redd. Døden har øvd fra tidens begynnelse og kan sin sak. Døden skal frelse livet. (Lønnebo 2010,182ff)

Lønnebo snakker om "Gryningen": *Unio mystica* - Den hemmelighetsfulle foreningen. Bildet for enden og målet for alt og alle.

Men når alt er underlagt ham, skal også Sønnen selv underordne seg Gud, som har lagt alt under ham, og Gud skal være alt i alle (1. Kor 15.28)

Unio mystica betyr den hemmelighetsfulle forening. Den er et tegn for den visdom som vil tjene enheten. Virkeligheten er ikke død materie som arven fra 1900 – tallet kan tilsi. *Unio mystica* kalles tingen i seg selv, væren, Mysteriet eller Gud. Våg å håpe! Våg å elske! Våg å oppmuntre! Mennesket er mer enn en tilfeldig opphoping av materie, Menneske er levende. Universet er for vakkert til å være meningsløst og for levende til å være dødt. ... Menneske er den religiøse primaten. Dette uavhengig om det bygger eller river altere, fordi det kjenner forskjellen mellom profant og hellig. Mennesket tror på eller forneker transcendenten, men i begge tilfeller har menneske en samvittighet. Det er det eneste ulykkelige dyr på jorden, selv om det har alt det trenger fysisk og biologisk. Det er fordi menneske tilhører to verdener og har ikke full del i noen av dem.

Unio mystica kalles visdom fordi dens formål er å forene og hele. *Unio mystica* vil forene, ikke med materien, historien og i fenomenenes verden, men dens hensikt er forening med denne verdens kilde som vår tradisjon ofte kaller Gud (Lønnebo 2010,195).

Følgende bibelsitatet er viktig for Lønnebo og sentralt i denne sammenheng:

Og vi, som uten slør for ansiktet ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til dette bildet, fra herlighet til herlighet, og dette skjer ved Herrens Ånd (2. Kor. 3.18).

vii. Oppsummerende refleksjon

Det finnes mye likt i dypet, i blant kalt mystikken, av de store tradisjonene. Schweitzer sitt motto "ærefrykt for livet" er et eksempel på dette. Likheten er særlig tydelig i spørsmålet om *Homo spiritus*: Hvem er det som er bærere av gode verdier? Hva er et godt menneske og hvordan man blir det? Det åndelige mennesket er ikke bare lokalt, men også universelt. Dette er også Lønnebo sitt synspunkt.

Lønnebo har lært mye om relasjonen og etikk hos sin alvorlig utviklingshemmede sønn Jonas. Han ble og forblir Lønnebo sin beste lærer i hva det er å være menneske. Dette gjør han uten ord og derfor har Lønnebo også til slutt måttet tie. Ordene er kun brukbare i utmarken eller i ytterkanten av virkeligheten hvor de tydelige begrepene bor.

Poenget med dette mener jeg er at relasjonen hos Lønnebo ikke er avhengig av verbale uttrykk. Relasjonen er i Begynnelsen og i Slutten. Derfor er avhengighet frihetens hemmelighet. Spedbarnets første smil er ja til livet, til relasjonens eksistens. Mennesket er ikke et sær-nærvær. Tro er livs-forening med Gud. *Kristuskransen* er laget for fellesskap, kontakt og relasjon. "Jeg er din", jeg hviler i Guds favn. Gud er en og verden er en.

Det som hindrer mennesket mest i å nå fram til en bevissthet om Allnærværet er bevisstheten om seg selv. Vi ser ofte på oss selv som motsetningen til Allnærværet. Vi er isolerte jeg, redde, frosne og sultne på ømhet. I dette har Barry og Lønnebo en møteplass, relasjonen som det grunnleggende menneskelige i forhold til Gud. Relasjon er et "være eller ikke være", men samtidig fundamentalt vanskelig.

Jeg har forsøkt å analysere og tydeliggjøre *gudsbildet* og *gudsrelasjonen* hos Lønnebo. Dette har jeg gjort ved mange sitater som jeg mener er saksvarende for å belyse den tette sammenhengen eller enheten det er mellom disse.

Ved å bruke ordene fra *Gudsperlen* og begrepet *tystnad* har jeg villet få fram det jeg vil kalle Lønnebo sin "enhetsmystikk". Denne mystikken blir eksemplifisert ved begrepene *mors mystica* og *unio mystica*. Gjennom å fokusere disse radikale og mystiske begrepene setter Lønnebo et annet perspektiv på bearbeiding av troserfaring enn Barry gjør. Her tydeliggjøres en forskjell på de to. Lønnebo snakker om døden før døden mens Barry sitt fokus er kontemplasjon i aksjonen. Dette vil jeg videreutvikle i drøftingen. Her er en betydelig forskjell i fokus. Hva gudsbildet betyr når troserfaring skal bearbeides ser vi også tydeligere her. Dette er mitt tema for oppgaven og vil bli drøftet til slutt.

e. Bearbeiding av troserfaring

*"Du ser din storhet genom ditt elände
Tro är fritt fall.*

*Kärlek är att stå stadig på ingenting.
Friden finns i virvelens mitt.
Gud bor där han blir insläppt, ty han är redan där”
(Det odelade hjärtat. Symposium på månen med jorden i fokus (Lönnebo 1993,29).*

Vattnet forenar oss med alt levande (Lönnebo 2010,40).

Vi behöver hjärtats nycklar för att befria vår känsla och viga den med förnuftet (Lönnebo 2010, 38).

i. Innledning

Jeg er nå kommet til hvordan Lönnebo bearbeider troserfaring. Det vil si hvordan han tar på alvor og forholder seg til erfaring av Gud. Jeg vil først gi et konkret eksempel på hvordan han gir råd og deretter grundig behandle *Kristuskransen* for å vise hvordan denne brukes.

Kristuskransen er etter min mening svært sentral i Lönnebo sin tenkning. Den viser et genialt grep og er samtidig både pedagogikk, troslære, lek og mystikk på en gang. Dette er bearbeiding av troserfaring. Så vil jeg se på *kult* og *handling* som bearbeiding av troserfaring. Til sist vil jeg forsøke å summere opp Lönnebo sin mystiske teologi ved bruke elementer fra Ekströms mystikk som jeg mener Lönnebo i stor grad deler. Jeg vil avslutte med Lönnebo sine egne mystiske opplevelser som jeg oppfatter som et viktig utgangspunkt for Lönnebo sin utvikling og avgjørende for hans teologi og livstolkning.

Lönnebo sine mystiske opplevelser er erfaring. Innholdet i hans gudsbilde er hentet og definert ut fra erfaring. Spiritualiteten kommer før dogmatikken. Dette har i så fall også betydning med tanke på ÅV hos Lönnebo (se drøfting av erfaring i siste del av oppgaven). Kristus sa først til disiplene: Følg meg!

Hvordan kan et menneske komme videre i sin tro på Gud? Arne Reberg ber om forslag til hva slags posisjon man bør innta for å finne fram. Lönnebo svarer:

*Jag rekommenderar två vägar, etikens og mystikens väg. Pröv båda. På etikens mödosamma vandring föreslår jag att du varje morgon frågar dig vad människorna vil att du skal göra for dem i dag. Sedan försöker du göra det. Och tillvaron börjar förvandlas, jag försäkrar. Mystikens väg kan lämpligen beträdas med att du ett tiotal gånger om dagen ber: Alla mine ord og tankar, Jesus, låt dem glädja dig. Den bönen lärde jag av min pappa. Jag såg att just den bönen präglat honom. Jag har använt den på mina fjällvandringar. Lätt att vandra till, utsikten blir skönare och jag har en osynlig vän vid min sida.
(Reberg *Min andliga resa* 2002,25).*

Jeg synes her at Lönnebo gir en klar retning på hvordan troserfaring kan utvikles. Han peker på handling som han kaller etikens veg og på bønne som han kaller mystikkens veg. Lönnebo bruker vennebegrepet om gudsforholdet kombinert med å se etter nestens behov. Dette kan likne på Barry.

ii. Kristuskransen som bearbeiding av troserfaring

Lønnebo sier om *Kristuskransen*:

Den er *øvelse i livsmot, livslyst, selvbesinnelse og i å leve nær Gud* (Lønnebo 2012,3). Den er *18 perler som synger i tolvstemt kor: "Din ensomhet har strender inn mot lyset". Den er blitt så etterspurt fordi vi er alle ensomme. Vi lengter etter lyset*" (Lønnebo 2012,9).

Lønnebo sier om den reviderte utgaven av *Kristuskransen* at denne utgaven er en ny bok. Den er et av hans grunngrep. Kransen er til stor hjelp og trøst for han selv når det gjelder bønn og meditasjon, når det gjelder bearbeiding av troserfaring. Den er utbredt og den utlegger Lønnebo sin teologi. Filosofien er etter min mening genial og enestående. Når Lønnebo i 2008 kommer med en revisjon som han kaller en ny bok vil denne etter min vurdering være en essens av hva han står for. Det meste er nå meditasjon, ikke instruksjon (Lønnebo 2012,13).

Lønnebo sier at *Kristuskransen* på armen eller i lomma er et hemmelig tegn på at vi ikke har gitt opp. Den er ikke påståelig. Den sier ikke til andre: Du duger ikke. Den er bare for hånden dersom noen vil prøve. I en tid med påståelig skråsikkerhet – som er usikkerhet – virker hensynsfull ydmykhet tiltrekkende på mange. *Kristuskransen* sier: Hvis du vil kan du prøve meg. Vi kan leve våre korte liv med dette tegnet for vår tro på evighetens verden – i en tid og kultur som sjelden er fiendtlig innstilt til kristen tro, men som nesten har glemt at den finnes (Lønnebo 2012,9).

Jeg forstår det slik at *Kristuskransen*, perlene på en snor, er relasjon. Den er en fysisk måte å gi mulighet for en link mellom mennesket og Gud. Den er til å berøre. Den er håndgripelig, et håndterbart og enkelt tegn på det som ikke kan uttrykkes fullt ut, men som ved berøring og enkle ord allikevel er innenfor rekkevidde.

Lønnebo er opptatt av å gi menneskene trygghet og sier: Trygghet er et usikkert ord. Det vi vet med noenlunde sikkerhet er at vårt århundre stadig blir mer usikkert. Ettersom vi mennesker søker trygghet er dette et sorgens budskap. Altfor mange kommer til å bli plaget av uro og angst. Når prognosemakerne forsøker å spå 50 år fram i tiden, blir superdatamaskinene forvirret. Kurvene peker i ulike retninger. Tenker vi i tillegg på at det eneste vi med sikkerhet eier er luften vi nettopp pustet inn i våre lunger, da er trygghet et usikkert ord. For i neste åndedrag har vi ingen garanti. Dette er en beskrivelse, sier Lønnebo av menneskets vilkår, ingen dyster dommedags profeti. Vi går alltid baklengs inn i fremtiden. ...

Mennesket trenger derfor vitalitet mer enn trygghet. Lykkelige er de som har et livsmot så sterkt at de kan leve i usikkerhet og likevel bevare livslysten. Det er slike mennesker framtiden trenger. Livsmot er trygghet. Mennesker med livsmot er nesten usårbare. Det de eier bærer de i sitt indre. Derfor kan de ikke bli bestjålet. De kan elske, ta ansvar og være til glede for alt som lever. De våger å være seg selv og ser sin begrensning. ...

Kan noen perler av tre, glass eller perlemor styrke livsmot og livslyst og øke kjærligheten og ansvaret i verden? Hvorfor ikke?, sier Lønnebo. De som bruker perlene kan få hjelp til å lage sin egen livbøye gjennom måten de tenker, føler og handler på. *Kristuskransen* beskriver den kristne pilegrimsveien, dens ulike herberger og målet for vandringsen (Lønnebo 2012,18).

Selvfølgelig er det barnslig med perlekranser, sier Lönnebo, og ytterst gammeldags. Jeg vet ikke om det er laget noen siden *Rosenkransen*. Den ble til her i Vest, i middelalderen som et slags katolsk motstykke til Jesusbønnens tause bånd med knuter av ull i de ortodokse kirkene i Øst. For ikke å snakke om de kransene og symbolene som er blitt formet i de andre verdensreligionene og er blitt brukt i mange tusen år som en påminnelse om bønn (Lönnebo 2012,21).

Å bruke en perlekrans, sier Lönnebo er å utføre et kroppslig ritual. Det er å be og meditere både med øynene og med følelsene. Det er å gå inn i en ordning som gjentas gang etter gang til den blir ett med vår måte å se, kjenne, tenke og handle på. Mennesket er jo et vanevesen i likhet med alt som lever. Lönnebo mener det er en sammenheng mellom livsmot og riter. Ritene overbeviser oss om at det finnes en god orden, selv i kaos. Ritene er kroppslige og mer totale, de berører hele mennesket. *Kristuskransen* er en tolkning av verden, den hjelper oss å holde sinnet samlet (Lönnebo 2012,22).

Kristuskransen er økumenisk sier Lönnebo. Den er en inderlig bønn om enhet i kirken og menneskeheten, med fred med alt som lever og med den fruktbare, vakre jorden. Den er en vandring inn i den kristne mystikkens brennende hjerte, der mennesker formes mer og mer ut fra sin dypeste kjærlighet. Av dette følger en himmelstormende påstand. Den som elsker Herren Gud av hele sitt hjerte og hele sin sjel og med all sin kraft, vil bli mer og mer lik sin kjærlighet (Matt 22.37-39, 5 Mos 6.5, Matt 5.48). Kransen hjelper meg hver dag til å gå i Kristi velsignede forspor.

... Kransen er en øvelse i å leve nær Gud. Dette er så djervt og overveldende at fingrene som skal skrive ordene, nøler. De vet at dette betyr å forsøke å nærme seg tilværelsens fullendelse. ... Slik sett er *Kristuskransen* en kosmisk krans. .. Kransen er redskap for frigjøring. Den vil føre meg fra fangenskapet i mitt overflate-jeg, som er verdens vanligste fengsel, ettersom vi ofte tror vi blir frie ved å forsterke fengselets murer, nemlig vår egoisme. Den er praktisk trening i å leve i vennskap med hele naturen (Lönnebo 2012,30).

Kransen forutsetter den sakramentale etterfølgelsen sier Lönnebo. I sakramentene følger vi Kristus til det siste, like til døden på korset og oppstandelsen den tredje dagen. Hos Paulus er denne tankegangen helt gjennomført. Den senere sakramenteologien og mystikken har neppe tilført noe prinsipielt nytt. Den kristne dør og står opp og lever med og i den herliggjorte Kristus gjennom dåpen og nattverden. Se for eksempel Rom 6. 1-14; Gal 3.27; Kol 2.12-15; 3.1-17; Ef 4.7-24 (Lönnebo 2012,118).

Den formen for etterfølgelse som ligger dypest i *Kristuskransen*, den som er målet med den, er den *mystiske*. Dette ordet står for den usynlige indre enheten mellom den kristne og Kristus. "*Deres liv er skjult med Kristus i Gud*" (Kol 3.3). Gjennom mystisk lesing av *Kristuskransen* er den kristnes hjerte allerede i himmelen. Dette er kontemplasjon (Lönnebo 2012,119).

Jeg har tydeliggjort følgende når det gjelder *Kristuskransen*:

1. *Kristuskransen* er en essens og et grunngrep når det gjelder hvordan Lönnebo tenker seg bearbeiding av troserfaring.
2. Den mystiske dimensjonen ved kransen er selve kjernen.

iii. Perlene i Kristuskransen

Det er flere grunner til at jeg her finner det er formålstjenelig og vesentlig ut fra mitt tematiske fokus å gi en beskrivelse av perlene i *Kristuskransen*:

- Hvordan Lönnebo beskriver perlene og hva de står for gir meg verdifull informasjon om Lönnebo sin måte å formulere seg på. Dette er sentralt fordi han mener det religiøse språket "må renses som gjennom ild". Ordene her kan være lysende budbærere.
- *Kristuskransen* gir Lönnebo trøst. Mye tyder på at det som gir opphavsmannen trøst er kjernen i hva han står for.
- *Kristuskransen* er en mystisk krans. Dette er dens dypeste mål og mening. Hva dette betyr er ikke selvsagt! Kanskje vil beskrivelsen av perlene i kransen gi mer informasjon slik at dette blir tydeligere.
- Kransen er et av Lönnebo sitt mest konkrete testamenter. Ord glemmes lett, en krans kan leve lenge. Det er ikke laget noen slik krans siden Rosenkransen.
- Sist, men ikke minst mener jeg kransen er Lönnebo sitt grunngrep når det gjelder bearbeiding av gudsbildet i forhold til gudsrelasjonen i troserfaring. Perlene og hva de står for viser vei i forhold til dette.

Jeg følger her Lönnebo sin bok om *Kristuskransen* (Lönnebo 2012,36-42).

Den gyldne *Gudspærlen*: tro, *pistis*, som tillit til og forundring over Guds eksistens
Hvis Gud finnes er det ikke lenger noe som er likegyldig, håpløst eller meningsløst.

Den perlemorskinne *Jegperlen*: tro, som medlidelse og medglede, på menneske som ikon, *eikon*. Riktignok er det ekte bildet av oss mennesker malt på forgjengelig materiale, sprukket og sotet, men likevel: Vi er bilder av bildet. Dette er en perle for menneskets verdighet og ansvar, for mennesket, med et ansikt som søker Ansiktet og som ser seg selv i sin neste. Mer enn 98 prosent av menneskets gener er lik sjimpansens, blir det sagt. Det er ikke noe å skamme seg over. Vi har ofte syndet ved å fornekte naturen omkring oss. Som levende vesener er vi omgitt på alle kanter av slektninger, som vi også har ansvar for. Men vårt særskilte ansvar som menneske gjelder de to siste prosentene. Disse to rommer uendelige verdener, så forunderlig er vi mennesker. Der finnes svar på menneskets 5 spørsmål:

- Hva er sant?
- Hva er skjønt?
- Hva er rett?
- Hva er godt?
- Hva er hellig?

Svaret på disse spørsmålene rommer hele vår åndelige arv. Den skal vi – ikke sjimpansene – svare for i møte med vår Skaper.

Den første hvite perlen, *Dåpsperlen*, overgivelse, *metanoia*. Overgivelse er å legge bak seg det voksne med alle bitre minner og spente muskler, og begynne på nytt igjen i fullstendig tillit. Omvendelse er å overgi seg til Guds nåde, den ubegrensede.

Den sandbrune *Ørkenperlen*: trening, *askesis*, øvelse, prøvelse, fristelse. Dette er perlen for den nødvendige besinnelse. Veien til en god fremtid for menneskeheten går gjennom den. Her får jeg ta mitt ansvar som voksen. Jeg taler selv min sak og er skyld i fangenskapet i mitt eget isolerte jeg. I første klasse i livets skole lærer vi oss å si *jeg*. I

andre klasse *jeg og du* og i tredje *Du*. Dette skjer ikke uten stort strev og hard kamp. I den sandbrune perlen er det som om alt var avhengig av meg. Men slik er det med all trening. Anstrengelse er en nødvendig del av all virkelig kamp.

Den eneste virkelige friheten er nemlig å være fri fra sitt gjerrige, engstelige og masete ego. I den himmelblå *Bekymringsløshetsperlen*, hellig ubekymrethet, *hagia apatheia*, det som i antikken og oldkirken ble kalt "hellig likegyldighet", er det som om ingenting er avhengig av meg. Dette er livsmot og livslyst.

Den første røde *Kjærlighetsperlen*: kjærlighet som *agape*, som en gave vi mottar. Her opplever vi kjærlighetshungrige mennesker at vi er sett og elsket slik vi er, og ikke slik vi burde være. Dette er den store kjærligheten. Dette er den store befrielsen. Nattverden er det synlige tegnet. Dette er livet – tatt imot som oversvømmende nåde.

Den andre røde *Kjærlighetsperlen* som noen ganger er kalt Offerperlen: kjærlighet, *agape* som offer, som en gave vi gir... En stein som varmes av solen kan varme andre (Matt 10. 8). Nå kan livsmotet og livslysten slå ut i kjærlighet og ansvar. Dette er livet som en stadig strømmende gave.

Den svarte *Nattens perle*: krise, natt, tap, død, *kenosis*. Krisen kan gjøre oss sterkere, om vi legger den i Guds hånd. Natten er et bilde på opplevelsen av Guds fravær. Dette fraværet er en renselse for sjelen der vi kan oppleve at Gud er nærmere enn før; han er nå "hitenfor" våre følelser og forestillinger. Den svarte dødens perle er plassert mellom de røde Kjærlighetsperlene og den hvite Oppstandelsesperlen. Det ligger et budskap i dette: Den som vet hva kjærlighet er, frykter døden stadig mindre. Den som tror på oppstandelse, aner at døden er dens svarte port. Den svarte perlen er nå en dør gjennom Stillhetsperlen inn til den hvite Oppstandelsesperlen.

Den andre hvite perlen, *Oppstandelsesperlen*: oppstandelse, fred, i bønnens språk: *theoria*, *theosis*, kontemplasjon. Det vi til tider trodde var lengst unna, er nå aller nærmest. Den guddommelige virkeligheten er ikke bortenfor alt. Den er det innerste som gjennomlyser det ytre. Denne opplevelsen er Enhet som hviler fra alt strev. Dette er guddommelig. Freden er dessuten en mektig kraftkilde for handling.

Kristuskranen er bearbeiding av troserfaring. Innholdet kan sammenfattes slik:

- En fordypet tillit til og forundring over Guds eksistens
- En fornyet medlidelse med menneskene og glede over livet
- Overgivelse på nytt og på nytt til Guds ubegrensede nåde
- Trening, øvelse, anstrengelse i å se min neste og i å si Du
- Øve på å se at alt avhenger av Gud, ikke av meg
- Fordype innsikten i og opplevelsen av å være elsket
- Å oppleve at å gi og få er to sider av sammen sak
- Krisen, natten og døden er vegen til enhet og forening med Gud (mors mystica)
- Ord og tanke er skapt for jordisk virkelighet, stillhet er en kongeveg til himmelens port

Ved dette har jeg forsøkt å vise at *Kristuskranen* er bearbeiding av troserfaring. Det er forstått som forandring av menneskets Liv slik at menneske ser og forstår hvem det er og hvor det hører hjemme. Det er å søke den dypeste relasjonen som søker meg.

Lönnebo forteller at nøkkelordet i *Kristuskransen* er: "Vis det samme sinnelag som Kristus Jesus (Fil 2.5). Kransen fikk sitt navn og det meste av sitt innhold etter en meditasjon over dette verset (Lönnebo 2012,117).

Lönnebo vil gjerne gi leserne del i de greske uttrykkene som dekker perlene i Kristuskransen og gi en forklaring på disse. Han vil også vise til en bok som beskriver åndelig modning slik man forstod denne i oldkirken. Dette tydeliggjør hvor han henter innholdet i sin *ÅV* fra. Lönnebo er opptatt av den kristne kirkes røtter fra den samlede kirkes begynnelse. Han er opptatt av ørkenmødrenes og ørkenfedrenes lære. Skal vi forstå Lönnebo sin teologi, må vi se tilbake til kirkens begynnelse.

De greske ordenes forklaring i kransen er disse:

Pistis = tro

Eikon = ikon, bilde

Metanoia = sinnsendring, omvendelse, forbedring

Askesis = trening, "askese"

Apatheia = bekymringsløshet, "likegyldighet"

Agape = kjærlighet som gave, kjærlighet som gir

Kenosis = tomhet, total mangel

Theoria = beskuelse av virkeligheten, "teori" eller *Theosis*, guddommeliggjørelse⁶

Jeg vil hevde at følgende gir viktig informasjon for å forstå Lönnebo sin åndelighet, han sier: *Theoria* er gresk, på latin *contemplatio* som vi har fått ordet kontemplasjon fra. Fra 500-tallet kan ordet *mystikos*, mystika, mystikk, betegne samme virkelighet. Disse ordene åpner porter til vår åndelige historie. Disse begrepene sammenfatter mønsteret for åndelig modning slik man forsto det i den gamle, samlede kirkens tid (Rubenson 1996). Rubenson gir en utmerket kommentar til Evagrius av Pontos sin beskrivelse av oldkirkens undervisning (Lönnebo 2012,40).

Ørkenereemitten Evagrius er for Lönnebo en viktig inspirasjonskilde til *Kristuskransen* i det han forsøker å sammenfatte essensen i hva kristen tro er slik Lönnebo gjør i *Kristuskransen* (Lönnebo 2002,34).⁷ Dette kommer jeg tilbake til i drøftingen.

Kristuskransen består også av seks avlange *Stilhetsperler*. De er ikke like, sier Lönnebo fordi de befinner seg i ulike omgivelser. Det menneskelige språket passer best når vi snakker om det Gud ikke er, eller når det har falt til ro i kjærlighetsfull taushet. Vår tanke er begrenset og våre ord er skapt for en jordisk virkelighet; det er godt å få være stille i møte med det Fullkomne, å kunne glede seg over det som er helt Annerledes. Å, hvilken avgrunn det er mellom våre bilder av og våre tanker om Gud – og Gud selv. Stillhet, du taler skjønnere enn de vakreste ord. Å være stille og hvile tanken overfor den Store Helligheten, er en kongevei til indre fred. Den som lever kontemplativt, står allerede ved himmelens port, fylt av livsmot og livslyst (Lönnebo 2012,42).

Den som bruker Kristuskransen inviteres med på verdens lengste reise: Den dypeste meningen med å binde kransen er å knytte det materielle sammen med ånd og bønn. Øvelsene består i å knytte disse fysiske gjenstandene, perlene til hemmeligheter og

⁶ Se fotnote 4

⁷ Stikkordene for Evagrius er slik Rubenson forstår disse i *Omvändelsnes väg*: askese (askesis), apati (apatheia), kjærlighet (agape), teori (theoria). Jmf forklaring ovenfor til disse uttrykkene.

følelser. Vi får leke litt som skaperen i begynnelsen, da han blåste livsånde inn i materien (Lønnebo 2012,47).

Fra splittethet til helhet,
fra periferi til sentrum
fra overflate til dyp,
fra egoisme til universalisme,
fra likegyldighet til kjærlighet,
fra fravær til nærvær
fra uro til fred – midt i uroen.

Gud ser på vår lengsel og ingenting kan skille oss fra Kristi kjærlighet (Rom 8. 35).
Ingenting (Lønnebo 2012,48).

iv. Kulten som bearbeiding av troserfaring

Lønnebo sier at når en skal beskrive religionens funksjon må en søke seg til det språk som er mest erfaringspreget. Ut fra dette kan en forstå kultens og handlingens språk. Kulten kan noen ganger oppleves som et språk som i kraft kan tale sterkere enn alle andre trosytringer (Lønnebo 1975,155).

Lønnebo har innført lystenning i våre kirker i forbindelse med KV sitt møte i Uppsala i 1968. Dette har spredd seg kanskje kan man si "som ild i tørt gras". Han har laget *Kristuskransen*. Den er svært håndgripelig. Han omtaler nattverden som formidler av det mest sentrale i våre gudstjenester. Dette er konkrete midler som er mulig å erfare og tydeliggjør hans utsagn om at kulten kan tale sterkest som erfaring. Lønnebo sier at bønn, liturgi, bibel og sakrament er midlene i kulten. Kultens språk har sitt absolutte sentrum i renselse og opplysning. Dette henger sammen med at den er uadskillelig sammenkoblet med Kristi død og oppstandelse. Hemmeligheten med den kristne gudstjeneste er at den mer enn noe annet forener skjønnhet, sannhet og godhet. Det kultiske språket er grenseoverskridende fordi de kjente symbolene vil formidle det ukjente. Gudstjenesten søker gjennom bønner, liturgier, hellige handlinger, bilder, lyd, farger enten å føre det guddommelige inn i menneskets verden eller menneske inn i den transendente sfære, det vil si å gjøre menneske åpen. Etter som den kristne kultens viktigste objekt er et mysterium, som er umulig å beskrive uttømmende, blir språket nødvendigvis antydende, det peker ut over seg selv i form av bilder, metaforer, myter, riter, musikk og kunst (Lønnebo 1975,156).

Videre sier Lønnebo at religionens ursymbol er mennesket, som for å forstå seg selv kan innføre materiale fra hele kosmos. Dette symbol er grunnleggende for kulten, men gis ulike former alt etter menneskets situasjon, erfaring, situasjon og behov. I kristendommen har dette ursymbol fått sitt formende prinsipp i Kristusskikkelsen, det sanne Mennesket.

Kristus er renselsens og opplysningens symbol og tegn. Han er den siste Adam eller det ekte menneske som skal gi menneskene tilbake sin første menneskelighet. For å gjøre dette må Kristus være Gud. Kristus blir som inkarnasjonen av Mennesket slik den kristne kultens ursymbol. Kristus framstilles i NT og i den kristne tradisjon som *Renaren* og som *Upplysaren*. Kristus er tegnet for dette, samtidig er han midlet for renselsen og opplysningen. Gjennom forsoning renses han verden og gjennom oppstandelsen

rettferdiggjør og opplyser han verden. Han er hvetekornet som faller i jorden og dør slik gir han nytt liv til mange (Lønnebo 1975,157).

Fil. 2. 7-8 sier dette slik:

*I sin ferd var han som et menneske;
han fornedret seg selv
og ble lydig til døden, ja, korssets død.*

Foreningen med Kristus forutsetter bot og renselse, sier Lønnebo. Det avgjørende sakrament er dåpen som er helt preget av renselse og opplysning. Det er en dåp med Kristus til en lik død og oppstandelse med han. Kristus i sin død og oppstandelse er det kristne grunnmønsterets uttrykk i kultens språk (Lønnebo 1975,158).

Lønnebo sier at menigheten er tegnet der renselse og opplysning foregår. Nest etter Kristus er kirken det viktigste symbolet (Lønnebo 1975,159).

Renselse og opplysning skjer i første rekke gjennom dåpen og nattverden. Ilden er symbolet for den Oppstandnes seier og opplysning. Kristendommen skjer med og i Kristus. Det som hender i liturgien når messen feires er at den levende menigheten lider for Kristus for verden, dør, oppstår og forherliggjøres (Lønnebo 1975,174).

De viktigste tegn i kristenhetens viktigste gudstjeneste er to: Vannet og måltidet. Renselse og opplysning skal skje først og fremst gjennom dåpen og nattverden. Ilden er symbolet for den Oppstandenes seier og opplysning. Lesingene forklarer det som skjer i de sakramentale og symbolske handlingene (Lønnebo 1975,163).

v. Handling som bearbeiding av troserfaring

For Lønnebo er handlingen er meget viltig språk, og han mener at det kanskje er undervurdert i vår kirke. Han sier: Gud har handlet da han skapte verden og menneskene. Gud har handlet da han sendt sin sønn. Dette er et forbilde. Det ordløse er ikke ubetydelig for Gud (Lønnebo 1975,175).

Lønnebo mener at det ikke finnes noen særskilt kristen etikk. Gud har skap alt til seg. Kristne handlinger er ikke gjort for Kristus, men i Kristus. Dette *i* er mer enn en preposisjon. Det er kristendommens eksistensberettigelse, hemmelighet og kraft (Lønnebo 1975,176).

Kristen tro tänker med hjärta, händer och fötter (Lønnebo 2002,24).

Lønnebo bruker Frans av Assisi som eksempel på handlingens språk. Han mener at Frans sin genialitet ligger i den barnlige umiddelbare handlingen. Frans pleide å si at menneske vet så mye som det handler. Dette er grunntesen i handlingens språk og Lønnebo sier det er en av de mest revolusjonære teser som er formet.

Jeg bemerker her at dette ligner en annen, nemlig filosofen Macmurray. Han sier: Jeg gjør, det vil si handler, dermed finnes, eksisterer jeg.

Lønnebo viser hvordan Frans sine handlinger kommuniserer det grunnleggende draget i det kristne grunnmønster, renselse og opplysning. Han sier at det som uttrykkes

gjennom handling kan ikke fullstendig uttrykkes på et annet sett enn i handlingen. Slik er handlingen uerstattelig. Dette er kanskje selvsagt, sier han, men noen ganger er det nødvendig også å si slikt. Handlingen er et nødvendig språk. Det er i kristendommen en av veiene til å finne seg selv og Gud (Lønnebo 1975,180).

Lønnebo viser hvordan episoden der Frans kysset en spedalsk forandret livet hans raskt og radikalt. Før følte han forakt og ubehag for de spedalske, nå forandret dette seg og hans syn på virkeligheten ble et annet.

Handlingen for Frans fører til:

1. Et gitt resultat: Bedre forhold for spedalske
2. Ny kunnskap om en verden som før var fremmed
3. Den forandrer den som handler: Frans er nå en annen enn før
4. Den blir et symbol for ekte menneskelig handling

Lønnebo mener at dette igjen er et eksempel på at renselse og opplysning veksler og utfyller hverandre (Lønnebo 1975,182).

Lønnebo minner om at Frans identifiserte seg i den grad med Kristi lidelse for verden at han fikk sårmerker i hendene. Korset og korsfestelsen er kristendommens unike symbol og handling. Frans oppfattet materialisme som det menneskelig livets hovedfiende. Derfor ble fattigdom hans hovedvåpen. Hans handlinger førte ikke til aggresjon, men de vakte medlidelse. Handlingene var avvæpnende. Dette er kanskje, sier Lønnebo hemmeligheten når det gjelder Frans sin suksess.

Frans levde etter bibelordene: Mat 19.21, Luk 9.3, Mat 16.24. *Jesus sa til ham: «Vil du være helhjertet, gå da bort og selg det du eier, og gi det til de fattige. Da skal du få en skatt i himmelen. Kom så og følg meg!» Og han sa til dem: «Ta ikke noe med dere på veien, verken stav eller veske eller brød eller penger, og heller ikke to kjortler. Så sa han til alle: «Om noen vil følge etter meg, må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg.* Handlingene uttrykker slik fullstendig overgivelse (Lønnebo 1975,186).

Lønnebo mener altså at handling i vår kirke er undervurdert som kommunikasjonsmiddel. Handling gir ny kunnskap, formidler kunnskap, forandrer den som handler og er et symbol. NT sier at tro uten gjerninger er en død tro (Lønnebo 1975,191).

vi. "Dere er jo døde og deres live er skjult med Kristus i Gud"

Jeg vil her forsøke å vise hvordan Lønnebo forstår mystikk som troserfaring. Lønnebo sier han er preget av den kristne mystikken. Å være kristen er å bli ført inn i en ny virkelighet. Det er å være i Kristus. Det betyr å være i den guddommelige verden. "Dere lever et usynlig liv sammen med Kristus hos Gud" (Kol 3.3). Dette er den kristne mystikk sine innstiftelsesord (Lønnebo 2002,31).

Mystikkens høydepunkt og karakteristikum er enhetsopplevelsen. Enheten forutsetter en nedbryting (renselse) av et isolert selvforherligende jeg. Dette er en smertefull prosess. En vanlig tanke i den introverte mystikken er at jeget er en fiksjon og at Gud er alt. Det betyr ikke at man nødvendigvis mister seg selv, men finner seg selv i Gud (Lønnebo 1975,45).

Derfor sier Lönnebo at spørsmålet ikke er først og fremst som hos Luther, hvordan en finner en nådig Gud, heller er det hvordan en kan leve et rett liv.

Hos Lönnebo, mener jeg at fokus kan sies å være å arbeide på sin frelse med frykt og beven (Fil 2.12). Det er å gå omvendelsens veg for å bli et nytt menneske. Det nye menneske er "jeg selv" når jeg har funnet min egentlige natur som er Guds bilde i mitt vesen.

Det nye menneskets fem lemmer er medfølelse, vennlighet, ydmykhet, mildhet og tålmodighet. Hjertet er fylt til randen av Kristi fred. Det nye menneske ligner Kristus.

Hvordan ser denne vegen ut? Lönnebo lar ørkenremitten Antonius si til han: Det holder ikke med å ønske. Du må ville dette med hele din eksistens slik at du våker, ber og holder alle budene. Når du har gjort alt dette av hele ditt hjerte og av all din kraft og av all din forstand, når du ikke makter mer, så kommer Kristus og sier:

Mitt kjære barn! Det er jeg som har elsket, lidet og arbeidet i deg. Kjenner du meg ikke igjen? Min nåde er nok for deg og min kraft fullendes i din skrøpeligheit. Slik er himmelrikets lov. Jeg er ditt sanne jeg, ditt selv. Jo mer du blir lik meg, desto mer blir du deg selv (Lönnebo 1993,122).

Hvorfra kommer denne innsikten? Utenifra som fra en fremmed sfære kommer innsikten, et enkelt, et ytterst ukjent "vara". Men for å nå den er det nødvendig å tømme sin bevissthet og fylle den på nytt mye mer gjennom intuitiv skuen enn gjennom analytisk, intellektuelt arbeid. Lönnebo blir aldri trøtt av å sitere Cusanus: Jeg vet jeg ikke vet, *docta ignorantia*, uvitenhetens viten eller ikke-kunnskapens visdom (Lönnebo 1975,50, 2006,249 og 2013,278).

Lönnebo sier at det er en glidende overgang mellom vanlige opplevelser og mystikk. Og dermed hvordan menneskelige opplevelser av renselse og opplysning allment tolkes.

Hva er den spesielle religiøse erfaring som preges av renselse og opplysning?

Veien til personlig fordypning går gjennom resignasjon.

Gjennom lidelse og offer forvirkeliggjøres kjærligheten.

Den største innsikten er: Jeg er liv som vil leve og jeg er omgitt av liv som likeledes vil leve.

Jeg bør si ja til mitt liv og til alt liv som et mysterium som har verdi (Lönnebo 1975,55).

Hendelser i hverdagslivet innordnes i grunnmønsteret: *Renselse – opplysning*. I den ubegripelige lidelsens verden sees den rensende hånden, den som gjør hjertet rent, slik at menneske kan se Gud. Å se Gud er opplysningens mål og den høyeste form for salighet (Lönnebo 1975,57).

I klassisk kristen tradisjon finnes tanken at den kristne har dødd og oppstått med Kristus. I Lönnebo sin kristusmystikk kan dette sies å være noe som skjer hele tiden i den enkeltes sjelsdyp (mors mystica) Dette skjer utenfor kategorien tid og rom. Kristus tenkes å være samtidig med den kristnes *nå*, i den grad den kristne lever i det evige nuets verden. Synet på lidelsen blir forandret. Det som før var stort er nå lite og vice versa. Det er mulig i den usynlige verden på et stedfortredende måte å bære andres lidelse. Gjennom etterfølgelse av Kristus ved å gå inn under lidelsens kors fullbyrder den kristne i verden Kristi forsoningsverk. Lidelsen behøver ikke ha mening, men den kan gis mening når den tas i mot som et Kristi kors (Lönnebo 1975,78).

Det vesentligste er å ha sikte på Guds skjulte verk i mennesket gjennom renselse og opplysning (Lönnebo 1975,85).

Gjennom troen har vi vårt liv med Kristus i himmelen, da blir Kristus også samtidig med oss. Det vil si at Kristus stiger ned til oss og vandrer og lider på nytt i oss og fullbyrder i oss det som mangler i hans lidelse for Hans kropp, som er menigheten. Han har da sitt Betlehem, sin hele vandring på jorden, sitt Golgata, sin oppstandelse og himmelfart på nytt *i oss*. Han fullbyrder sitt verk i oss, det verk som går ut på å gjøre oss lik han. Gjennom fornedring (utblottelse) går hans vei fram sammen med oss. Kristus lever skjult i oss og fornedrer slik seg selv (Fil 2. 5-8) (Lönnebo 1975,65).

Lönnebo mener så langt jeg kan forstå, at i den utstrekning et menneske lever i troen hos Gud, blir det selv dratt i en åndelig prosess med et eneste mål: Å gjøre det til et ekte menneske, lik Kristus. Menneskets mål er å gå ut over seg selv og nå fram til *guddommeliggjørelse*. I mystikkens verden erstatter man ofte likhet med identitet. Etter som målet er å speile den Gud som her ofte kalles for *det Ene*, kan man si at et menneskets mål er å oppheve alt mangfold å "bli" Gud, oppgå i enheten. Målet er forvandling av mennesket. Derfor spiller renselse en nøkkelrolle. Alt som skiller en kristen fra Kristus må først brytes ned innen det fulle fellesskapet kan oppnås.

Lönnebo siterer Gal. 2.20: *Det er ikke lenger jeg som lever, men Kristus lever i meg*, og spør: Hva hendte med Paulus? Er dette mer enn en litterær fiksjon? Dette er mer enn et symbol, sier Lönnebo. I menneskets hjerte blir Kristus født. Mystikken innebærer en identitetsforandring som man kan kalle *jeg - ekspensjon* eller *jeg - bytte*. Det menneske som fødes på ny har fått et nytt subjekt. Det er dette nye som i egen kraft skal vokse til. Den kristne er ikke selv subjekt. Hans oppgave er å avta, mens Kristus skal vokse (Joh 3. 26-30). Veien til fullkommenhet kommer derfor ikke lenger til å preges av krampaktiv og iherdig aktivitet, men passivitet blir en hoveddyd. Det er Gud som skal handle. Det er Kristus i hjertet som skal vokse. Derfor er det ikke svakhet som er en hindring på veg til Gud, det er menneskets styrke. Stillhet, passivitet, venting er grunnleggende for den som skal føres gjennom renselse til opplysning og forening (Lönnebo 1975,66).

Lönnebo sier at Ekström kunne oppleve Kristus i sjelen som en lysskikkelse. Dette er i slekt med Lönnebo sine mystiske lys opplevelser. Begrepet "se" blir slik mer adekvat enn ordet "tro". Sjelens mørke natt overgår til sjelens lyse dag der mennesket i åndelig mening kan begynne å se det usynlige. De store ordene er hvile, fred, fellesskap, glede og lys. Men alt er helt og holdent Guds verk. Dette er en skjult guddommeliggjøring som er av bare nåde, gjort av Gud alene. Det sentrale begrep når det gjelder oppfatningen av virkelighet er at dette er og skjer usynlig (Lönnebo 1975,73).

Det viktigste i livet er sammen med den Usynlige og vandre mot det Usynlige. Det er den Usynlige verden som er den virkelige verden (Lönnebo 1975,77).

vii. Lönnebo sine egne mystiske opplevelser

*Det händer att gräsen, vattnen och luften
lyser och skälver,
såsom fyllda av salig lycka*

*över din heliga närvaro i alt, du den Härlige.
Det händer at sjelen genom kroppens instrument
en tid förnimmer fulländringen,
hoppet stärks
att helig närvaro är i alt och alla. Psalm 18 (Lönnebo 2013,91).*

Disse versene som jeg her har sitert er etter min mening svært viktige å la stå i sin fulle form. Lönnebo gjengir på denne måten sine mystiske opplevelser først i poetisk form. I sin siste bok forteller han om opplevelsene. Versene antyder 3 spesielle gjennomgripende opplevelser som han hadde da han var 29, 30 og 31 år. To ganger i vakker natur, den tredje gangen i byens gate så han at "hele jorden var full av hans herlighet". Jorden syntes gjennomlyst av et klart skinnende lys. Han fyltes av fullkommen lykke, sterkere enn han noensinne tidligere eller senere har erfart. Han var ikke i henrykkelse i tradisjonell forstand, men samtidig helt rolig og samlet. Han gjorde nøyaktige observasjoner. Han fikk en tydelig fornemmelse av at det var mulig i materiens verden å ane guddommelig nærvær. Ingenting er bare profant, det finnes en hellighet over livet. Han sier:

Naturligvis har dette påvirket mitt liv, men jeg har ikke snakket om disse hendelsene fordi jeg frykter att, og ikke uten grunn, at det er umulig å beskrive dette fullkomne med ord, men heller lett å misstolke det. Men nå når jeg er gammel, kan jeg før jeg dør i hvert fall antyda hva jeg har opplevd (Lönnebo 2013,275).

Dette har han ikke snakket om før i det siste grunnet erfaring av at andre ikke ble forstått eller missforstått (Dag Hammarskjöld). Han mener det er umulig å forklare opplevelsene tilstrekkelig og han sier:

Fellesskapet er ikke bare globalt, men det er også kosmisk. Man kan jo ikke fornekte at den lille jorden er en del av universet. De sterkeste opplevelsene jeg har hatt i mitt liv skulle kunne kalles: "Ved terskelen til det grenseløse og utsigelige". Jeg har opplevd dette med slik følelsmessig, intuitiv eller intellektuell kraft at det har blitt en del av mitt liv. Jeg kan ikke annet enn å leve der ved utsiktsplassen over til det som kanskje kan sees, både i det synlige og i det usynlige, i det fysiske og det åndelige, for der finnes den dypeste meningen, der er skatten. Dette er ingen enkel og bekvem posisjon, snarere et mysterium tremendum, bevens mysterium, men jeg har ikke noe valg. Jeg tror at dette, ytterst, er alle menneskers eksistensielle situasjon, som vi på svært forskjellig vis gestalter (Lönnebo 2010,199).

Opplevelsene som Lönnebo hadde rundt 30 år, som han selv sier, hatt avgjørende betydning for hans livsopplevelse og for hans teologi. Jeg mener at for en akademiker som innehar en kirkelig posisjon med utpreget evne til å reflektere og stort talent for å uttrykke seg, kan dette ha vært et ubekvemt ståsted. Samtidig har det vært med på å skape Lönnebo sin særegne stil, dybde og dynamikk.

Jeg har opplevd Lönnebo gjennom hans bøker som en gåtefull skikkelse. Hans mystiske opplevelser setter min opplevelse av Lönnebo på plass. Etter min mening er det dette som har gjort han (for meg) til en som er svært annerledes, og til en som lodder dypere enn de fleste. Lönnebo er nær det få makter, nemlig å gripe verden i *ett grep*. Han vil gjerne si det som ikke er mulig å få sagt. Han forsøker å få stillheten til å tale og jeg mener han nesten klarer det umulige. Det er min opplevelse.

Hvis vi spør hva slags betydning de mystiske opplevelsene har hatt for Lönnebos teologi, tenking og ÅV er svaret at de har betydd mye. Dette er umulig å konkretisere, men et ord tror jeg kan antyde: *Alt*. Jeg mener at bare den som selv har hatt slike opplevelser kan forstå betydningen av disse og hvor radikalt de virker. Dette kan være en grunn til at Lönnebo helt til det siste har tiet om dem!

viii. Oppsummering

Jeg antyder her noen mulige konsekvenser av Lönnebo sitt mystiske syn når det gjelder hans gudsbilde, teologi og hans syn på hva ÅV er.

- Å være opptatt av det universelle er en konsekvens, *enhetens språk*. Vi er alle et ledd i en kjede: *unio mystica*, den hemmelighetsfulle forening. Vi er alle avhengige.
- Relasjon er først og relasjon er sist. Fellesskapet er kosmisk. Dette er hva Lönnebo mener med sitt fokus på Rom 11. 33-36: *av, gjennom, til, allting*.
- Den mystiske teologien fører til *amor fati* og *amor Dei*. Det vil si lidelsen er ikke avgjørende. Dette betyr hos Lönnebo en hylning til "det eviga leendet". Ha det så "trevligt" blir et yndlingsuttrykk. Livet tolkes oversanselig.
- Bilder og metaforer blir vesentlige. Det poetiske språket: Å sitte ved stillhetens hav. Orkideenes skjønnhet, rødstrupens sang, ørkenen, myrene osv bærer med seg "varat". Naturen åpenbarer Gud. Materien er åndsfullt: Panenteisme.
- Erfaring er en viktig dimensjon, kanskje den viktigste, som er undervurdert ved gudsbildet. Læren blir nødvendig, men allikevel "et sekundær språk".
- Handling er forsømt som måte å relatere til Gud. Noe kan ikke sies med ord. Den eneste måte å uttrykke dette på er å gjøre det. Dette betyr at å be er å relatere til Gud med hele seg (holistisk).
- Kristuskransen formidler både nåde og utfordring samtidig. Den er for hånden bare hvis det blir bruk for den. Den gir øvelse i livsmot, selvbesinnelse og i å leve nær Gud. Den kan ha en sakramental funksjon og den er en mystisk krans. Den forvandler dogme til bønn. Den er mer åpen enn ord er.
- Gud er et mysterium som ikke kan forstås. *Docta ignorantia*, ikke kunnskapens visdom leder oss til den dypeste grunn i eksistensen. Lönnebo er redd for at vi gjør Gud for liten. En stor, grenseløs Gud er nødvendig for en grenseløs verden.
- Den mystiske døden, *mors mystica*, finnes midt i livet og naturen. Den er menneskets oppgave, skjebne og samtidig redning. Døden redder døden!
- Lönnebo er opptatt av "oppmerksomhet" som en mystisk veg i sine bøker. "*Vær oppmerksom*" betyr slik jeg forstår det søken etter *innsikt*, det er det samme som *opplysning*. Den vegen må gå gjennom resignasjon, nedbrytning eller *renselse*.
- Tro er i tillit å hvile på det usynlig gulv i den skjulte grunn. Tro er en kjærlighetsrelasjon til altet. Tro er å befinne seg i midten uten en omkrets som begrenser, tro er å bo i sin dypeste lengsel. Tro er å hvile i sin egen sjels grunn, som i det skjulte er forent med den guddommelige som er uten grenser, *unio mystica*.
- Den enkle gleden er den største. Gud finnes i "det konkrete". Det "alminnelige" skjuler det ualminnelige. Det "vanlige" er det uvanlige. Det "lille" er det store. Gudsperslens ord viser vei: "*Du er nær meg*" og "*jeg er din*".

Viktige bibelsteder som oppsummerer Lönnebo sin teologi med tanke på gudsbildet og ÅV:

- *Men når alt er underlagt ham, skal også Sønnen selv underordne seg Gud, som har lagt alt under ham, og Gud skal være alt i alle (1. Kor 15,28).*
- *Han er jo ikke langt borte fra en eneste av oss. For det er i ham vi lever, beveger oss og er til.. (Apg 17,27-28).*
- *"Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile. Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er mild og ydmyk av hjertet, så skal dere finne hvile for deres sjel. For mitt åk er godt og min byrde lett" (Matteus 11.28-30).*

ix. Sammenfatning

Bearbeiding av troserfaring hos Lönnebo kan dypest sett forstås som noe en ikke selv utfører, men noe en lar Gud gjøre i seg (helliggjørelse). Dette er kanskje mer mystisk enn dialektisk forstått fordi dette sees på som Guds arbeid samtidig som en utøver aktivitet og øvelser som en selv tar initiativ til. Slik forstått blir *Kristuskransen* en måte å gripe i det ugripelige. Eller en veg til å begripe det ubegripelige. *Kristuskransen* er en mystisk krans som vil forvandle en selv og verden.

Mystikkens veg hos Lönnebo fører ikke til passivitet. Jeg mener et viktig poeng er at *"fordi det er i ham vi lever, rører oss og er til"*, står alle mennesker fritt til ikke å bekymre seg for hva de klarer å prestere eller for den usikre fremtiden. Hvilen kan forstås som å befinne seg i mennesket selv tenkt som en åpning mot Gud.

Troen kan gi en hellig fortrolighet som ofte oppfattes som en mystisk forening av det som av adskilt: Fullkommenhet og ufullkommenhet, grenseløs storhet og ufattbar litenhet. Skapelsen er en kosmisk form av fortrolighet mellom ånd og materie, evig og forgjengelig. Når det øves gudsfrykt kan det skje eller ikke skje at denne hellige fortrolighet kommer til sjelen som en edel perle i muslingen som er plaget av sandkornet. Den er da en gave av bare nåde til den som elsker Gud og bærer sitt kors i Kristi forspør (Lönnebo 2000,11).

Nåden frigjør til uselvvisk handling og et perspektiv på livet hvor Gud er sentrum.

Lönnebo har moderne personer som Schweitzer og Hammarskjöld som forbilder. De var mystikere, men gav sitt liv for fred og mindre lidelse, nød og urett i verden.

Lönnebo har et lyst og optimistisk syn på hva som er etterfølgelse. Han sier som Kristus: *For mitt åk er godt og min byrde lett*. Han finner trøst i troen på at en gang skal Gud være alt i alle. Den ydmyke tilliten til Gud og troen på dette gjør også med byrden lett å bære. Vårt liv er skjult med Kristus i Gud, dette er *unio mystica*.

Vi ser en forskjell på Barry og Lönnebo i oppfatning av hva bearbeiding av troserfaring er forstått som. Dette handler primært etter min mening om gudsbildet hvor Barry er mer konkret – dennesidig fokusert, mens Lönnebo i større grad er mystisk – kontemplativt orientert. Forskjellen blir drøftet i siste del av oppgaven.

4. GUDSBILDET I ÅNDELIG VEILEDNING: ET MØTE MELLOM BARRY OG LÖNNEBO

a. Innledning

Jeg har analysert teologien hos Barry og Lönnebo med tanke på at deres gudsbildet er vesentlig for hvordan de utøver åndelig veiledning. Dette har jeg gjort ved å undersøke tekster som omhandler gudsbildet, gudsrelasjonen og bearbeiding av troserfaring. Slik har jeg avdekket en del problemstillinger og spørsmål som det kunne være interessant eller nyttig å drøfte. Det er ikke mulig innenfor denne rammen å omtale alle disse temaene. Jeg velger etter mitt skjønn ut noen vesentlige problemstillinger knyttet opp mot oppgaveteksten og den aktuelle kontekst.

Jeg vil nå spørre om det er stor forskjell på Barry og Lönnebo sin teologi. De er begge erfaringsteologer hvor spiritualitet er et nøkkelbegrep. Det er derfor interessant hva de har felles og på hvilke områder de utfordrer hverandre og hvor de er uenige.

Et bedre spørsmål kunne være hva det er som fører til uenighet og forskjellighet hos to intelligente kristne personligheter som er like gamle og vokst opp under noenlunde like sosiale forhold.

Et viktig element som former menneskets teologi er personligheten. Det er mulig å se forskjell allerede fra tidlig alder. Andre faktorer er oppvekst, familieforhold, den sosiale og kulturelle kontekst. Jeg mener at teologi ofte skapes ut fra erfaring. Det vi opplever former hva vi tror og mener. Det er mye som tyder på at erfaring må sees på som bakgrunn for hva mennesker tror. Dette er en viktig forutsetning i mange former for åndelig veiledning.

Barry er amerikansk katolikk med foreldre utvandret fra Irland, den eldste i en søskenflokk. Lönnebo er vokst opp med en luthersk nordsvensk vekkelserkristendom og er den yngste av 8 søsken. Begge legger stor vekt på menneskets indre verden og den åndelige dimensjonen i tilværelsen. Miljøet gir dem forskjellige utgangspunkt. Samtidig er de kristne prester født i samme tidsepoke og begge opptatt av menneskets forhold til Gud og verden.

Barry og Lönnebo henter tanker og ideer fra forskjellige kirkelige tradisjoner som reflekterer noe ulikt om Gud. Jeg gir avsnittet om apofatisk og katafatisk teologi betydelig plass da det er i sentrum av tema for oppgaven og handler om gudsbildet. Jeg hevder videre at forskjeller når det gjelder gudsbildet fører til at Barry og Lönnebo har et ulikt forhold til stillhet. Dette er en viktig årsak til at de tenker forskjellig om åndelig veiledning.

Jeg vil kort kommentere deres anvendelse av bibeltekster. Videre vil jeg si noe om det noen kritiserer mystikken for: Faren for individualisme og selvopptatthet, det påståtte manglende forhold til verden. I og med at de begge er det vi kan kalle erfaringsteologer er det viktig å si noe om forholdet mellom erfaring og åpenbaring. Til slutt vil jeg peke på det som kan være en fellesnevner mellom åndelig veiledning, psykoterapi og sjelsorg.

Det er av forskjellige grunner ikke uten videre enkelt å sammenligne Barry og Lönnebo. Derfor vil møtet dem i mellom foregå ved at noen felles temaer drøftes samtidig som jeg forsøker å sammenholde deres tanker om gudsbildet og åndelig veiledning.

b. Apofatisk og katafatisk teologi

i. Innledning

Oppgavens problemstilling er: *Hvilke betydning har gudsbildet med tanke på bearbeiding av gudsrelasjonen i troserfaring slik som det skjer hos William Barry og Martin Lönnebo?* Jeg vil i det som følger drøfte gudsbildets betydning for åndelig veiledning hos Barry og Lönnebo.

Med hvilke uttrykk omtaler Barry Gud?

I boka *Å gi åndelig veiledning* (2008) bruker Barry & Connolly følgende begreper om Gud: "Den mystiske annen som vi kaller Gud" og "Det mysteriet vi kaller Gud". Senere i sitt forfatterskap holder Barry fast på dette at Gud er et mysterium, men bruker også metaforen venn om Gud.

Når Barry kaller Gud venn er det mulig å tenke at han vil tydeliggjøre at Gud ikke er en fiende, som ofte brukes for å betegne det motsatte av hva en venn er. Gud er ikke en motstander, men en medspiller en kan være på lag med.

Poenget med åndelig veiledning er å bli ført dypere inn i det mysterium som er Guds forhold til oss. Det er å hjelpe mennesker til å ha sitt livs midtpunkt i *Det mysteriet vi kaller Gud*. Åndelig veiledning har med en persons reelle erfaringer med Gud å gjøre.

Spørsmålet i åndelig veiledning hos Barry er: Hvem er Gud for meg og hvem er jeg for han? Det betyr å føre en samtale med Gud. Det er å lytte til og å svare en Gud som kommuniserer. Det er å møte Gud i egen erfaring. Det er å utvikle og dyrke ens eget personlige forhold til Gud. Det er å fremme forening med Gud. Skaperen ønsker å møte skapningen i dialog og handler direkte med den enkelte. Barry kaller dette personlige forholdet et *vennskap*.

Jeg vil nå se på hvilke metaforer og uttrykk Lönnebo bruker om Gud? Lönnebo sitt favorittuttrykk om Gud er sammensatt og paradoksalt:

Du är gränslös, du är nära, du är ljus og jag är din (Lönnebo 2013,21).

Å vende seg mot Gud er *i stillhet* å rette oppmerksomheten mot Guds nærvær ved for eksempel å si: *O heliga tystnad Du är havet omkring Guds tron det evigt vilande och lysande*(Lönnebo 2013,21)

Hvordan gir Lönnebo åndelig veiledning og hvordan beskriver han gudsrelasjonen? Å bearbeide troserfaring er i følge Lönnebo i *Hjärtats sånger* (2013) først å vende seg mot Gud, så mot jorden, dernest meditere, tilbe, takke og så til slutt forbli i "*kärleksfullt skådande, i inre och yttre stillhet og si: Du omsluter mig på alla sidor och håller mig i din hand*". Andakten består slik i først å vende hjertet mot det uendelige og tidløse, mot Gud.

Dernest vender hjertet seg mot det synlige, mot jorden, for å meditere i tilbedelse, takk og bønn, for så å avslutte med stillheten. I møte mellom det hverdagslige og det hellige kan livet fornyes og få større mening.

Er det tydelige forskjeller hos Barry og Lønnebo når det gjelder gudsbildet og gudsrelasjon? Det er kanskje ikke så lett å få øye på forskjeller på den ene siden i Barrys måte å omtale Gud på som et mysterium og på den andre siden Lønnebos mystiske og paradoksale gudsbekjennelse. Et sted forskjellen kommer tydelig fram er i forholdet til stillhet. Dette kommer jeg tilbake til. Først skal jeg si noe om det som kalles *apofatisk* eller negativ teologi og *katafatisk* eller positiv teologi. Her har Barry og Lønnebo forskjellig ståsted.

ii. Apofatisk og katafatisk teologi⁸

Apofatisk teologi fokuserer på at Gud alltid er større enn våre begreper. Gud er alltid mer. Guds navn er alltid flertydig og hans vesen er ubegripelig. Hvilke egenskaper vi enn gir og tilmåler Gud, så kan vi aldri påstå at summen av disse tilsvarer Guds vesen. Gud er den sanne Væren, men samtidig står Gud over og utenfor alt som heter væren. Gud er sann og rettferdig, men Guds kjærlighet overgår disse begreper. Når vi bruker ordet kjærlighet, dekker heller ikke dette hva Gud er. Gud er ikke summen av våre begreper. Gud er ikke alle steder nærværende, uforanderlig eller fullkommen, for disse begreper leder bare til logiske problemstillinger og Gud står over logikken.

Vi kan ikke beskrive Gud slik han er, vi kan bare si hva Gud ikke er. Den apofatiske teologien beskrives best ved at man setter et *ikke* eller en *u* framfor adjektivene: Ufattbar, u-synlig, ikke-værende osv. Gud er slik utenfor alle begrep og kan ikke begripes. Gud står ikke under tidens lover. Gud savner materiens egenskaper. Det er helt tydelig at Gud er til, men hva Gud er i sitt vesen og i sin natur er helt ubegripelig og ukjent. Det eneste vi kan begripe med Gud er hans ubegripelighet og grenseløshet. For hvordan kan det uskapte nærme seg det skapte?

Katafatisk teologi er å uttrykke positivt hva Gud er. Det katafatisk språket bruker vi vanligvis om Gud. Når vi sier at Gud er lys uttrykker vi oss med et katafatisk språk. For det meste bruker vi katafatisk teologi når vi snakker om Gud. Dette har sin klare begrensning, for Gud er alltid større. Men Bibelen og Jesus uttrykker seg ofte slik. Når vi sier at Gud er kjærlig og god uttrykker vi oss katafatisk. Det positive som sies om Gud handler ikke om Guds vesen, men om Guds egenskaper. Når Gud er rettferdig og barmhjertig tales det ikke om hans vesen, men om Guds egenskaper.

iii. Barry

Barry har sammen med den ignatianske tradisjonen i det store og hele et gudsbilde som er preget av katafatisk teologi. Det virker som om det er viktig for Barry å tenke og snakke konkret om Gud og hans tilstedeværelse. Dette gir seg utslag i at det primære er å oppleve eller erfare Guds tilstedeværelse i alle ting. Det avgjørende for Barry er å erkjenne og finne Guds vilje og veg i alle livets forhold. "Å prøve åndene" vil si å være i

⁸ Se for dette avsnittet: http://www.kristiforklaring.se/ortodox_tro/apofat_katafat_teologi.htm

stand til å avgjøre hvor Gud er i det som hendte, hender og som ligger foran. Innholdet i Barry sin form for ÅV er hentet ut fra denne hovedtanken.

ÅV handler i sak om å se og oppleve Den hellige Ånds ledelse og slik finne Gud i ens eget liv. Gud tiltaler meg og handler med meg hele tiden. Dette går jeg glipp av hvis jeg ikke er oppmerksom. Det gjelder å stille seg inn på Guds bølgelengde. Det gjelder å bli en del av Guds "ene handling" (Macmurray) med sin verden. Slik blir bønn en personlig relasjon, et forhold til Gud. Bønnekategorien tydeliggjøres i uttrykket "Gud som venn". Det gjelder å utvikle en forbindelse med Gud slik som venner utvikler et forhold. Barrys gudsbilde blir på denne måten nært og henter innhold fra menneskelige kategorier.

I følge Barry gir Gud det fineste av hva som kan finnes i et godt vennskap. Gud oppleves også gjennom å leve seg inn i bibelfortellinger. Gud oppleves i naturen. Gud oppleves i relasjoner. Det beste av det beste, det vakreste av det vakre og det herligeste av det herlige er å oppleve Gud. "Enjoy" er et viktig ord som Barry knytter opp mot Gud. "What do you want?" er en døråpner og en landingsplass for Gud i livet. Å bli klar over seg selv, hvem jeg er, hva jeg ønsker, hvordan jeg føler meg er utgangspunktet for relasjonen med Gud.

Utgangspunktet for dette er en gudsrelasjon som forutsetter en spesiell bevissthet og refleksjon om hvem jeg er som menneske. En slik opplevd bevissthet kan synes krevende, men appellerer til mange. Det er klokt pedagogisk og det er psykologisk tiltalende. Norske lutherske prester er blitt fascinert av dette nære og menneskelige utgangspunktet. Det er annerledes og mer erfaringsorientert enn klassisk luthersk teologi hvor syndsbegrepet ofte har blitt så omfattende at våre egne opplevelser og følelser ikke får gyldighet.

Barrys metode gir håp om at det er mulig via en ærlig og tålmodig selvransakelse å finne Guds vilje i ens eget liv. Gud kan finnes i alle ting. Jeg kan få et venneforhold med Det mysterium vi kaller Gud. Det er mulig å samarbeide med Gud. Gud er opptatt av hva jeg ønsker meg. Dette er essensen slik jeg ser det i Barrys katafatiske gudsbilde.

Hva betyr det å bruke "venn" som metafor om forholdet til Gud? Tro henger sammen med et imaginært fantasifullt eller et troverdig bilde av relasjonen mellom Gud og mennesket (McFague 1994,55). Vi trenger en oppfatning av Gud som oppleves troverdig. Det betyr at det er nødvendig å identifisere og tydeliggjøre grunnleggende erfaringsbaserte metaforer og modeller som kan uttrykke kristen tro for vår tid på en kraftfull og tydelig måte. En metafor er et ord eller uttrykk som anvendes i overført betydning. Metaforen tilhører egentlig en sammenheng, men anvendes i en annen. Hva en forsøker å uttrykke ved en metafor kan slik forstått ikke sies direkte eller uten ved hjelp av metaforen. For hvis det ikke var slik var det ikke nødvendig å bruke noen metafor. Metaforen er et forsøk på å si noe om det ukjente ved hjelp av det kjente. Metaforer har karakter av "er" og "er ikke." Hvis Gud er en venn, er han det, men samtidig er han det ikke. Det handler om å forsøke å si noe som vi ikke vet hvordan vi skal si og gjøre ved hjelp av metaforen venn. All tale om Gud vil være indirekte fordi ingen har sett eller kjenner Gud fullt ut. Å tale om Gud som venn er et forsøk på å bruke kvaliteter ved vennskapet for å belyse hvem Gud er (McFague 1994,57).

iv. Lönnebo

Lönnebos ord "*Du är gränslös*" er en bekjennelse til den apofatiske teologi. Det er en bekjennelse til Guds transendens, opphøyethet og uutsigelighet. Guds vesen kan vi ikke kjenne. Kun Gud kjenner Gud fullt ut. Det eneste vi klart kan si er hva Gud ikke er. Gud mangler grenser (Lönnebo 2003a,10).

Jødedommen og kristendommen, sier Lönnebo er apofatiske religioner og kalles derfor åpenbaringsreligioner. Gud er skjult, men ikke helt ukjent, for han åpenbarer sitt nærvær på ulike måter, når han vil og når han anser det å være mulig og best. Lönnebo mener den apofatiske tradisjonen i den kristne teologien er tydeligst hos Paulus (Rom 11.33-36). Han sier den er sterkt representert i oldkirken og hos de ortodokse kirkesamfunnene (Lönnebo 2013,274).

Lönnebo snakker om *analoge symboler*. Disse beskriver ved hjelp av en kjent virkelighet i stor grad en ukjent virkelighet. Gud kalles for en klippe i GT fordi en egenskap hos Gud er hans styrke. Dette er fordi objektet ikke kan gjengis med et entydig språk. Jesus anvendte bevisst symboler som lignelser. Uten lignelser talte han ikke sier evangelisten. Gud er ikke en mann, selv om Jesus kaller Gud far. Slik kan Gud ikke fanges i språket. Gud er verken hyrde eller konge, urettferdig dommer, vind, klippe, ord eller ild. Lönnebo sier som McFague at kristendommen må oversettes til begrep som knytter an til en virkelighet som vi anerkjenner og kjenner som virkelig. Samtidig må det egentlige budskapets innhold beholdes (Lönnebo 1967,52-58).

Lönnebo vil si at det viktigste ikke er å finne Gud i alle ting, men at *alt finnes i Gud*. For det er i han vi lever og rører oss og er til. Utgangspunktet er ikke å finne Gud, men at Gud har funnet oss. *I Kristus* er et sentralt uttrykk hos Lönnebo. Gud er hos sin skapning og skapningen hviler *i Kristus*.

Lönnebo sier at vi i vår tid behøver å følge det apofatiske korsbanneret. Det apofatiske betyr at vi ikke kan forstå oss på Gud, men vi kan elske, lyde og tjene han. Gud er ikke en ting blant tingene, men selve værens dyp. Vi har ikke mulighet til å bli klok på Gud, men vi kan i tro, håp og kjærlighet forenes med han. Dette kaller Lönnebo uvitenhetens viten og motsetningenes forening. Tro er fortrøstningsfull tillit. Tro er relasjon. Lönnebo fortsetter:

Hvis vi tror at Gud er grenseløs, så er konsekvensen også troen på den grenseløse nærheten. Stort og lite og de største motsetningene som død og liv de sammenfaller. Hvetekornet som legges i jorden og dør får på grunn av dette liv (Lönnebo 1/2009,35).

Lönnebo vil samtidig si at Gud finnes i alt:

Utdrivandet av anden fra materien är den moderna tidens störste heresi. Detta förnekande gör universum öde och meningslöst, alltmer likt en maskin eller en kemifabrik.

Gud er i bokstavlig mening ingen-ting. Det å guddommelige gjøre noe og kalle det Gud er avgudsdyrkelse. Men Gud er også all-ting. Det er ingen plass hvor Gud ikke finnes. Materien, det kroppslige er Guds verk. Den tilhører Gud og han kan uhindret komme og gå, åpne og stenge. Kristne tror at Gud er nærværende alle steder, hvilket er en fantastisk trøsterik tanke. ("Bakfra og forfra omgir du meg, jeg er helt i din hånd", salme 139.5) (Lönnebo 3/2011,12).

Klassisk kristen tro er *pan-en-teistisk*. Gud er ingen-ting, men i all-ting. Ånd og kroppslighet er ikke motsetninger hos Gud. For fra han og ved han og til han er alle ting (Rom 11.36). Dette guddommelige *alt* gjelder naturligvis også bønnen og hele livet. Det er ikke bare tanken som ber, men vi ber med hele livet, vår kropp og vår sjel. (Lønnebo 3/2011,13).

Lønnebo vil holde fast ved et gudsbilde som innebefatter både den åpenbarte og den skjulte Guden, respektive positiv og negativ teologi. Men han sier at det guddommelige er og forblir "bråddjup som ingen kan mäta". Vi behøver å holde fast i både det personlige, men også det upersonlige hos Gud. Gud er skjult til stede hos de som lider. Den allmektige kan ikke komme fordi *han er allerede her*. Men han er forhindret fra å komme i herlighet. Gjennom skapelsesakten har han fornektet seg selv, liksom Kristus ba oss å fornekte oss selv. Derfor blir korset alt. Lønnebo stoler på Gud og han tror ikke at Gud vil mislykkes med å gjenopprette kosmos(Lønnebo 3/2011,14).

Kanskje kan vi oppsummerende si at Lønnebo med sitt apofatiske perspektiv gir avkall på å ha noe gudsbilde. Gud er ikke human. Gud er ikke som oss. Guds frykt blir derfor å ikke vite. Jeg vet ikke hvem Gud er, men det betyr at jeg hviler i Guds viten.

v. Oppsummering om katafatisk og apofatisk teologi

Finnes det en felles plattform, et minste felles multiplum mellom apofatisk og katafatisk teologi? Jeg mener at vi trenger begge, både bekreftelsens og fornektelsens vei. Disse vil komplettere hverandre.

På bekreftelsens plan snakker ortodoks teologi om naturlig kontemplasjon. Dette innebærer å se alle ting i Gud og Gud i alle ting. På fornektelsens plan strekker en seg bortenfor skapelsen og søker forening med Gud i stille bønn uten ord.

Naturlig kontemplasjon opphever alle skarpe grenser mellom hellig og profant. Den hellige Ånd er alle steds nærværende og fyller alle ting. Gud kan finnes i alt (Ware 1996,26). Barry og Lønnebo vil begge kunne si at troen på Gud hjelper oss til å se ting og personer som både sannhet og sakrament samtidig. Disse blir ikke vurdert som midler, men etter hva de er i seg selv. Grunnen er at alt står i et eget forhold til Gud. Samtidig blir hver ting et tegn eller et sakrament som viser ut over seg selv og tilbake på Skaperen. Hele skapelsen blir en teofani. Den kristne er en som finner Kristus over alt hvor han enn ser og en som gleder seg i Kristus (Ware 1996,27).

Det er mulig å se positiv og negativ teologi som tvillinger som er avhengige av hverandre. Lønnebos opptatthet av "*det grenseløse*" og Barrys fokus på "*det mysteriet vi kaller Gud*" har som utgangspunkt en forståelse av at Gud er vårt felles opphav og at forening med Gud er menneskelivets mening. "Å erfare sin egen skapelse" slik Barry snakker om dette og "å være dråpen som er på veg tilbake til havet" er begge forsøk på å beskrive en mystisk forening med Gud.

Både katafatisk eller apofatisk teologi er mystiske i den forstand at man vil hevde at vi ikke kan forstå Gud, og at det er foreningen med Gud på et nivå som ikke kan uttrykkes med ord som er selve hensikten. Eller for å si dette på en annen måte så kan både "lyset",

den positive veg, og "mørket", den negative veg være ute av stand til å uttrykke Gud. De er begge "*Both Alike to Thee*" (Matthews 2000).

"... the rediscovery of the mystical tradition in its totality and wholeness, where the twin sisters the cataphatic and apophatic way, the praise of the heart and the blinding of the eyes, hold hands together, will affirm God as the source of being and not simply as an object of belief. To do this is to readmit the believer to the realm of theology and to reaffirm his or her capacity for mystical participation in the life of God (Matthews 2000,138).⁹

Patriark Bartholomeus av Konstantinopel sier at den kristne teologi og bekjennelse befinner seg mellom stillheten og ordet, mellom negasjon og bekræftelse. Når vi sier at Gud er stille, eller at Gud er i stillheten, nærmer vi oss gudsmysteriet med en form for ærbødighet som fratar oss språket og setter noe annet inn i stedet, nemlig det vi kan kalle for den refleksive bønnen, det å søke Gud i det lys som finnes hinsides vår erkjennelses mørke. Den apofatisk teologi er en teologi som ikke har oppgitt å søke Gud i ordene og språket, men som likevel innser at Gud er større enn alt det våre ord kan uttrykke og vår intellektuelle kapasitet kan erkjenne (Hans hellighet Bartholomeus 61).

vi. Stillhetens hensikt – hvorfor være stille?

Lönnebo og Barry ønsker begge å være stille. Stille retreat 10 eller 30 dager er det normale for en som følger de åndelige øvelsene til Ignatius. Har Barry et annet formål med stillheten enn Lönnebo?

Barry bruker ikke begrepet kontemplasjon på den klassiske mystiske måten."Med kontemplativ bønn mener vi derfor en bevisst vilje og et ønske om å se på og lytte til Gud slik han ønsker å være for meg, og å svare han." (Barry 2008,48).

Her er stillheten slik Barry forstår den knyttet opp mot evne og vilje til erfaring og tro på at Gud lar seg erfare som et aktivt handlende subjekt for meg og til meg. Videre må jeg bevisst forholde meg til Guds handling med meg, for meg og til meg. Bare da ber jeg kontemplativt når jeg har en bevisst vilje og et ønske om å se å lytte.

En viktig del av gudsbildet hos Barry er at Gud er en Gud som åpenbarer seg og som ønsker en respons eller et svar på tiltale. Den bønn som folk er vant til "*er vanligvis ikke kontemplativ og den fører ikke til en bevisst vekst i forholdet til Gud på samme måte som kontemplasjon gjør det. Kontemplasjon gir ifølge sin natur mer rom for Herren til å bli virkelig for oss (Barry 2008,61).*

Ignatius av Loyola setter i *Åndelige øvelser* bønnen om hva en ønsker seg først i hver øvelse. Barry sier: Åndelige veiledere oppmuntrer sine konfidenter til å be Vår Herre om det de virkelig ønsker. En del av veilederens arbeid er å hjelpe konfidentene til å bli klar over og uttrykke hva de virkelig ønsker. Deretter kan konfidenten betrakte eller lytte til

⁹ Belden C. Lane siterer Thomas Merton og mener sammen med han at apofatisk og katafatisk teologi står i et indre avhengighetsforhold til hverandre. Han mener at vi må bekrefte og fornekte på samme tid. Både teologien og bønnen savner adekvate ord for hva man ønsker å uttrykke (Lane 1998,77).

det som skjer i kontemplasjonen og slik rette oppmerksomheten mot den Ene som åpenbarer seg (Barry 2008,65).

Å be om at Herren åpenbarer seg, åpner oss for den Annens mysterium. ... Så når vi betrakter Gud, forsøker vi å la ham være seg selv og ikke vår projeksjon av ham, og å være vårt virkelige selv for ham (Barry 2008,66).

Å betrakte Vår Herre er et typisk Ignatiansk uttrykk. Å betrakte Vår Herre i denne forstand er ikke nødvendigvis forskjellig fra det å betrakte en annen person. Dette handler om å la seg bli oppslukt av noe en liker og så dele denne gode opplevelsen med Kristus og slik bli oppmerksom på hans nærvær mens man ber.

Kontemplasjon av naturens skjønnhet og skriftens fortellinger er foretrukne steder hvor Herren åpenbarer seg. Uttrykk som Barry bruker er: "å betrakte Herren", "at Herren er tiltrekkende og innbydende", "å vente på at Herren skal åpenbare seg", "når Herren blir virkelig", "å erfare Herrens virkelighet", "å be Herren om å handle", "å være oppmerksom på Herren", "å legg forholdene til rette for dialogen med Herren", "når Herren begynner å få sitt eget liv for konfidenten".

Hva betyr dette for gudsbildet? Barry sier at Herren er nærmere i livet, mer nærværende i bønn, og har sine egne verdier og sin egen vilje. Han er ikke en funksjon av moral, men en som aksepterer elsker og utfordrer (Barry 2008,76).

Dette er ikke mystisk bønn, sier Barry, men en erfaring av at Herren er virkelig. Det er kontemplativ opplevelse, den er verken eterisk eller usedvanlig. Den er like jordnær som sølete støvler, og like opptatt av livet (Barry 2008,78).

Av dette ser vi tydelig at stillhetens formål hos Barry er å lytte til Gud som gir seg til kjenne og så svare Gud. Dette er typisk ignatiansk. Stillheten er instrumentell. Den er et instrument for Gud og meg slik at jeg kan bli nærere venn med Gud.

Lønnebo befinner seg i en "litt annen verden" fordi stillheten kan sies å være et mål i seg selv. Den har ontologisk verdi. Dette betyr ikke at stillheten fører til passivitet. Stillheten har potensial, men oppfattes ikke som et sted hvor en får til en operativ samtale eller forhold med Gud slik som hos Barry. Jeg vil vise noen eksempler på hvordan Lønnebo snakker om stillheten.

Lønnebo sier om stillheten i *Kristuskransen*:

Gud er ikke i ståket og larmen og i de mange ord. Først da Stillheten nærmet seg, dro profeten Elia kappen for ansiktet og gikk ut av grotten (1. Kongebok 19.13). Gud er stillhetens venn. Hele universet er fylt av hans uendelige stillhet. Solen synger ikke, månen snakker ikke, universets svarte rom mellom lysende stjerner er for våre ører rendyrket stillhet – og likevel forkynner himmelen Guds ære og synger hans pris. Liljene på marken blomstrer i stillhet, og likevel preker de høyt og tydelig om Guds omsorg. Kristus, han som kalles Ordet, var taus for offentligheten i tretti år. Kun en kort tid talte han til oss med ord.. Til tross for dette hadde han tid til å innlede denne korte tiden med førti dagers taushet. Siden trakk ham seg ofte unna og søkte fjellets høye taushet. Hans sterkeste ord til menneskeheten var hans død i mørket og hans oppstandelse før daggry, i det skjulte.

Guds tale er som oftest lydløs for vårt ytre øre, slik som universet og tiden og sakramentene. For å høre disse tause ordene kreves det både ytre og indre stillhet hos den som lytter. Indre stillhet er vanskeligst, for da må vi glemme oss selv. Den indre stillheten er den som oppstår når mine tanker og ønsker har falt til ro. For kontemplative mennesker, for dem som har rørt ved den store stillheten som er hos Gud, er den indre stillheten alltid til stede. ... "Hold opp! Kjenn at jeg er Gud" (Salme 46.11).

Vi må kvitte oss helt med forestillingen om at vi kan forstå Gud med tanken. Gud er for våre tanker alltid den som unnflyr. Men det finnes en annen, velsignet måte å nærme seg Gud på. På 1300-tallet skrev den anonyme forfatteren av *Skyen: ikke-viten der sjelen møter Gud*: "For intellektet er Gud, dets skaper, alltid ubegripelig ... men for kjærligheten er han fullkommen forståelig, og det for hvert eneste individ." (*Molnet*, Artos 1996, 29). Skjul derfor tanken i skyen av ikke-viten. Slokk fantasiens billedskjerm. Gud vil nærme seg sjelen i et mildt mørke – der det som overgår vår fatteevne, kan berøre oss. Det er i kjærligheten vi famler oss fram til den Gud som allerede er hos oss (Lønnebo 2012,110).

Forskjellen på Barry og Lønnebo mener jeg her blir tydelig. Lønnebo vil være stille for Stillhetens skyld. Barry vil være stille for å høre hva Gud sier. Lønnebo synes at ord i Stillheten gjør Gud for liten, ord kan ikke kommunisere på dypet med Gud. Barry ønsker å bruke følelser og erfaringer for å komme nær Guds vilje. Lønnebo vil komme nær Gud i Guds stillhet uten ord og følelser og slik få ord og følelser for å bringe Gud ut i verden og til menneskene.

En replikkveksling mellom Barry og Lønnebo kunne muligens se slik ut:

B: Gud er i følelsene L: Følelsene er i Gud

B: Gud er min venn L: Ord blir for små til å beskrive Gud

B: Naturopplevelsen viser at Gud er god L: I naturen har Gud vanskelig for å skjule seg

B: ÅV gjør oss oppmerksomme på Gud L: Guds uendelighet har rørt ved min endelighet

B: Gjennom stillheten taler Gud L: Stillheten er Guds pust

B: ÅV viser oss et kjærlighetsforhold L: ÅV plasserer oss nær Guds hjerte

B: Jeg og Gud L: Jeg i Gud

B: Mitt personlige forhold til Gud L: Jeg er ingenting, men i det Store hele er det alt

B: Jeg og Gud jobber sammen L: Å finne seg selv er å finne Gud

B: Utvikle vennskap med Gud L: Å bli den jeg er

B: Gud er i alt L: Alt er i Gud

B: Menneske er Guds medarbeider L: Menneske er som en horisont hvor du ikke ser overgangen mellom himmel og jord

Dette er naturligvis fiktivt og urealistisk fordi Barry og Lønnebo begge er for kloke til slik å sette det hele på spissen. Men det gir en indikasjon på forskjellene mellom dem.

vii. Sammenfatning

Barry vil fortelle at Gud er bedre enn sitt rykte. Dette gjør han i stor grad ved å vise til Guds gode skapervilje og skaperkraft gjennom natur og gode opplevelser. Åndelig veiledning gir hjelp til å utforske og utvikle denne relasjonen til å bli et samarbeid bygget på en åpen gjensidighet. For Barry er dette nåde. Gud og jeg på samme lag. Gud er

min samarbeidspartner. At Gud vil være vår venn er en viktig oppdagelse. Den gjensidige personlige vennerelasjonen er grunnlaget.

Lönnebo har i sine bøker fortalt mye om sitt forhold til far og mor. Hans foreldre har vist han en trygg gudsrelasjon i gode og onde dager. Lönnebo har ikke behov for det nære og kjente i gudsbildet på samme måte som Barry. Han ble født med tiltro til livet. Han har et gudsbilde som får næring på en annen måte. Stillhet, det åpne hav, ørken, der hvor tanker og følelser er borte, tomhet, intethet, mørke blir for han bilder på Gud.

Barry og Lönnebo er ulike personligheter med ulik erfaring. Gudsbildet er avgjørende når det gjelder bearbeiding av troserfaring. Barry og Lönnebo har to forskjellige grep. Barry ønsker nærhet og relasjon og søker det tydelige. Lönnebo lengter etter "å bade i intet" fordi Gud er alt. Dette betyr å søke stillhetens væren. Slik er stillhet lyden av Gud. Guds navn er stillhet.

Jeg har forsøkt å vise hvorfor Lönnebo ikke er opptatt av ignatiansk teologi og hvorfor han ikke siterer Ignatius oftere. Etter min mening er det personlighetstypologien som i stor grad gir retning og utslag. Gudsbildet hos Barry og Lönnebo synes å gi tydelige forskjeller når det gjelder ÅV. Forskjellig gudsbilder gir også forskjellige forhold til stillhet. ÅV eller bearbeiding av troserfaring kan forstås derfor ulikt.

c. Bibelen i åndelig veiledning

Det er tydelig at Barry i sin åndelige veiledning er preget av den ignatianske måten å bruke bibeltekstene på. Det betyr at hovedvekten i hans bibellesing ikke er teologisk analyse, men "å leve seg inn i teksten" eller "å smake på bibelske uttrykk". Følelser og opplevelser som den enkelte bærer på og får gjennom lesing av bibeltekstene blir slik i sentrum. Barry utfolder dette med innsikt og hans bakgrunn som terapeut gir dette stor troverdighet.

Lönnebo er også opptatt av å lese bibelen med dette formål. Det viser han tydelig i *Bibelens perler. Møt fortellingene med Kristuskransen* (2008). Her sier han at hvis vi ikke berger den billedlige og åndelige bibeltolkningen tror han ikke lenger bibelen vil være en normativ veiledende bok for folk i den vestlige verden, ikke engang for prester (Lönnebo 2008,23). Samtidig er Lönnebo i større grad teologisk reflekterende i den forstand at han nærmer seg bibeltekstene også ved teologisk analyse (se for eksempel *Religionenes fem språk* 1975). I *Kristuskransen* er bibeltekstene sentrale.

Barrys bibelbruk har en ensidig vektlegging på opplevelsesdimensjonen i tekstene. Dette er med tilslutning fra Lönnebo en vesentlig måte å lese bibelen på, men det er ikke den eneste. Det er mulig å hevde at Barry er mer psykolog enn teolog, eller at hovedvekten i hans åndelige veiledning er mer terapi enn sjelesorg. En annen måte å si det på er at hans åndelige veiledning er terapi i en teologisk kontekst. Det er etter min mening ingen tvil om at et slikt grep kan være nødvendig og meget nyttig. Lutherske prester i Norge har gitt tydelig uttrykk for å ha stor utbytte av en slik veiledning (Kaufmann 2013,147-165). Barry og Lönnebo kan begge sies å ha sans for en lesing av bibeltekstene hvor det å

bli en del av teksten ved å leve seg inn i situasjoner eller identifisere seg med uttrykk er vesentlig. Dette er i slekt med *lectio divina*.

Barry har brukt sitt liv til å lede retreatere og til å gi åndelig veiledning. Lönnebo har undervist prester i prekenlære og har vært prest og biskop. Slik har Lönnebo jobbet betydelig mer med bibeltolkning. Som katolikk har Barry også et annerledes og mer aktivt forhold til tradisjonen enn Lönnebo. Det er derfor ikke lett å foreta en rettferdig sammenligning av deres forhold til bibeltolkning. Mitt poeng er at jeg tror de kan enes om en åndelig lesing av tekstene.

d. Forholdet til Guds verden

Det kan stilles spørsmål ved om ikke Barry og Lönnebo er mer innadvendt individrettet enn utadvendt handlingsrettet mot verden. Dette fordi de begge er opptatt av den enkeltes forhold til Gud og legger vekt på mystiske innadvendte opplevelser. Dette kan formuleres som forholdet mellom kontemplasjon og aksjon.

Hva oppnår Barry og Lönnebo med et så tydelig fokus på gudsforholdet? Barry imøtegår innvendingene om innadvendthet ved å snakke om handling som kontemplasjon (*contemplation in action*). Dessuten står han i en tradisjon, den jesuittiske, som er kjent for tydelige politiske synspunkter som i mange tilfeller har ført til martyrium. Gudsrelasjonens hensikt er vissheten om å være elsket. Kjærlighet fra Gud er bare ekte hvis den fører til kjærlighet til nesten. Fokus på den enkeltes forhold til Gud synes nødvendig hvis en skal make et intenst og engasjert forhold til verden. En russisk staret har sagt: *Finn hjertets fred og tusener vil bli frelst*. Dette tror jeg er Barrys poeng når han legger vekt på vennskap med Gud og det viktige i å oppleve Guds skaperkjærlighet.

Lönnebo formulerer tidlig i sitt forfatterskap handling som en måte å forholde seg til Gud på. Handling er undervurdert i vår sammenheng, sier han og etter hans mening er dette i vår tid det viktigste språk. Mye kan ikke sies uten at det gjøres!, hevder han (Lönnebo 1975).

Lönnebo anerkjenner på en annen måte enn Barry den klassiske mystiske tradisjonen. De klassiske mystiske begrepene *unio mystica* og *mors mystica* er en vesentlig del av hans teologi. Allikevel er det lite som tyder på bortvendthet fra verden hos Lönnebo. Han sier: *Først heter det jeg, så heter det vi, til slutt heter det du*. Fokus på den andre er slik avgjørende.

Lönnebo har skrevet bok om symposium på månen for å redde jorden (1993). Han har skrevet boken *Fredsveien* (1984) om kampen mot militær opprustning. Og senest i 2008 *Jordens och själens överlevnad*. Hvordan skaper vi en holdbar utvikling for både jordens og sjelens landskap? Slik sett mener jeg det er vanskelig å kritisere Lönnebo for en mystisk innadvendt individualisme. Langt de fleste mystikere, hevder han, er utadvendte og sosiale. Selv forklarer de dette med at å være rettet mot Gud er å være rettet mot menneskene og verden. Det betyr å elske Herren din Gud og din neste som deg selv. Selv om et hovedfokus er Gud og jeg, betyr ikke dette at menneskene og verden ikke gis oppmerksomhet. Jeg mener at Lönnebo, som Schweitzer og Hammarskjöld, med

all tydelighet viser dette. Det er heller ingen ting som tyder på at Barry og Ignatiansk bønneveiledning fører til verdensflukt. Heller er det omvendt. De som skal forandre verden trenger en opplevd og nær relasjon til Gud.

e. Åndelig veiledning mellom dogmer og erfaring

Menneskelig erfaring er grunnleggende i åndelig veiledning hos både Barry og Lönnebo. En viktig problemstilling er forholdet mellom erfaring og åpenbaring. Barry er venn med Gud og snakker med Gud. Lönnebo sier at Gud er *nära* og at "*Jag er din*". Han har hatt mystiske lysopplevelser.

Jeg skal nå se på hvordan den personlige erfaringen samstemmes eller settes opp mot Guds åpenbaring i forhold til kirken og tradisjonen, i katolisismen, eller Guds åpenbaring i bibel og bekjennelse, som i den lutherske tradisjonen.

Forståelsen av religion i Norge og i vestlig sammenheng har i første rekke vært knyttet til hva man tror på og til det kognitive innholdet i troen, slik det tydeligst er formulert i trosbekjennelsen (Henriksen 2013b, 379).

Praksis og erfaring har vært noe som er sekundært, noe som blir forstått i lys av en allerede etablert trosoppfatning. Men må ikke erfaringer sees på som bakgrunn for hva folk tror og ikke omvendt? Er ikke et livssyn eller en tro noe som på en eller annen måte er erfaringsforankret? Årsaken til at vi tror som vi gjør er at bestemte erfaringer og hendelser er viktige for oss og har preget oss i måten vi forholder oss til virkeligheten på. Eller skal erfaring settes inn i rammen av en etablert trosoppfatning eller en etablert teoretisk forestilling? (Henriksen og Pabst 2013c, 181).

Er det ikke slik at innholdet i gudsbildet nettopp er hentet og definert ut fra erfaring? I så fall hvilken betydning har dette har med tanke på åndelig veiledning? Overføringsproblematikk som Freud var opptatt av og motstand og tilknytningsproblematikk, slik Barry beskriver denne kan tyde på at erfaring også er særs viktig i forholdet til Gud.

Hvis Gud eksisterer er det grunn til å ta ham alvorlig. Hvis Gud eksisterer er tro på Gud noe som handler om hvordan vi skal forstå hele virkeligheten, inklusive oss selv. Hele virkeligheten er teologisk signifikant. Gud er betingelsen for all menneskelig erfaring og måten erfaringen fremstår på bidrar på ulike måter til å åpenbare hvem Gud er. Troen på Gud åpner vår erfaring av virkeligheten på en måte som ikke er tilgjengelig hvis vi ikke tror (Henriksen 2013a).

Henriksen (jeg summerer her 2013b) vil argumentere for at teologien alltid forholder seg til en erfaringskontekst: Han argumenterer for følgende:

1. Det er problematisk å etablere et prinsipielt skille mellom erfaring og åpenbaring
2. Erfaring er ikke primært en kognitiv erkjennelseskategori som omhandler teoretisk kunnskap, men en erfaringskategori som handler om premissene for å orientere seg i verden med bakgrunn i hendelser som er historisk, sosialt og

kulturelt situert og som er innholdsbestemt i forhold til innholdet i kristen tro, kristent håp og nestekjærighet.

3. Å avvise menneskelig erfaring med henvisning til en såkalt åpenbaringsforankret teologi er ofte en indikasjon på teologisk arbeid som ikke er godt nok utført.
4. Å utvikle teologi på en måte som integrerer og ivaretar ulike dimensjoner i menneskelig erfaring er forutsetningen for at det kristne budskap kan erfares som sant og meningsfullt i dag (Henriksen 2013b, 384).

Det er vanskelig å definere erfaring. Det er et sammensatt begrep. Erfaringer er annerledes enn opplevelser. Opplevelser kan defineres som noe som vi opplever, men som ikke får videre konsekvenser. Erfaring er noe som former, endrer og forandrer oss. Det er mer permanente utvidelser eller endringer i vår bevissthet, forståelse eller livsorientering. Det finnes et *før* og et *etter*.

Det kan beskrives ulike områder og dimensjoner ved erfaring

- Den fysiske erfarbare verden. Den vitner om Gud skaperen. Vi har oftest overlatt til naturvitenskapen å tolke denne.
- Den sosiale og kulturelle dimensjon vi deler med andre og som vi forholder oss til ved hjelp av språk og symboler.
- Vår indre verden av følelser, minner, tro, intensjoner og forståelse. Disse erfaringene kan ikke deles på samme måte som i den felles sosiale og kulturelle verden. Men de kan formidles allikevel for eksempel ved hjelp av språk.
- Den åndelige dimensjonen eller den ekstraordinære religiøse erfaring. Denne har ikke latt seg innordne lett i den moderne ramme av hva som anerkjennes som erfaring og som kan gjøre krav på å bli vurdert som normativ. Men mange av de ulike gudsåpenbaringer som er beskrevet i bibelen hører hjemme her. Det dreier seg om profetier, forutsigelser, mystiske opplevelser av mange slag. Visjoner av engler og andre ting, helbredelser, undere og visjoner. Disse bryter inn i de øvrige dimensjoner i vår erfaringsverden uten å sprengte denne i stykker. Disse erfaringene kan tolkes som tegn på en mer omfattende virkelighet.

Den teologiske kategorien åpenbaring kan slik forstås som formidlet gjennom erfaring som er overlevert fra den kristne tradisjon og som gir grunnlag for ny livsorientering fordi den knyttes sammen med vårt eget liv. Erfaring generelt gir oss tilgang til virkeligheten og åpenbaringserfaring er en modifisert slik tilgang som lar oss erfare *mer* enn det vi har bare i og med vårt eget. Som ukontrollerbar kan den sies å ha sin opprinnelse i Guds initiativ og virke. Å stille åpenbaring opp mot erfaring innebærer at man forneker den måte å lære av og forstå virkeligheten på som Gud har gitt oss gjennom å skape oss (Henriksen 2013b, 392).

Jeg har her referert en nåtidig norsk, også anerkjent internasjonalt, teolog som tydeliggjør en måte å forstå erfaring på i relasjon til den teologiske kategorien åpenbaring. Slik forstått kan vi si at åpenbaring og erfaring ikke er motstridende begreper, men åpenbaringen er formidlet gjennom erfaring ut fra den kristne tradisjon. Henriksen gir Lönnebo rett i måten han snakker om religionens fem språk på når Lönnebo innebefatter erfaring i disse. Samtidig åpner han opp for Barry i hans måte å tenke relasjon med Gud gjennom metaforen vennskap. Henriksen sier at Gud må lignedes

med det skapte gjennom bilder og metaforer hvis språket skal formidle gudserfaring.

f. Åndelig veiledning vil vise at å finne seg selv er å finne Gud

Er det mulig å skille mellom begrepene åndelig veiledning, bearbeiding av troserfaring, sjelesorg, psykoterapi, veiledning eller rådgiving? Hva er själavård (svensk) og hva er åndelig veiledning? Jeg skal ikke forsøke her å svare omfattende på dette eller gi tydelige definisjoner. Jeg vil noen steder antyde svar. Her vil jeg si noe om hva som er hensikten med åndelig veiledning slik Barry og Lönnebo tenker om dette.

For Barry handler åndelig veiledning om å hjelpe mennesker til å utvikle deres forhold til Gud og gi hjelp til å leve i dette forholdet. Det er å gi mennesker hjelp til å føre en samtale med Gud om livet mens det leves. Barry bruker begrepet åndelig veiledning (spiritual direction) under tvil. Det Barry utfører kunne vi kanskje like gjerne kalle åndelig psykoterapi ¹⁰

Jeg har i min tekst gitt *Kristuskransen* betydelig plass og ment at denne er en mystisk krans som i stor grad tydeliggjør hva Lönnebo ønsker å formidle. Videre har jeg forsøkt å peke på at Lönnebo søker en innsikt hvor han finner tankegods fra langt tilbake i tid. De greske ordene han benytter seg av i boka om kransen er ikke til pynt. De bærer bud om en tenking som er forsøkt summert opp av Samuel Rubenson under tittelen: *Omvendelsens veg (Pilgrim 1/1996)* som stammer fra blant annet Evagrius av Pontos (345 - 399). Denne tenking har sin bakgrunn i antikkens filosofi ved for eksempel stoikerne (Marcus Aurelius og Epiktet) eller Platon.

Den første boken Lönnebo skrev etter sin doktoravhandling har tittelen: *Att finna sig själv – att finna Gud(1967)*. Tittelen og setningen er sentral i Lönnebo sin tenking. Jeg mener at det er denne tanken Lönnebo utdyper og utvikler på sine eldre dager i sitt prosjekt *Frälsarkransen*. Han vil med sin åndelige veiledning hjelpe menneskene til å leve et rett liv, et liv i samsvar med hvem de er. Slik ønsker han å veilede oss fra splittelse til helhet, det vil si til et rikt åndelig liv. Dette handler om åndelig trening eller om å finne seg selv.

De greske filosofer sier at filosofiens oppgave er å finne lykken. Augustin sier i sine bekjennelser at det grunnleggende filosofiske spørsmålet er: Hvordan blir jeg lykkelig? Dette kan høres banalt ut for vi tenker muligens at dette er underholdningens og fjernsynets oppgave. Men lykke er kanskje dypere eller mer enn dette? Kristen tradisjon har heller stilt spørsmålet slik: Hvordan blir jeg salig, eller hvordan blir jeg frelst? ¹¹

Jeg mener Lönnebo er opptatt av dette og det tydeliggjøres i *Frälsarkransen*. Jf Paulus om å arbeide på sin frelse med frykt og beven. Hva gjør en for å bli et helt og fullstendig sammenhengende menneske som en er skapt til å være? Hvordan finner en sitt sanne

¹⁰ Lynette Harborne *Psychotherapy and Spiritual direction Two Languages, one voice?* Karnac 2012

¹¹ Jeg refererer her Samuel Rubenson i en forelesning fra oktober 2008 i Sverige om *Evagrius som sjelesørger og åndelig veileder*.

jeg? Hva skal en gjøre for å finne balanse i seg selv i form av en grunnleggende trygghet? Dette er spørsmål som ikke bare gjelder kristne mennesker, men som Lönnebo sier angår alle mennesker av god vilje. Det er allmennmenneskelige spørsmål. Hvordan finne veien fra splittelse til sammenheng og helhet?

Lönnebo ønsker å hjelpe oss med å finne oss selv. Han gir derfor øvelser i livsmot, livslyst, selvbesinnelse og i å leve nær Gud. Slik kan vi få mulighet til å bli den vi er skapt til å være, få anledning til å håndtere oss selv. Om jeg skal leve rett så må jeg vite hva som er mitt egentlige vesen: Hvem jeg er og hva jeg er skapt til. Jeg må forstå meg selv. Til dette trenger jeg kunnskap. Derfor må jeg søke Gud. I min splittethet kan jeg søke enhetens kilde som er Gud. Jeg må søke enheten i og hos Gud. Middelet er kjennskap til Gud og kunnskap fra Gud som jeg får gjennom et liv i vekselbruk mellom Guds verden og stillheten. Kristuskransens fargede perler gir meg kunnskap om den kristne tro. Denne kunnskapen er vesentlig. Hemmelighetsperlene og offerperlen peker ut mot verden. Stillhetsperlene som det er seks av hjelper meg til å være stille i kontemplativt nærvær med Gud.

Själavård slik Lönnebo ser det er hjelp til å møte problemer i tro og liv. Innholdet i begrepet kan ligge tett opp mot psykoterapi. Det sammen gjelder som tidligere nevnt åndelig veiledning. Det handler om å gi håp og trøst ved å finne Gud i livet og livet i Gud.

Själa - vård består av ord som på gresk heter psyche & therapevo, det blir psykoterapi. Tilsvarende kan gjelde det norske språk. Sorg kan tolkes dit hen at det betyr å sørge over vår synder. Men hvis sorg i stedet tolkes som å sørge *for* noen og at det å sørge for noen er et viktig element i terapien, da blir sjele – sorg til omsorg for sjelen som kan kalles psykoterapi. Sjelesorg kan dermed etymologisk bli til psykoterapi.

Slik *Frälsarkransen* er utformet, tror jeg at for Lönnebo handler själavård om å holde både kropp og sjel i form. Det er en øvelse mot en kroppslig og åndelig enhet. En slags åndelig og fysisk psykoterapi som er utviklet for å nå sitt mål i Gud. Dette er det samme som å finne seg selv. Lönnebo bruker ordene øvelse eller trening. Det er en grunnleggende sammenheng mellom omsorg for kropp og sjel.

Kristuskransen er en håndbok i livets kunst. Den åndelige del av mennesket står for den dypeste innsikten. Det er denne som gjør menneske åpen for Gud og gjør kunnskap om Gud mulig. Denne åndelige innsikten er sjelens fornemste og innerste del. Den er gudsligheten. Det handler om å leve rett og slik bli vis. Åndelig veiledning er veiledning til å leve sant. Det er å være en elsker av sannheten, en filosof. Det handler om å være sann og å bli hel.

Hvis en googler *Åndelig veiledning* er det første treff som kommer opp på nettet: Spådamer som gir åndelig veiledning, spåtjenester og ny åndelig spirituell vekst. Dette mener jeg sier noe om hvor uklart begrepet åndelig veiledning er. Barry & Connolly sier tydelig at uttrykket er problematisk, men fastholder det nølende og under tvil (B&C 2008,24).

Samtidig er det etter min erfaring vanskelig å forklare og gi informasjon om hva åndelig veiledning innebærer. Mange prester, den vanlige kirkegjenger og mange med litt distansert forhold til kirken opplever begrepet problematisk. Det er uklart hva som

ligger i åndelig. Kombinert med veiledning skaper begrepet distanse. Hva skyldes dette? Åndelig kan gi assosiasjoner til en erfaring som ikke er for alle. Det kan virke eksklusivt. Veiledning kan være noe en ikke uten videre er moden for eller vet hva innebærer. *Troserfaring* er kanskje et bedre og mindre eksklusivt ord. Jeg tror det er lettere å forholde seg til fordi det i dag virker mer allment enn åndelig veiledning. Å tilby samtale om troserfaring kan være en mer tilgjengelig innfallsvinkel til hva åndelig veiledning vil oppnå.¹²

Den *positive teologi* i det katafatiske gudsbildet hos Barry gjør at ÅV blir å lytte til Gud og å svare Gud som venn. I ignatiansk ånd vil Barry stoppe opp og spørre hvor Gud er i det som hender. Hva gir trøst og hva gir mismot? Hva er av Gud og hva er motstanderen?

Lønnebo vil gripe en perle i Kristuskransen og slik orientere seg etter Guds vilje. "Å prøve åndene" trenger slik ikke å være veldig forskjellig fra å la perlene i *Frälsarkransen* tale. Slik sett kan man godt hevde at ulikheten mellom Lønnebo og Barry i åndelig veiledning ikke er veldig stor. Begge ønsker å finne Guds vilje med livet her og nå gjennom konkret erfaring av Gud i deres liv.

En betydelige forskjell på Barry og Lønnebo mener jeg vi finner i det følgende. Det apofatiske gudsbildets dominans hos Lønnebo fører til en åndelig veiledning som handler om "å bli minst mulig" slik at Gud gjennom modning og øvelse "kan være mest mulig". Det er derfor Lønnebo når han feirer seg selv på sin 80-årsdag sier: *Jeg er ingenting, men i det Store hele er det alt* (Lønnebo 2010,234). Slik blir det i størst mulig grad realiserbart å få del i Guds handling med verden. Guds handling blir det primære, men samtidig er jeg en del av det som er Guds gjerning.

Barry har en positiv optimisme i sin tro på menneskets potensial når det gjelder kontakt med Gud. Lønnebo har en realistisk pessimistisk oppfatning av verden, men er samtidig optimistisk med tanke på Guds framtid: "Skapelsen er en fragmentert enhet som gjennom forsoning og skapende kjærlighet er på veg mot opprinnelsen." (*Religionens fem språk*).

¹² Se Sigurd Bakke Essay Evaluering av presentasjonsbeskrivelse Teologisk fakultet UIO nov 2013

5. OPPSUMMERING MED FRAMBLIKK

For meg er denne oppgaven en beskrivelse og en evaluering av ti års utvikling som naturligvis også har pågått hele livet. Den er en vandring hvor jeg har ønsket å arbeide grundig med vesentlige spørsmål i en masteroppgave, samtidig som jeg gjerne ville holde meg innenfor det som er oppgatte fotefar i denne sjanger. Jeg skal nå gjøre rede for hva jeg ville gjøre, hva jeg har forsøkt og hvordan veien framover kan se ut.

Jeg ville gjerne gi ord til min situasjon som et menneske mellom himmel og jord. Der nest ønsket jeg å presentere hvordan det er mulig reflektere menneskets liv i spenningen mellom to verdener med utgangspunkt i William Barrys og Martin Lönnebos teologi. Til sist ønsket jeg å peke på en retning hvor veien videre kan finnes.

Jeg har beskrevet ut fra mitt ståsted hvordan jeg ser og opplever Barry og Lönnebo. Jeg har møtt dem begge og sittet til bords sammen med dem.

Den ignatianske tradisjon har gitt meg innblikk i det som min norske lutherske arv nesten hadde tatt i fra meg. Opplevelser og erfaringer, samt naturen som en vei til Gud. Jeg velsigner denne måten å gjøre teologi på. Vi behøver opplevelse som en del av vårt gudsbilde.

Lönnebo fikk jeg tidlig blikk for. Blant mange teologer er han er den som lyser klarest og som oftest har varmet mitt hjerte. Han gjør noe som jeg mener få makter, nemlig å integrere store deler av virkeligheten samtidig. Jeg har maktet å trenge et stykke inn i Lönnebos teologi. Dette er jeg svært glad for. Det har vært en vandring som har vært verd slitet. Noen ganger har jeg nesten gitt opp, andre ganger har jeg hatt god utsikt og dyp innsikt. Slik tror jeg det skal være når en søker etter svar på eksistensens mening.

Barrys spiritualitet vil jeg integrere som en del av min sjelesørgeriske praksis. Lönnebos mystiske teologi er et forsøk på en enhetsforståelse eller universalisme. Den kan oppfattes ambisiøs, filosofisk og vanskelig tilgjengelig. Men han har en velsignet evne til å fortelle og til å gjøre det innfløkte grunnleggende og enkelt. Lönnebos teologi lar seg ikke uten videre innordne i noe system. Han danner skole, men jeg synes ikke han er lett å kopiere. Lönnebo er preget av tillitt og håp til Gud. Denne tiltro er paret med en evne til å tenke bredt både tradisjonelt og moderne. Dette er det nesten ingen som makter. De fleste skarpe hjerner forblir kun skarpe. Mange fromme er ikke opptatt av å gi tanken de muligheter som foreligger. Lönnebo kombinerer tradisjonsbåren teologi og moderne livsfølelse på en mesterlig og forunderlig måte. Han forsøker å fornye den samlede kirkes mystiske teologi. Jeg er deg evig takknemlig for dette Martin!

Åndelig veiledning trenger ikke forstås kun som ignatiansk bønneveiledning. Dette har heller aldri vært meningen. Det er dette min oppgave handler om. Jeg opplever at begrepet *åndelig veiledning* er uklart både ut fra ordlyden og ut fra den praksis som foregår i dette navn. Ordlyden og assosiasjonene gjør at mange nøler i møte med begrepet og blir usikre. Spådamer på nettet tilbyr også åndelig veiledning. Begrepet er slik sårbart i mange henseender og en vet ikke hva en får hvis en blir tilbudt åndelig veiledning.

Hvis vi med åndelig veiledning ønsker å fremme en fordyping i kristen sjelesorg vil ordet troserfaring muligens være mer egnet. Åndelig veiledning handler om å få hjelp til å se hvordan livet gir oss erfaring av Gud. Dette er et særs viktig anliggende.

Hva Barry beskriver kunne kalles ignatiansk bønneveiledning. Lønnebo benevner sin praksis sjelesorg. Et viktig poeng må være at en forklarer hva en tilbyr. Noe av det vesentligste i dette er at mennesker oppdager og ser at det er mulig å erfare det mysterium vi kaller Gud. Gud og mennesket hører forunderlig nok sammen. Fordi mennesket er skapt i Guds bilde er ikke bare Gud et mysterium, det samme kan sies om mennesket.

Hvordan skal kirken i sin samtalepraksis formidle den apofatiske eller mystiske dimensjon i gudsbildet? Hvordan kombinere denne med en vitenskaplig psykologisk metode? Hva skal vi kalle denne form for rådgiving eller veiledning? Hvor går veien videre? Dette er spørsmål jeg har snust på, men som kan trenge videre utredning.

Selv ønsker jeg å bli flinkere til å slippe taket og stole mer på at det er veien som går og ikke jeg selv. I tillit er det mulig å erfare at vi ikke er alene i universet.

Terrenget er ikke oversiktelig. Jeg ville gjerne se lengre og tenke klarere. Hva som ligger foran er det ikke godt å vite noe om. Målet er over alt.

6. LITTERATURLISTE

- Barry W. A. 1987 *God and You Prayer as a personal relationship* Paulist press
- Barry W. A. 1989 *Paying Attention to God Discernment in prayer* Ave Maria Press
- Barry W. A. 1989a (2009) *Seek My Face. Prayer as Personal Relationship in Scripture* Loyola Press
- Barry W. A. 1991 *Finding God in All Things A Companion to the Spiritual Exercises of St. Ignatius* Ave Maria Press
- Barry W. A. 2001 *Letting God Come Close An Approach to the Ignatian Spiritual Exercises*, Loyola Press, A revised and expanded edition of: *Allowing the Creator to deal with the creature: An approach to the Spiritual Exercises of Ignatius of Loyola* 1994 Loyola press
- Barry W. A. 2004 *Spiritual Direction and the Encounter with God A theological Inquiry* Revised edition Paulist Press,
- Barry W. A. 2008 *A friendship like no other. Experiencing Gods Amazing Embrace.* Loyola Press
- Barry W. A. 2008b *God's Passionate Desire.* Loyola Press
- Barry W. A. & Connolly W. 2008 *Å gi åndelig veiledning* Efrem forlag.
- Barry W. A. 2009 *Here's My Heart, Here's My Hand. Living fully in friendship with God.* Loyola Press
- Barry W. A. 2011 *Changed heart, changed world. The Transforming freedom of friendship with God.* Loyola Press
- Barry W. A. 2012 *Praying the truth. Deepening your friendship with God through honest Prayer* Loyola Press
- Bibelen 2011 Det norske bibelselskap
- Bartholomeus, Hans Hellighet 2012 *Møte med mysteriet – et håp for jorden* Luther Forlag
- Carls R. 2013 *Ignatius av Loyolas teologiske profil Mellan ridderväsen, renässans och reformasjon* Artos & Norma bokförlag
- Ebbestad H. J-E. 2005 *Innledning til vestens mystikk*
- Fleming D. L., S. J. 1996 *Draw me into your friendship. The Spiritual Exercises A literal translation & A contemporary reading* The institute of Jesuit Sources
- Hammar skjöld D. 2003 *Veimerker* Lund forlag as
- Harborne L. *Psychotherapy and Spiritual direction Two Languages, one voice?* Karnac 2012
- Henriksen J-O 2013a *Å forstå det en ikke forstår* Foredrag Ås kirke 16. nov 2013
- Henriksen J-O 2013b *Åpenbaring, erfaring og teologi i Teologisk Tidsskrift* 4/379-393
- Henriksen J-O og Pabst K 2013c *Uventet og ubedt paranormale erfaringer i møte med tradisjonell tro* Universitetsforlaget
- www.ignatianspirituality.com/.../william-a-barry-sj 26.11.2013
- Ignatius av Loyola 2005 *Andliga övningar och tio brev.* Översättning från den spanske originalteksten och kommentar av Fredrik Heiding S. J. Artos & Norma 2005
- Kaufmann T.S. (2013) "Ignatiansk spiritualitet for lutherske prester?" I Sæther, K-W (red) *Kristen spiritualitet.* Trondheim/Oslo. Akademika forlag 147-165
- Kiechle S. 2007 *Ignatius av Lloyola Mästare i andlig vägledning* Artos & Norma bokförlag
- Lane, B.C. 1998 *The Solace of Fierce Landscapes Exploring Desert and Mountain Spirituality* Oxford University Press
- Lane, B.C. 2006 "Writing in Spirituality as a Self-Implicating Act: Reflecting on Authorial Disclosure and the Hiddenness of the Self" Artikkel i B. H. Lescher/E. Liebert (utg.), *Exploring Christian Spirituality* (New York: Paulist Press) 53-69
- Laird M. 2006 *Into the silent Land The practice of Contemplation* Darton, Longman and

- Todd ltd
- Larsen K. 2012 "Hvordan forstå spirituelle tekster? Et blikk på hermeneutisk tilnærming" *Teologisk tidsskrift* 1, 82-95
- Lerner T. 2007 *Universums ødmjuke tjænare* En biografi om Martin Lønnebo Verbum
- Lønnebo M. 1967 *Att finna sig själv att finna Gud* Verbum dialog
- Lønnebo M. 1975 *Religionens fem språk Om religionens mening og fornyelse* Verbum
- Lønnebo M. 1984 *Fredsveien* Verbum forlag
- Lønnebo M. 1993 *Det odelade hjærtat Symposium på månen med jorden i fokus* Norstedts
- Lønnebo M. 1994 Den gudomliga tragedin *Pilgrim* 1,34-35
- Lønnebo M. 1995 *Den gudomliga tragedin* Norstedts Förlag AB
- Lønnebo M. 1996 *Frälsarkransen* Martin Lønnebo og Verbum Förlag AB 2008
- Lønnebo M. 2000 "Att sitta på en bänk med Jesus. Övningar i helig förtrolighet" *Pilgrim* 2,10-14
- Lønnebo M. 2002 *Dopängeln* Verbum förlag
- Lønnebo M. 2002a *Fyra år med Martin Lønnebo Krönikor ur Amos* Nerikes allehanda tryck Örebro
- Lønnebo M. 2003 *Veven Den store treningsbok for sjelen* Verbum Forlag
- Lønnebo M 2003a *Englen Unitas* forlag
- Lønnebo M. 2004 Det bländande mörkrets ängel *Pilgrim* 2, 42-46
- Lønnebo M. 2005 *Väder, vind och livets allvar. En brevväxling* med Tomas Sjödin Cordia Ab
- Lønnebo M. 2006 *Van Goghs rom* Verbum Forlag
- Lønnebo M. 2006a *Människan som ikon* Sandelin förlag Stockholm
- Lønnebo M. 2006b *Sjælen* Unitas Forlag
- Lønnebo M. 2007 Ha det så trevligt *Pilgrim* 3 12-17
- Lønnebo M. 2008a *Frälsarkransen* Verbum Förlag AB
- Lønnebo M. 2008 *Bibelens perler Møt fortellingene med Kristuskransen* Verbum Forlag
- Lønnebo M. 2008b *Jordens och sjælens överlevnad En brevväxling från 2018* sammen med Stefan Edman Verbum Stockholm
- Lønnebo M. 2009a *En liten vägledning til Ikonen* Cordi
- Lønnebo M. 2009 "Vägvisare i en apokalyptisk tid När grundvalarna vaklar søker livet efter människor som står på fast mark. Sådana som følger det apofatiska och kenotiska korsbaneret" *Pilgrim* I 32-35
- Lønnebo M. 2010 *Hjærtats nycklar* Martin Lønnebo och Cordia(Verbum Förlag AB)
- Lønnebo M. 2010a "Ljudet från drejskivan hjalmar Ekströms liv är en berättelse om vad som händer med en själ som vill tiga med Gud" *Pilgrim* I 44-46
- Lønnebo M. 2011 "Att beröra gudomlig klänad Frälsarkransens skapare om sin väg til en kroppslig andlighet" *Pilgrim* 3 12-16
- Lønnebo M. 2011a *Bönens trädgård* Libris förlag Örebro
- Lønnebo M. 2012 *Kristuskransen* Sjuende opplag, revidert utgave, Verbum Forlag
- Lønnebo M. 2013 *Hjærtats sänger* Martin Lønnebo & Verbum Förlag AB
- Lønnebo M. 2013a *Foredrag om Religionens fem språk*, Stiftsgården i Linköping 26. jan
- Lønnebo M. 2013b *Pers comm* Intervju 26. jan Nya slottet Bjärka Säby Linköping
- Matthews M 2000 *Both Alike to Thee The Retrieval of the Mystical Way* Society for Promoting Christian Knowledge
- McFague S. 1994 *Gudsbilder i en hotfull tid* Verbum Förlag AB
- Mæland E. 2013 *Tilknytning og bønn* Master i kristendomskunnskap Det teologiske menighetsfakultet vår 2013 AVH5025

- Norheim B. 12.12.2012, *Veiledning som spiritualiet. Et utenfrablikk på forholdet mellom ABV og ÅV*, upublisert foredrag muntlig fremført for ABV veiledere i Borg
- Reberg A. 2002 *Min andlige resa med Martin Lönnebo* Bilda Förlag
- Rubenson S. 1996 Omvändelsens väg *Pilgrim En tidskrift för andlig vägledning* 1.20-31
- Rubenson S. 2002 *Omvändälsens väg* Silentium
- Rubenson S. 2008 *Evagrius som sjelesørger – åndelig veileder* Forelesning oktober Nya slottet Linköping
- Sheldrake P. 2006 "Spirituality and its critical methodology" Artikkel i B. H. Lescher/E. Liebert (utg.), *Exploring Christian Spirituality* (New York: Paulist Press) 15-34
- Wäre K. 1996 *Den Helige Ande i den kristnes personliga liv* Artos
- Wäre K. 2003 *Den ortodoxa kyrkan* Artos